

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Inhoud

Titel pagina

Hoofdstukken

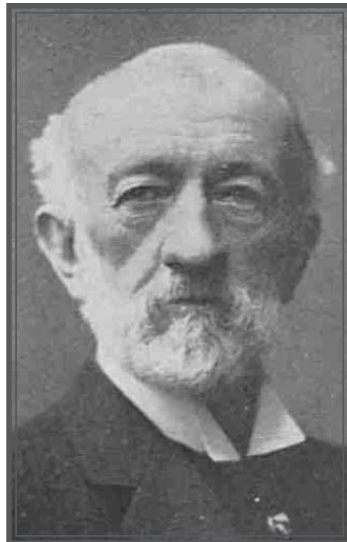
- 1 De "Hogere Kritiek" en het oordeel van decaan Farrar over de Bijbel**
- 2 De "geschiedkundige fouten" in Daniël**
- 3 Nog meer "geschiedkundige fouten": Belsazar en Darius de Meder**
- 4 "Filologische eigenaardigheden": het taalgebruik van Daniël**
- 5 Positief bewijsmateriaal in het voordeel van Daniël**
- 6 "Grove fouten"**
- 7 "Het Boek over Daniël" van professor Driver – het bewijs van de canon**
- 8 Het visioen over de "Zeventig Weken" – het profetische jaar**
- 9 De vervulling van het visioen over de "Weken"**
- 10 Samenvatting en eindconclusie**

Appendices

- 1 De eerste invasie van Nebukadnezar in Judea**
- 2 De dood van Belsazar**
- 3 De interpunctie in Daniël 9**
- 4 De Joodse kalender**
- 5 Het twintigste jaar van Artaxerxes**
- 6 De datum van de kruisiging**
- 7 De aanklacht van professor Driver tegen Daniël**

Daniël
in de Leeuwenkuil
van de Critici

Sir Robert Anderson

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 1

De "Hogere Kritiek" en het oordeel van decaan Farrar over de Bijbel

Tegenwoordig staat "Hogere Schriftkritiek" bij alle "kenners", bij "mensen met onderscheidingsvermogen", in hoog aanzien. En onderscheidingsvermogen is een eigenschap die zelfs de meest geestelozen der mensen zichzelf graag toeschrijven. Men kan veilig aannemen dat onder diegenen, die stellig beweren geen geloof te hechten aan de visioenen van Daniël, er niemand is die zich met echte interesse in het onderwerp heeft verdiept. De literatuur over dit onderwerp is op z'n zachtst gezegd saai om te lezen en het onderzoeken ervan vereist een combinatie van kwaliteiten die relatief zeldzaam is. Een recensie in een tijdschrift over één of andere zwaarwichtige verhandeling erover, of een lichtzinnige bespreking ervan door een populaire prediker, is voor de meeste mensen genoeg. Van de Duitse literatuur over deze polemiek weet men niets af en de wetenschappelijke geschriften van geleerden vallen in het geheel niet in de smaak en gaan hen waarschijnlijk boven hun pet. Het boek van decaan Farrar voorziet daarom in een alom gevoelde behoefte. Maar door ware wetenschappers zal dit boek zeker worden genegeerd en de meerderheid der serieus genomen theologen zal dit boek betreuren; slechts aan "jan met de pet" zal het een grond geven voor het in hem ontstane ongelooft.

De bekrompenheid waarmee de wetenschap, zowel als de onwetenden, de nadruk leggen op slechts één kant van deze kwestie, met uitsluiting van al het andere, ontheft hem van de slaapverwekkende taak over dit onderwerp zelf na te denken; en de geleerddoenerij ervan wordt verhuld door het soort retoriek dat hem wonderwel blijkt te passen. Het kan niet anders of hij zal diep onder de indruk zijn van: "*de opeenstapeling van onmogelijk te voorspellen hypothesen*" of van: "*slinkse vindingen die uit een door overlevering gevormd onderbewustzijn voortkomen*". Zijn kennis van de onzienlijke wereld zal zeker vergroot worden door de ontdekking dat: "*Gabriël, die aan de profeet verscheen, "de aartsengel" is*" en door te vernemen dat: "*het pas na de ballingschap is, dat we engelen en demonen een grotere rol zien spelen dan daarvoor*", en "*ze onderverdeeld worden in standen die zelfs aangeduid worden met speciale namen*". Het is niet gemakkelijk om vast te stellen of deze bewering verbazingwekkender is als een voorbeeld van de Engelse taal, of als een volkswijsheid die ons zou moeten helpen bij onze schriftstudie. Maar dit alles houdt slechts verband met de uiterlijke vormgeving van het boek. Als we verder ingaan op de inhoudelijke kant ervan, de geest die het uitademt en de eindconclusies waarheen het ons leidt, dan zal een gevoel van verdriet en schaamte zich vermengen met onze verbazing.

Wat de autopsieruimte is voor de medicus, dat is schriftkritiek voor de theoloog. Op de juiste wijze gehanteerd, is zij heel waardevol en heeft zij veel toegevoegd aan onze kennis van de Bijbel. Echter, zij vereist niet alleen kunde en voorzichtigheid, maar vooral eerbied; en als het hieraan ontbreekt, kan het niet anders of zij is een snaaks ding. Een chirurg van mindere allure kan door het veelvuldig gebruik van de scalpel afgestompt raken, zodat hij alle respect voor het lichaam van zijn patient verliest en de ziekenkamer voor hem niet meer is dan het voorportaal van het mortuarium. Kunnen wij straffeloos de eerbied vergeten die wij aan "het levende en eeuwig blijvende Woord van God" verschuldigd zijn?

Het betaamt ons om onderscheid te maken tussen oprechte kritiek als middel om beschadigingen en uitwassen in dat Woord op te ruimen en om Zijn geheimenissen beter op waarde te schatten; en de "Hogere Schriftkritiek" als rationele en anti-Christelijke kruistocht. De bedoeling en het einddoel van deze stroming is om God uit de Bijbel te elimineren. Het was de onheilige groei van het Scepticisme, die in de achttiende eeuw het geloofsleven in Duitsland zo goed als ten onder bracht. Eichhorn stelde zich tot doel om de wonderen in de Bijbel uit te leggen. Volgens hem was de poëtische hartstocht van de Oosterse gedachtewereld en taal voldoende om ze te verklaren. De beschrijvers ervan deden dat

zoals ze gewoon waren te denken en alle bijkomstige oorzaken buiten beschouwing latend, schreven zij de resultaten onmiddellijk toe aan God. Deze theorie vierde hoogtij. Zij werd voor een periode met enthousiasme aanvaard. Maar er werden andere hypothesen naar voren gebracht om de invloed ervan te bestrijden en ten slotte werd ze aan de kant gezet en ingeruild voor een denkwijze die uitdrukkelijk verbonden is met de naam De Wette. De toegewijde scribenten bedoelden het eerlijk en oprecht, maar hun leer was niet gebaseerd op persoonlijk geloofsleven en nog minder op Goddelijke inspiratie, maar veel meer op de leer van zeer oude autoriteiten, waardoor zij werden misleid. Hun vergissing bestond daaruit, dat zij oude legenden van vroeger veel te veel als letterlijke gebeurtenissen aanvaardden. De Wette wilde, net als Eichhorn, oprecht de Bijbel redden van de kritiek waaraan Hij onderhevig was. Op hen rustte tenminste nog het aureool van "vinders van waarheid". Maar anderen werden door zo'n houding in het geheel niet tegengehouden. "*Door heidense onwetendheid en met ketterse haat*" trokken zij de Schrift in stukken.

Eén van de aloude Psalmen klaagt in beeldschone, maar droevige bewoordingen, over de verwoesting die de heidenen brengen over de heilige stad en het land en dat zij voor hun verwoestende werk evenredig worden beloond met roem en faam. Een soortgelijke inspiratie heeft een menigte van critici begeesterd. Het is een ergerlijke en verderfelijke beproeving om in gezelschap te moeten verkeren van hen, die geen respect hebben voor vrouwelijke deugdzaamheid. Een brein dat op die wijze is vergiftigd, heeft geleerd om naar de meest oprechte huisgenoten van een goed gezin met achterdocht te kijken. Zo kan ook een al te grote kennis van de verfoeilijke geschriften van de sceptici leiden tot hetzelfde, daaruit voortvloeiende wantrouwen tegen alles wat waar en heilig is in ons waarachtig en allerheiligst geloof. Elke bladzijde van dit boek getuigt van de mate waarin de schrijver heeft geleden onder deze morele en spirituele ontaarding. En niemand kan deze leer aanvaarden, zonder langzaam maar zeker, hoe onzichtbaar ook, onvermijdelijk af te zakken tot hetzelfde niveau. Kuenen, één van de ergste buitenlandse sceptici, is de leermeester en gids van decaan Farrar bij het interpreteren van Daniël. Het resultaat is dat hij zwelgt in onbenulligheid en buitenissigheden, beide in exegese en in kritiek, die door het neusje van de zalm van onze hedendaagse Britse geleerden consciëntieus worden afgewezen. Het bijbelboek Daniël zou "*niet het werk zijn van een profeet in de ballingschap*" ("*als er ooit zo iemand als Daniël werkelijk heeft bestaan*"), "*maar van één of andere gelovige Chassidische Jood, die leefde in de dagen van de Seleucidische tiran*". De "*zogenaamde*" wonderen zijn niets anders dan "*moralistische fabeltjes*". De geschiedschrijving is "*waardeloze legende, vol met "grove fouten" van de ergste soort*". Slechts "*de zogenaamde voorspellingen zijn accuraat, omdat zij niet meer zijn dan een verslag van gebeurtenissen die zich toen nog maar onlangs, of in diezelfde periode hadden afgespeeld*". Maar dr. Farrar wil geen kwaad woord horen over "*deze heilige en begaafde Jood*" die dit geschreven zou hebben. "*Het was helemaal nooit zijn bedoeling om iemand te bedriegen. De afkeuring die hij over zich heen kreeg is volledig toe te schrijven aan Joodse arrogantie en Christelijke dommigheid, want zij hebben zijn charmante en verheffende roman totaal verkeerd opgevat. Want niet alleen is het fictief, maar zelfs "erkend als fictie" en het is nooit de bedoeling geweest dat er op een andere manier naar gekeken zou worden.*" In één woord: het bijbelboek is niets meer dan een religieuze roman, slechts verschillend van ander gelijksoortig werk door de ouderdom en de grote hoeveelheid blunders.

Als wij de slotsom van het boek van dr. Farrar zouden aanvaarden, hoe moeten wij daar dan op reageren? Indien naar verhouding met onze waardering voor, en de waardigheid van de Heilige Schrift, dan zouden wij resoluut het bijbelboek Daniël uit zijn positie in de heilige canon moeten scheuren en verschuiven naar de boekenplank waar we ook "Belle en het beest" en het verhaal over "de kuise Suzanna" rangschikken. Dr. Farrar probeert ons daarvan te weerhouden door ons te verzekeren dat: "*Deze slotsom . . . in geen geval de kostbaarheid van deze openbaring in het Oude Testament vermindert.*" "*Door niets wat ik schrijf*", zo zegt hij, "*kan de waarde die ik hecht aan dit gedeelte van de canonieke geschriften overdreven worden . . . De plaats die het inneemt in de canon is onmiskenbaar en ontegenzeggelijk, en er is bijna geen ander boek in het Oude Testament dat meer geschikt wordt bevonden "tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is, opdat de mens Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust"*"

(Pagina 4. Door dit gehele werk heen gebruikt de auteur keer op keer gelijksoortige woorden om de loftrumpet te steken over het bijbelboek Daniël. Hier volgen er enkele: "Het is werkelijk een zeer edel geschrift, vol glorieuze lessen" (pagina 36). "De hoge waarde en canonieke autoriteit" (pagina 37). "De waarde van het onderwijs in dit bijbelboek heb ik zeker nooit onderschat en dit boek in de Schriften heeft mij altijd al sterk aangetrokken" (pagina 37). "Wij erkennen de canonieke eigenschappen van dit boek, de hoge waarde ervan indien op de juiste wijze opgevat, en de volkomen terechte aanvaarding als zijnde een heilig geschrift". En het moost van alles, op pagina 118 verklaart de schrijver dat door dit werk te exposeren als zijnde fictie: "voegen wij meer toe aan de effectieve waarde van dit boek"!)

Christelijke commentatoren die redenen zoeken om één of ander deel van de heilige canon af te wijzen, verdedigen meestal met vuur dat zij daarmee de autoriteit ervan vergroten en de waarde van de rest vermeerderen. Maar door zijn aanmerkingen op het bijbelboek Daniël te consolideren, beledigt en vernedert de decaan van Canterbury de gehele Bijbel. Een deskundige controleert voor mij de inhoud van mijn beurs. Ik spreid negenendertig gulden uit op de tafel en na een nauwgezet onderzoek wijst hij er één aan als een vervalsing. Terwijl ik mezelf troost met de gedachte dat de rest wel deugdelijke munten zijn, doet hij mij de verzekering dat amper één van het resterende deel ook maar een haar beter is. Het bijbelboek Daniël zou niets meer zijn dan een religieuze roman, die krioelt van de fouten op elke bladzijde. En ons wordt zeer ernstig voorgehouden dat van alle negenendertig boeken van het Oude Testament er amper één boek is dat van enigerlei meerdere waarde is. De schatting van de deskundige van de waarde van mijn muntgeld is duidelijk. De schatting van dr. Farrar van de waarde van de bijbelboeken is niet minder helder.

Het is nu juist dit element dat dit boekwerkje zo verderfelijk maakt. De apostel zegt dat *"al de Schrift van God is ingegeven en nuttig is tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is: opdat de mens Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust;"*.

Door deze woorden lasterlijk toe te passen op een, volgens hem, *"roman van twijfelachtige reputatie"*, ontkent dr. Farrar de Goddelijke inspiratie ervan volledig. Iemand zou de vraag kunnen stellen: "maar wat is dan inspiratie?". Met betrekking tot iets anders zou deze vraag misschien terecht kunnen zijn; maar in dit verband is het niet meer dan muggenzifterij. Eerlijke mensen vegen alle pietluttigheden, die door een antwoord in een debat kunnen ontstaan, aan de kant en baseren zich op het feit dat de Bijbel een openbaring is van God. Maar er is niemand die zich kan onderwerpen aan de geest waarmee het boek van dr. Farrar doordrenkt is, zonder zichzelf de vraag te stellen "bestaat er überhaupt wel een Goddelijke openbaring?" De "Hogere Schriftkritiek" heeft zich ertoe gezet om, middels een rationele kruistocht, de Bijbel op natuurlijke principes te beoordelen; en het is deze geest die de verhandeling van de decaan van Canterbury inspireert.

(2 Timotheüs 3:16. Ik citeer uit de Revised Version, omdat deze een duidelijker getuigenis geeft over de inspiratie van de Schrift dan de Authorised Version. Volgens de A.V. verzekert de apostel dat alle Schrift van God is ingeblazen; volgens de R.V. neemt hij dit als vaststaande waarheid aan zonder dat dit bevestigd behoeft te worden. Want "heel de Schrift" betekent hier, elk gedeelte van de Heilige Schrift genoemd in de voorgaande zin. En zo is het ook, γραφή (graphé) heeft dezelfde stellige betekenis in het Grieks van het Nieuwe Testament als "Schrift" heeft in het Engels of Nederlands en wordt voor niets anders gebruikt dan voor de Heilige Schrift. Dezelfde constructie komt voor in 8 andere verzen, te weten: Romeinen 7:12; 1 Korinthe 11:30; 2 Korinthe 10:10; 1 Timotheüs 1:15, 3; 4:4, 9; Hebreeën 4:13. Waarom lazen de vertalers bijvoorbeeld niet: "en het gebod is heilig, rechtvaardig en goed" (Romeinen 7:12); of "vele zwakken en zieken" (1 Korinthe 11:30)?)

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 2

De "geschiedkundige fouten" in Daniël

De "geschiedkundige fouten" in het bijbelboek Daniël zijn de belangrijkste reden voor de criticus om de aanval te openen. Daarvan geeft hij de volgende opsomming:–

- (1) *"In het derde jaar van koning Jojakim heeft er geen deportatie plaatsgevonden."*
- (2) *"Er bestond nooit een Koning Belsazar."*
- (3) *"Er bestond nooit een Darius de Meed."*
- (4) *"Het is niet waar dat er slechts twee Babylonische koningen zijn geweest, het waren er vijf."*
- (5) *"Noch waren er slechts vier Perzische koningen, het waren er twaalf."*
- (6) *"Blijkbaar wordt Ahasveros verward met de laatste koning van Perzië."*
- (7) *En "alle juiste beschrijvingen van de regering van Antiochus Epiphanes eindigen blijkbaar rond 164 voor Christus."*

Aldus de aanklachten onder deze noemer.

Twee andere punten worden nog naar voren gebracht, maar die hebben niets te maken met geschiedenis; ten eerste: dat de verordeningen van koning Nebukadnezar uitzonderlijk waren – hetgeen direct toegegeven kan worden – en ten tweede: de opmerking dat een godvruchtige Jood onmogelijk voorzitter kon worden van de Chaldeese magistraten – een uitlating die laat zien hoe gedachteloos en dogmatisch de schrijver is. Want volgens zijn eigen zeggen was het juist zo'n "heilige en begaafde Jood", opgevoed tijdens de streng-rituele periode van na de ballingschap, die deze positie aan Daniël heeft toegeschreven. Een zelfde opmerking is van toepassing op zijn kritiek op Daniël 2:46, met deze toevoeging dat die kritiek tekenend is voor, of de onzorgvuldigheid, of de kwaadwilligheid van de criticus. Deze tekst rechtvaardigt op geen enkele manier de veronderstelling dat de profeet de aanbidding, en het offer dat hem gebracht werd, heeft aangenomen.

Betreffende de andere punten van kritiek, daarvan kunnen we onmiddellijk (4), (5) en (6) terzijde leggen. Naar de fouten die hier aan Daniël worden toegeschreven, zal men tevergeefs zoeken. Zij worden door de rechtsverbuiging en onwetendheid van de rationalisten ingelezen. En wat betreft punt (7), waar zou de beschrijving van de regeringsperiode van Antiochus anders moeten eindigen, dan in het jaar van zijn dood? Deze aanmerking is één van de talloze lukrake onzorgvuldigheden in deze "buitengewone aanwinst" voor onze theologische literatuur. De Bijbel vertelt dat tijdens de regeringsperiode van Jojakim een deportatie plaatsvond: de criticus verzekert ons dat dat niet het geval was; nu moet de Christen daarover maar zelf beslissen.

(Aangaande de punten (5) en (6): de wijze waarop in de verhandeling van dr. Farrar zijn lofprijzing omslaat naar de afwijzing van zijn geheimzinnige "Chassied", is vermakelijk. Het ene ogenblik wordt hij geprezen om zijn genialiteit en geleerdheid; het volgende moment wordt hij afgewezen als een onwetende of een dwaas! Als we bedenken hoe onlosmakelijk de geschiedenis van Juda verbonden is met de geschiedenis van Perzië, dan kunnen we de suggestie niet serieus nemen, dat een erudiete Jood uit de dagen van de Makkabeeën, de grove blunder die hem hier wordt toegeschreven, ook werkelijk gemaakt zou hebben.

En mag ik ter opheldering aan de criticus verklaren dat Daniël 11:2 een profetie is die verband houdt met de profetie die daaraan voorafgaat? Het is de voorzegging van de daarop volgende gebeurtenissen binnen de periode van de zeventig weken. Er moesten "nog" (d.i. na de herbouw

van Jeruzalem) "drie koningen in Perzië staan". Dit waren Darius Nothus, Artaxerxes Mnenom en Ochus. De korte en onbetekenende regeringen van Xerxes II, Sogdianus en Arogus worden genegeerd – twee daarvan worden eveneens weggelaten uit de canon van Ptolemeüs. "De vierde" (en laatste) koning was Darius Codomanus, wiens onvoorstelbare rijkdom de hebzucht van de Grieken opriep.)

Niets kan duidelijker zijn dan het taalgebruik in Kronieken, en zelfs als we dit boek even beschouwen als een puur seculier verslag, dan nog is het belachelijk om zonder enige gegronde reden het verhaal in Kronieken te verwerpen. Het gaat hier om een gebeurtenis van zeer groot belang en van veel betekenis voor de bijbelse geschiedenis. Maar, zo wordt tegengeworpen, in Koningen en Jeremia wordt over dit onderwerp niet gesproken. Als dit echt het geval was (wat niet zo is), dan zou dat een extra reden zijn om zich tot Kronieken te wenden om dit hiaat op te vullen. In Koningen echter vinden we een duidelijke bevestiging van de geschiedenis in Kronieken. Vertellend over Jojakim, staat er: *"In zijn dagen toog Nebukadnezar, de koning van Babel, op, en Jojakim werd zijn knecht drie jaren; daarna keerde hij zich om, en rebelleerde tegen hem"*. Daniël vertelt ons dat dit in het derde jaar van Jojakim was en dat Jeruzalem bij die gelegenheid belegerd werd. De moeilijkheid zit 'm alweer in de gewoonte om in de Schrift "in te lezen" en meer te lezen dan er geschreven staat. Hier wordt met geen woord gesproken over stormenderhand veroveren. De koning was niet meer dan een marionet en waarschijnlijk gaf hij zich over zodra de stad werd belegerd. Nebukadnezar nam hem gevangen, maar kwam daar even later op terug en liet hem in Jeruzalem achter als vazal, een positie die hij tot dan toe al had bekleed, maar dan onder de koning van Egypte.

Omdat de uitlatingen van dr. Farrar hier zo duidelijk typerend zijn voor zijn stijl en methode, zijn ze het waard om eens nader te bezien. Jojakim was drie jaar lang vazalkoning onder Nebukadnezar. Dit is algemeen erkend en de Schrift getuigt hiervan met het verslag van een Babylonische invasie in zijn derde jaar. Maar, zegt de criticus: – *"Het is pas in het volgende jaar, nadat Nebukadnezar, optredend als generaal van zijn vader Egypte had verslagen in de slag om Karchemis, dat een overwinning over Jeruzalem mogelijk zou zijn geweest. En zelfs na de slag om Karchemis trok Nebukadnezar niet onmiddellijk op tegen de Heilige Stad, maar sprintte dwars door de woestijn naar huis om de troon van Babel veilig te stellen nadat hij het nieuws had gehoord dat zijn vader gestorven was."*

Het idee van een sprint dwars door de woestijn, van Karchemis naar Babel, is het opstel van een kostschooljongen waardig! De criticus neemt hier, compleet onkundig wat betreft de betekenis ervan, een aantekening over van de Babylonische geschiedschrijver Berosus. In deze aantekening van Berosus vernemen we dat Nebukadnezar, de kroonprins van Babel, Palestina binnenviel aan het hoofd van het leger van zijn vader. En Berosus vertelt ons dat Nebukadnezar tijdens deze veldtocht het overlijden van zijn vader vernam en toen: *"zijn Joodse gevangenen in de hoede van anderen achterliet"*, terwijl hij *"met spoed door de woestijn naar Babel ging"*. Kan de Schrift nog duidelijker en vollediger bevestigd worden? Het feit dat hij al Joodse gevangenen had, bewijst dat hij Judea al was binnengevallen. Dit wordt verder nog bewezen doordat tussen hem en Babel de woestijn lag. Karchemis lag ver in het noorden aan de Eufraat en de route van de Chaldeese hoofdstad naar Karchemis kwam helemaal niet in de buurt van een woestijn. Bovendien werd de slag om Karchemis uitgevochten in het vierde jaar van Jojakim en dus na Nebukadnezars troonsbestijging; terwijl de invasie in Judea plaatsvond toen Nabopolassar nog leefde, en dus in het derde jaar van Jojakim, precies zoals het bijbelboek Daniël beweert.

Alleen dit moet nog wel worden gezegd, dat de Schrift nergens spreekt over een algehele deportatie in het derde jaar van Jojakim. Hier, en ook op andere plaatsen, legt en leest de criticus zijn eigen fouten in in de Bijbel en gaat er vervolgens toe over om deze fouten te ontzenuwen. Het verhaal vertelt duidelijk dat Nebukadnezar bij deze gelegenheid zonder gevangenen naar huis terugkeerde, met uitzondering van een paar kwekelingen van het koninklijk huis en de adellijke families. Maar dr. Farrar schrijft: *"Onder de gevangenen waren met zekerheid afstammelingen van de koning en van de vooraanstaanden"*. En dit is nog niet alles, want hij zegt verder nog: *"Zij worden "kinderen" genoemd en dit woord in deze context schijnt te betekenen dat het jongens waren van rond de twaalf tot veertien jaar"*. Het bijbelboek Daniël zegt echter dat dit de enige gevangenen, en die *"vernuftig in alle*

wijsheid, en ervaren in wetenschap, en kloek van verstand” waren. Wat een wonderkinderen moeten deze Joodse jongens geweest zijn! Het woord dat in de Authorised Version vertaald is met “kinderen” wordt correcter vertaald in de Revised Version met “jongelingen”. De strekking ervan kan gededuceerd worden uit het gebruik van ditzelfde woord in 1 Koningen 12:8. Daar wordt verteld dat Rehabeam “den raad der oudsten verliet, ... en hij hield raad met de jongelingen, die met hem opgewassen waren”. Dit laatste punt is niet echt van belang, maar demonstreert wel de animositeit van de criticus.

(De vraag blijft natuurlijk hoe deze slag geleverd kan zijn, zo kort na de succesvolle veldtocht in het jaar daarvoor. Er zijn hiervoor aannemelijke verklaringen, maar ik geef er geen. De Schrift heeft al ernstig genoeg onder de ijver van Zijn verdedigers te lijden gehad, door veronderstellingen die zij naar voren hebben gebracht om schijnbare tegenstellingen weg te verklaren.)

De Schrift spreekt echter in het derde jaar van Jojakim al over *koning* Nebukadnezar, terwijl koning Nabopolassar pas in het vierde jaar van Jojakim stierf. Zeker, een geschiedschrijver uit de dagen van de Makkabeeën met de geschriften van Berosus voor zich, zou dit punt zeer waarschijnlijk hebben opgemerkt. Deze zogenaamde onjuistheid is nu precies één van die toevallige bewijzen dat het bijbelboek Daniël juist wel het werk was van een tijdgenoot van Nebukadnezar. Een historicus in de toekomst zal ons nooit de verzekering doen dat koningin Victoria ooit gewoond heeft in het paleis in Kensington, hoewel deze uitlating wel gevonden wordt in kranten die de onthulling van haar standbeeld in Kensington Park rapporteerden.

(De enige reden om Daniël voor te stellen als een jongetje van maar twaalf of veertien jaar is dat daardoor de assertie dat Daniël drie jaar later werd aangesteld aan het hoofd van “de magistraten” van Babel, kan worden aangevallen. Het doet mij werkelijk veel verdriet en pijn, dat ik bijna gedwongen word om zulk taalgebruik te bezigen. Maar er zouden boekdelen voor nodig zijn om alle fouten, misvattingen en verdraaiingen te laten zien, waarvan de hierboven aangehaalde slechts enkele typerende voorbeelden zijn. Zij zijn te vinden in elk hoofdstuk van het boek van dr. Farrar.)

De verwijzingen naar Jeremia moeten de vraag doen rijzen of dit bijbelboek wel echt de uitlatingen zijn van een geïnspireerde profeet, of dat, zoals dr. Farrars kritieken suggereren, de schrijver van het boek slechts één of andere godsdienstonderwijzer was. Deze kwestie is echter veel te uitgebreid om op deze plaats af te handelen en de discussie erover is volkomen onnodig, want een aandachtige onderzoeker zal in Jeremia het allerduidelijkst bewijs vinden dat de Schrift gelijk, en de criticus ongelijk heeft. De tegenspraak berust op verwarring van de zeventig jaren van “Dienstbaarheid aan Babel” met de zeventig jaren van “de Verwoesting van Jeruzalem” -- één van de talloze blunders die het werkje dat wij hier bespreken in diskrediet brengen. “De Gevangenschap”, die met beide verward wordt, was niet helemaal een periode van zeventig jaren.

(De aandachtige lezer van het boek van dr. Farrar zal zeker bemerken dat zijn verwijzingen naar de Schriften over het algemeen suggereren dat de profetieën door de eigen wil van de profeten tot stand zijn gekomen; terwijl de Heilige Schrift Zelf getuigt dat “de profetie voortijds niet is voortgebracht door de wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken” (2 Petrus 1:20 en 21).)

De profetie in het vijfentwintigste hoofdstuk van Jeremia was een waarschuwing aan het adres van de achtergeblevenen in het land, nadat de “Dienstbaarheid” al was begonnen. Als zij zouden volharden in hun onboetvaardigheid en opstandigheid, zou God nog meer oordeel over hen brengen -- de vreselijke gesel “der Verwoesting”. De boodschap in het negenentwintigste hoofdstuk was een boodschap van hoop aan de Joden in “de Gevangenschap”. En hoe luidde die boodschap? “Zekerlijk, als zeventig jaren te Babel zullen vervuld zijn, zal Ik ulieden bezoeken, en Ik zal Mijn goed woord over u verwekken, u wederbrengende tot deze plaats.” En die belofte is getrouw vervuld. “De Dienstbaarheid” begon in het derde jaar van Jojakim, in 606 voor Christus¹. En deze eindigde in 536 voor Christus, toen Kores zijn decreet uitvaardigde waardoor de ballingen mochten terugkeren naar hun land. Door deze test der

chronologie – de zwaarste die kan worden toegepast op historische beweringen – is dus de absolute juistheid van de Schrift vastgesteld.

(Deze "zeventig jaren" dateerden niet van hun deportatie naar Babylonië als gevangenen, maar van hun onderwerping aan de heerschappij van Babylon. Dat wil zeggen, het jaar dat begint met Nisan, 606 vóór Christus*, en eindigend met Adar, 605 vóór Christus.)

* Vanwege het belang van deze Jojakim-"fout" heb ik een toelichting op het onderwerp toegevoegd. Zie Appendix 1.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 3

Nog meer "geschiedkundige fouten": Belsazar en Darius de Meder

Professor Driver erkent "de mogelijkheid dat Nabunahid (Nabonidus) gepoogd heeft om zijn positie te versterken door een huwelijk met een dochter van Nebukadnezar. In dat geval kan er over laatstgenoemde gesproken worden als over de vader (in het Hebreeuws betekent dit woord ook "grootvader") van Belsazar". Ook de schrijver van *Ancient Monarchies* (Monarchieën uit de Oudheid), onze beste historische autoriteit op dit gebied, vertelt ons dat Nabonidus (Nabunahid) "in zijn regering had opgenomen zijn zoon Belsazar of Bel-shar-uzur, de kleinzoon van de grote Nebukadnezar" en ook dat "tijdens de afwezigheid van zijn vader, Belsazar alle bestuurszaken binnen de stad op zich nam". De enige vraag blijft daarom of Belsazar als regent over Babel, omdat zijn vader aan het hoofd van zijn leger naar Borsippa was, aangesproken zou worden als "koning". Dr. Farrar neemt echter een besluit in deze zaak en verzekert ons dat er "geen *koning* Belsazar bestond", maar "dat Belsazar in Borsippa werd overwonnen". Deze laatste opmerking is niet meer dan een grove blunder.

Wat dit betreft wordt de accuraatheid van het bijbelboek Daniël op bijzonder opvallende wijze bevestigd, temeer omdat dit geheel bij toeval gebeurt. Waarom staat er dat Belsazar Daniël maakte tot derde heerser in het koninkrijk? De logische verklaring hiervoor is, dat hij zelf slechts de tweede was. Maar dr. Farrars opmerking hierover: "*Het is jammer voor hun dubieuze hypothese, maar de vertaling met "derde heerser" schijnt compleet onhoudbaar te zijn. De betekenis is namelijk "één van een drieledig bestuur"*". Als proeve van de eruditie en onbeschaamdheid van de schrijver hiervan, verdient dit toch wat extra aandacht. Natuurlijk weet elke schooljongen dat er binnen deze bijbeltekst met geen woord over "een drieledig bestuur" wordt gesproken. Dit is exegese, geen vertaling. Maar is deze exegese correct?

Onder Perzische heerschappij bestond er een raadscollege van drie ministers, zoals ons wordt verteld in het zesde hoofdstuk van Daniël. Er is echter geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat er in het voorgaande keizerrijk, waarvan de Perzen de plaats innamen, eveneens zo'n regeringslichaam bestond. En wat betreft hoofdstuk vijf, de meeste mensen vinden het voldoende te weten dat de vertaling waarvan dr. Farrar beweert dat hij "compleet onhoudbaar" is, als correct wordt aanvaard door het genootschap van herzieners van de oudtestamentische vertaling. Ik heb alle mogelijke moeite ondernomen en vastgesteld dat deze passage zorgvuldig is overwogen; dat het genootschap er geen moeite mee heeft gehad om te kiezen voor deze vertaling in de *Authorised Version*; en dat pas bij de laatste herziening ervoor gekozen is om de alternatieve vertaling "één van drie", in de marge te vermelden. In het recente werk over het Oude Testament van de weleerwaarde professor Kautzsch, een staaltje van de laatste en beste Duitse wetenschap, houdt hij vast aan de vertaling met "*de derde heerser in het koninkrijk*", en voegt deze notitie toe: "*hetzij als één van drie over het gehele koninkrijk, hetzij als derde aan de zijde van de koning en 's konings moeder*". Ook Behrmann, in zijn recente commentaar, aanvaardt deze zelfde vertaling – "*als de derde zou hij in het hele koninkrijk gezag hebben*" – en voegt een notitie toe in verband met de koning en zijn moeder als de eerste en de tweede. Dit zou toch zeker genoeg moeten zijn om de criticus de mond te snoeren en om zijn eerlijkheid als disputant in twijfel te trekken.

(In antwoord op de vraag die ik hem had gesteld, schrijft de opperrabbijn mij het volgende: "Ik heb diepgaand nagedacht over de vraag die u mij, tijdens onze plezierige ontmoeting op zondag, hebt voorgelegd in verband met de correcte verklaring van een passage in Daniël, hoofdstuk 5, de verzen 7 en 16. Ik kan niet met zekerheid de vertaling van dr. Farrar van deze woorden met: "het derde deel van het koninkrijk" afwijzen, want hij volgt hiermee twee van onze befaamde Hebreeuwse commentatoren, Rashi en Ibn Ezra. Aan de andere kant, andere

commentatoren, zoals Saadia, Jachja etc., vertalen deze passage met "hij zal de derde heerser in het koninkrijk zijn". Deze vertaling lijkt beter overeen te stemmen met de letterlijke betekenis van deze woorden, zoals dr. Winer aantoonde in zijn "Grammatik des Chaldaismus". Dit laatste wordt bovendien bevestigd door de opmerkelijke ontdekking van Sir Henry Rawlinson, dat Belsazar de oudste zoon van koning Nabonidus was, die samen met hem regeerde, zodat de volgende die deze positie deelde, de derde zou zijn."

Dit is evenzeer van toepassing op de notitie van professor Driver waarin hij zegt dat "de vertaling in the Authorized Version compleet onhoudbaar is". Zijn verwijzing naar de Septuagint is oneerlijk, daar zijn visie afgewezen wordt door de vertaling van Theodotus, die hogere autoriteit heeft dan die waarop hij zich beroept.)

Maar, zo wordt ons gezegd, de archeologische ontdekkingen van de laatste jaren zetten deze hele kwestie terzijde en noodzaken ons om de traditionele geschiedschrijving, over de verovering van Babel door de Perzen, geheel te herzien. "We zijn nu in het bezit van de feitelijke beschrijvingen van Nabonidus en van Kores zelf", zo vertelt ons professor Sayce; en hij voegt daaraan toe: "Dit zijn beschrijvingen waarvan de waarheid door niemand in twijfel kan worden getrokken". Wat hebben deze edele heren toch een "simpel en kinderlijk geloof" in oude geschriften, behalve in de Heilige Schrift Zelf! Het belangrijkste geschrift waarover het hier gaat is "The Annalistic Tablet of Cyrus" (De Analistische Tafel met Kronieken van Kores), een inscriptie waarvan het duidelijk de bedoeling is om zijn verovering van Babel te presenteren als het uitvoeren van een goddelijke opdracht en als het in vervulling doen gaan van de wens der overwonnenen. Al dit soort documenten, of ze nu dateren uit de zesde eeuw voor Christus of uit de negentiende eeuw na Christus, is vatbaar voor uiterst wantrouwen en zou met de grootste voorzichtigheid bekeken moeten worden. Zelfs koningen zijn geneigd om de waarheid te verdraaien en ook staatspapieren kunnen feiten vervalsen! Maar laten we even aannemen dat deze inscriptie de waarheid spreekt, dan nog ondersteunt hij op geen enkele manier de conclusies die men erop baseert. Er zal geen voortgang zijn naar een oplossing van deze vraagstukken, totdat onze Christelijke geleerden zichzelf bevrijden van de verderfelijke invloed van de sceptici, wier blinde vijandschap tegen de Heilige Schrift hen volledig ongeschikt maakt om ook maar aan één dispuut hierover deel te nemen. Het volgende is een typisch voorbeeld van wat de consequentie is van die verwerpelijke invloed: – "Belsazar werd nooit koning in de plaats van zijn vader. Hij wordt aan het eind van de inscriptie op "De Tafel met Kronieken van Kores" niet genoemd en het lijkt er daarom op dat, toen de invasie door Kores plaatsgreep, Belsazar niet langer het commando voerde over het Babylonische leger. De jammerlijke lacune in het midden van de tafel is er debet aan dat wij geen verslag hebben over wat er van hem is geworden. Maar omdat ons over het lot van Nabonidus wel wordt verteld en zelfs ook over de dood van diens vrouw, lijkt het waarschijnlijk dat Belsazar al dood was. In elk geval, toen Kores Babel binnentrok, was Belsazar blijkbaar al uit de geschiedenis verdwenen. Hier dan wijkt het verhaal, zoals het in het bijbelboek Daniël wordt verteld, af van het getuigenis van de inscripties. De tegenstellingen houden hiermee echter niet op. Het bijbelse verhaal impliceert dat Babel stormenderhand werd veroverd; in elk geval wordt nadrukkelijk verteld dat "der Chaldeeën koning werd gedood". De Babylonische koning Nabonidus werd echter niet gedood en Kores deed zijn intrede in Babel "in vrede". Ook was Belsazar niet de zoon van Nebukadnezar, zoals in het vijfde hoofdstuk van Daniël herhaaldelijk wel wordt gezegd."

Mag ik de criticus bekritisieren alstublieft? Daniël beweert nergens dat Belsazar koning werd in de plaats van zijn vader. Integendeel, er wordt duidelijk gesuggereerd dat hij regeerde als vice-regeerder. Daniël beweert nergens dat Belsazar de aanvoerder was van het Babylonische leger.

(The Higher Criticism en the Verdict of the Monuments, pagina's 525, 526. Dit laatste punt is typerend voor de onzorgvuldigheid en de verbetenheid van de critici. Nergens in het bijbelboek Daniël wordt ons verteld dat Belsazar de zoon van Nebukadnezar was. Wel wordt ons verteld dat hij aan het hof van Babel als zodanig werd aangesproken, wat geheel iets anders is. Waarschijnlijk was hij wel een afstammeling van de grote koning en het is zeker dat als hij, te pas of te onpas, aanspraak zou maken op deze verwantschap, niemand aan het hof dit zou kunnen tegenspreken.

In een lijst van Babylonische koningen vind ik wel de naam van een dochter van Nebukadnezar genoemd. Zij huwde de vader van Nabonidus (Trans. Vict. Inst. deel XVIII, pagina 99). Dit zou natuurlijk de oplossing zijn van het hele probleem. Zij was misschien "de moeder van de koning", wier dood acht jaar eerder de reden was voor een periode van nationale rouw (Tafel met Kronieken). Het gezeur over het woord "zoon" is pure muggenzifterij, waarop we keer op keer stuiten. (Zie "Daniël" van Pusey, pagina 405, en "Egypt and Babylon" van Rawlinson, pagina 1.)

Aan de andere kant vertelt die Tafel met Kronieken ons dat Nabonidus aan het hoofd van het leger stond, dat hij te Sippar was toen de invasie door de Perzen plaatsvond en dat hij vluchtte toen die stad haar poorten opende voor de veroveraars. Professor Sayce schrijft het ontbreken van de naam van Belsazar toe aan het feit dat meer dan de helft van de inscriptie verloren is gegaan. Toch gaat hij er toe over om zonder enige vorm van bewijs aan te nemen dat Belsazar stierf vóór het jaar van deze krijgstoet; en op deze totaal ongegronde aanname fundeert hij de even ongegronde bewering dat "*Daniël in tegenspraak is met het getuigenis van de inscripties*"! Echter, het staat vast dat de inscriptietafel niet zwijgt over Belsazar, integendeel, zij verwijst uitdrukkelijk naar hem en spreekt over zijn dood.

Even ter recapitulering. Daniel beweert nergens dat "*Babel stormenderhand werd veroverd*". Ook wordt nergens gezegd dat "*der Chaldeeën koning werd gedood*"; uitdrukkelijk staat er: "*Belsazar, der Chaldeeën koning, werd gedood*". Hoe hij zijn einde vond wordt ons niet verteld. Hij kan gevallen zijn tijdens het afweren van een aanval op zijn paleis, of zijn dood kan het uitvloeisel zijn van een priesterlijke samenzwering ten gunste van Kores, of de magistraten kunnen de gelegenheid aangegrepen hebben om zich te wreken voor zijn voorliefde voor Daniël.

Dit alles is niets anders dan gissen. De Schrift vertelt ons niet meer dan dat hij werd gedood en dat "*Darius de Meder het koninkrijk ontving omtrent tweeënzestig jaar oud zijnde*". Datzelfde woord vinden we in Daniël 2:6 ("*zo zult gij geschenken ... van mij ontvangen*;) en in 7:18 ("*Maar de heiligen der hoge plaatsen zullen dat Koninkrijk ontvangen*"). Er is geen ander woord dat beter de troonsbestijging van een vazal-koning of vice-regeerder kan omschrijven. Geen ander taalgebruik kan toepasselijker zijn voor het onder woorden brengen van een vreedzame verandering van dynastie, zoals, volgens sommige onderzoekers van de inscripties, inderdaad plaatsvond toen Nabonidus de troon verloor.

Maar dat is nog niet alles en het volgende zal de lezers zeker verbazen. We worden niet alleen geacht conclusies te trekken uit het stilzwijgen van dit document, hoewel we maar beschadigde delen ervan in ons bezit hebben en voorzover we weten kunnen de verdwenen gedeelten informatie bevatten waarmee voor hetzelfde geld deze conclusies worden ontzenuwd; vervolgens worden we geacht uit de resterende fragmenten te concluderen dat zij het bijbelboek Daniël tegenspreken en dit op geen betere fundering dan de wantrouwende manier van lezen van professor Sayce; maar zodra we appelleren aan een betrouwbaarder gids, zullen we zien dat het verhaal in de Heilige Schrift er verre van strijdig mee is en dat de Schrift er juist verbazend door wordt bevestigd.

Volgens deze inscriptietafel "*werd Sippar zonder strijd veroverd en Nabonidus ging op de vlucht*". Dit gebeurde op de 14e dag van Tammuz; en op de 16e "*deden Gobryas en de soldaten van Kores zonder strijd hun intrede in Babel*". Op de 3e dag van Marchesvan, dat is vier maanden later, arriveerde Kores zelf. Hierna volgt het belangrijke getuigenis: "Op de 13de dag van Marchesvan verbleef Gobryas gedurende de nacht aan de oever van de rivier. *De zoon van de koning stierf*". Of, zoals professor Driver het leest: "Gubaru deed een aanval en doodde de zoon van de koning". Daarna volgt de opmerking over de nationale rouw en de staatsbegrafenis, persoonlijk geleid door Kambyses, de zoon van Kores. In plaats van "de zoon van de koning" leest professor Sayce "de vrouw van de koning", en op deze fout berust de gehele opbouw van zijn aanval op de nauwkeurigheid van het bijbelboek Daniël.

En dit is nog niet alles. De belangrijkste getuigenissen op de inscriptietafel kunnen in alle redelijkheid worden aanvaard. We kunnen aannemen dat de Perzische troepen Sippar op de 14e Tammuz binnenkwamen en Babel bereikten op de 16e. Maar de bewering dat dit in beide gevallen op vreedzame

wijze gebeurde, moet natuurlijk met enige reserve gezien worden. Professor Sayce echter wil dat wij dit zonder enig voorbehoud letterlijk geloven; en vervolgens verzekert hij ons dat Kores vanaf de 14e koning van Babel was en dat daarom het verhaal in Daniël, over de dood van Belsazar en de troonsbestijging van Darius de Meder, slechts mythologisch is. Hij wijst slechts in een voetnoot op het merkwaardige feit dat we van dat gehele jaar en zelfs van na de komst van Kores zelf, inscriptietafels hebben die gedateerd zijn in de regeringsperiode van Nabonidus en waarop diens regering gepromoot wordt; zijn enige kanttekening hierbij is dat dit nog meer bewijs is van een vreedzame wisseling van dynastieën. Maar dit is juist helder en duidelijk bewijs dat gedurende deze periode Nabonidus nog steeds als koning werd erkend en daarom ook dat Kores zich nog niet meester gemaakt had van de stad. In elk geval hebben we uit dat jaar geen enkele "Kores-tafel" in Babel gevonden. Deze werden alle, met één uitzondering uit onbekende bron, gemaakt in Sippar.

Maar wie was dan het personage, wiens dood aanleiding was voor grote nationale rouw en een staatsbegrafenis? Omdat uit de context duidelijk blijkt dat "de koning" waarnaar wordt verwezen niet Kores was, kan dat niemand anders geweest zijn dan Nabonidus; en omdat "de koningszoon" die zo vaak genoemd wordt in eerdere fragmenten van de inscriptie en in de rest van de daarmee verband houdende tafels, erkend wordt Belsazar te zijn, bestaat er ook geen enkele reden om er aan te twijfelen dat het Nabonidus was, over wiens dood en begrafenis hier wordt verteld.

Waar brengt ons dan dit alles? De zorgvuldige en onpartijdige historicus, die het vuur van de beeldenstorm der tegensprekers wil bestrijden, zal zich ertoe zetten om de overeenkomsten te vinden tussen deze feiten en andere geschriften, kerkelijke zowel als wereldse; en die taak zal niet zo moeilijk blijken te zijn. Als hij het vaststaande feit aanvaardt dat Nabonidus, ten tijde van de Perzische invasie, niet in Babel aanwezig was, zal hij er ook toe geneigd zijn om in te zien dat "de zoon van de koning" degene was die als "vice-regeerder" het commando voerde in de hoofdstad. En als hij tevens het feit aanvaardt dat het Perzische leger Babel binnentrok in de maand Tammuz en dat Kores pas vier maanden later arriveerde, terwijl Nabonidus nog steeds als koning werd erkend, dan zal hij deze schijnbare tegenstelling verklaren met de conclusie dat de overweldigers slechts een deel van de uitgestrekte stad van Nebukadnezar veroverd hadden, en dat Belsazar, omgeven door zijn hofhouding en de rijke elite van de bevolking, weigerde om zich over te geven. Het aanvaarden van het feit dat er Kores veel aan gelegen was om zijn verovering zonder bloedvergieten te laten verlopen, zal hem bereid maken te geloven dat pas na lang oponthoud, nadat alle vreedzame en diplomatieke wegen waren uitgeput, tot geweld werd overgegaan. En het zal hem niet verrassen om te ontdekken dat toen uiteindelijk, bij een aanval op het paleis of door één of ander verraad ten gunste van de veroveraars: "*Belsazar, der Chaldeeën koning, werd gedood*". Dit feit wordt verkapt en eufemistisch aangekondigd met "de zoon van de koning stierf."

Daar het verhaal wat betreft Belsazar tot zover volkomen blijkt overeen te komen met de vertelling in het bijbelboek Daniël, wat voor ruimte blijft er dan nu nog over voor Darius de Meder? Het antwoord is dat de inscriptie ons op dit punt in de steek laat. "*De rest van de tekst is vernietigd, maar de overblijvende fragmenten wijzen erop dat ze een beschrijving zijn van de verschillende pogingen van Kores en zijn zoon Kambyzes om, na de omverwerping van Nabonidus, de zaken van Babel te regelen en om de priesterstand met zich te verzoenen.*" Dit zijn de woorden van professor Sayce zelf. In één woord, het is twijfelachtig of Darius op deze tafel genoemd wordt of niet; maar het staat vast dat, mocht hij genoemd worden, dit zuiver zijdelings is en volledig buiten het doel valt waarvoor deze inscriptie is gemaakt. Mocht hij erop genoemd worden, dan zou dat afdoende zijn; wordt er in verband met hem niets gezegd, dan bewijst dit niets. Noch zal het ontbreken van zijn naam op andere tafels op enigerlei wijze uitsluitel geven.

(Toen bij de val van het keizerrijk de geheime dienst van het Franse politiebureau uiteenspatte, kwamen mij vele vreemde dingen ter ore. Ik vernam dat de dood van Graaf D'Orsay veroorzaakt was door een pistoolkogel die bedoeld was voor de keizer, met wie hij op dat moment arm in arm aan het wandelen was. Maar in het openbaar werd bekend gemaakt, en algemeen ook aangenomen, dat hij stierf aan een negenoog op zijn achterste. Als zelfs in onze dagen en via

onze berichtgeving, feiten om politieke redenen kunnen worden verdraaid, wie zal dan durven beweren dat ook de berichtgeving over de omstandigheden rondom de dood van Belsazar in Chaldea, vijftienghonderd jaar geleden, niet verdraaid werd?)

Ook het weglaten van zijn naam in de handelsinscripties kan niet beslissend zijn in deze kwestie. Als Darius, zoals Daniël impliceert, slechts een vice-regeerder of vazalkoning was, dan zou normaal gesproken zijn titel gebruikt zijn om hem aan te duiden, precies zoals voor Nabonidus zijn titel werd gebruikt onder de heerschappij van Belsazar.

(Het taalgebruik in de Kores-inscriptie, waarmee wordt duidelijk gemaakt dat Gobryas niet slechts een onderschikte was, is heel opvallend, b.v.: "Kores bracht vrede in de stad. Gobryas riep vrede uit aan alle vorsten van Babylonië. Hij (Gobryas) stelde gouverneurs aan in geheel Babylonië".)

Maar wie was eigenlijk deze Darius? Er bestaan verschillende veronderstellingen en deze worden door weer verschillende vooraanstaande geleerden onderschreven. Door sommigen wordt hij geïdentificeerd met Gobryas, en deze veronderstelling is om velerlei redenen heel acceptabel. Anderen echter volgen het standpunt dat door Josephus werd ingenomen, waarbij wordt verondersteld dat Darius "de zoon en opvolger van Astyages" was – namelijk Cyaxares II. Xenophon is de enige die van het bestaan van deze koning getuigt en zijn getuigenis wordt veel te lichtvaardig verworpen met als argument dat zijn Cyropaedia niets meer dan romantiek is. Schrijvers van historische romans bedenken echter geen koningen. Er blijft echter nog een andere mogelijkheid over, namelijk dat Darius de persoonsnaam was van "Astyages", de laatste koning der Meden. "Dit", zo zegt bisschop Westcott, "lijkt aan alle eisen van dit probleem te beantwoorden". Ik weiger om mij aan één van deze hypothesen te verbinden. Mijn taak is het slechts om aan te tonen dat deze vraag nog steeds onbeantwoord is en dat de argumenten waarmee men probeert zijn standpunt te bewijzen van dien aard zijn, dat iemand die deskundig genoeg is, zal weigeren op deze bewijsvoering een mening te baseren. Hoewel professor Driver hierbij de opmerking plaatst dat "er voor zo'n regeerder bijna geen plaats lijkt te zijn", is hij toch voorzichtig genoeg om daaraan toe te voegen dat de omstandigheden zijn bestaan, noch zijn functie onmogelijk maken, "en een zorgvuldige kritiek zal niet te veel vertrouwen stellen op het zwijgen van deze inscripties, omdat er vast en zeker nog vele andere zijn, die niet aan het licht zijn gebracht".

De identiteit van Darius de Meder is één van de interessantste onderwerpen in het dispuut over Daniël en het is een vraagstuk dat nog steeds op een oplossing wacht. De critici kunnen dit niet afdoen met de verklaring van het bijbelboek Daniël tot een "pseudepigraaf" uit de dagen van de Makkabeeën. Zelfs als we, terwille van het argument, die stelling even zouden aannemen, dan nog moet verklaard worden waar de naam Darius vandaan komt. Sommige schrijvers verwerpen hem als "zuiver fictie"; anderen wijzen hem af als een "pure blunder". Hoewel dit twee inconsistente hypothesen zijn, aanvaardt dr. Farrar ze beide. Allebei zijn ze echter even onhoudbaar; waarbij de assumptie "erkend als fictie" als onbetekenend afgedaan kan worden. De schrijver zou geen enkele aanleiding hebben gehad om een "Darius" te bedenken, want de gebeurtenissen in Daniël 6 kunnen net zo goed aan welke andere regeerder dan ook worden toegeschreven. Zo'n hersenspinsel zou zijn boek alleen maar ontluiserd hebben. De gedachte alleen al is belachelijk.

En achteraf gezien zou deze schrijver een buitengewoon geniaal man geweest moeten zijn en uitzonderlijk erudiet. Hij moet historische, nu verloren gegane geschriften, voor zich hebben gehad. Zoals de geschiedschrijving van Berosus. Hij moet inzage hebben gehad in de gezaghebbende geschriften waarop Josephus zijn boek "Antiquities" (Oudheden) fundeerde; want de bestudeerder daarvan kan niet anders dan concluderen, dat de geschiedschrijving van Josephus deels is afgeleid uit nog andere bronnen dan alleen het bijbelboek Daniël. En boven dit alles moet deze schrijver de beschikking hebben gehad over het bijbelboek Ezra, waarin wordt verteld hoe Darius de Pers een besluit uitvaardigde waarmee hij het edict van Kores over de herbouw van de tempel, in werking stelde. En verder ook nog de profetieën van Haggai en Zacharia, die dit feit nog sterker naar voren brengen. Men kan daarom veilig vaststellen dat geen enkele slimme schooljongen, noch enige vrome boer, in geheel Judea, schuldig kan zijn aan een zo grove, domme blunder als deze! Die wordt echter

wel toegeschreven aan deze "heilige en begaafde Jood", schrijver van het meest beroemde en meest succesvolle literaire bedrog dat de wereld ooit heeft gezien! De theorie over de "grove blunder" kan daarom afgeschreven worden als "grove nonsens".

Als we dus terwille van het argument, de theorie aannemen dat het bijbelboek Daniël een speudepigraaf is, dan zal dit bijbelboek juist het bewijs leveren van de vaststaande en goed op de historie gefundeerde overlevering, dat toen Kores Babel veroverde, "*Darius de Meder het koninkrijk ontving*". Hoe dan, moet deze overlevering anders verklaard worden? Dit vraagstuk vraagt om een oplossing, maar in elk geval hebben de critici geen antwoord te bieden.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 4

“Filologische eigenaardigheden”: het taalgebruik van Daniël

“De filologische eigenaardigheden van het boek” vormen voor de criticus de volgende reden om het bijbelboek Daniël aan te vallen. “Het Hebreeuws” (zo zegt hij) “wordt door de meerderheid van de experts verklaard van latere datum te zijn, dan de tijd waarin het wordt verondersteld te zijn geschreven.” Ook het Aramees wordt gekenmerkt door spraakgebruik uit een latere periode en door verwantschap aan de Joden in Palestina. Niet alleen worden in het boek Perzische woorden gebruikt, het bevat ook bepaalde Griekse woorden die, zegt men, niet in het Babel ten tijde van de ballingschap in gebruik konden zijn.

(Het begin van Daniël, van 1:1 tot 2:3, is geschreven in bijbels Hebreeuws en dit wordt hervat in Daniël 8:1 tot aan het slot. Het daartussen liggende gedeelte, van 2:4 tot en met hoofdstuk 7, is geschreven in het Chaldees ofwel Aramees. Professor Cheyne aanvaardt de veronderstelling van Lenormant, dat het hele boek geschreven was in het Hebreeuws, maar dat de oorspronkelijke versie vanaf hoofdstuk 2:4 tot en met hoofdstuk 7 verloren is gegaan.)

Hier volgt de samenvatting van professor Driver van de bewijsvoering hiervoor: – “De gevolgtrekking die wij kunnen maken op grond van de gebruikte talen in het bijbelboek Daniël is duidelijk. De Perzische woorden duiden op een periode nadat het Perzische Rijk stevig was gevestigd; de Griekse taal vereist, de Hebreeuwse taal ondersteunt, en het Aramees veroorlooft een datering ná de verovering van Palestina door Alexander de Grote (in 332 vóór Christus). Voorzover onze kennis tot op heden strekt, is dit alles wat wij uit de gebruikte talen met zekerheid kunnen vaststellen.”

De kracht nu van deze redenering berust op deze laatste bewering. Willekeurig welke van deze veronderstelde onderbouwingen kan bestreden worden met tegenovergesteld bewijsmateriaal; het volgende echter, zo wordt ons verzekerd, is het bewijs waarop geen tegenwerping kan worden aangevoerd: de Griekse woorden gebruikt in Daniël, vereisen een datering op grond waarvan de authenticiteit van het bijbelboek nietig moet worden verklaard. Wil de lezer wel geloven, dat de enige grond waarop dit berust bestaat uit twee woorden, die zogenaamd Grieks zijn! Dr. Farrar houdt vol dat het er drie zijn, maar één daarvan (kitliaros) wordt al zo goed als losgelaten.

Kortgeleden deed het verhaal de ronde dat op een kerkelijke rommelmarkt in Lincoln, georganiseerd onder bisschoppelijke bescherming, alarm werd geslagen omdat er een dief aan het werk was en twee van de bezoekers hun portemonnee kwijt waren. In de ophef die daarop volgde, werden de portemonnees, natuurlijk ontdaan van hun inhoud, gevonden in de zak van de bisschop. De Hogere Schriftekritiek zou hem onmiddellijk hebben overgegeven aan de politie! Kennen deze critici de grondbeginselen wel van het wetenschappelijk afwegen van bewijsmateriaal? De aanwezigheid van de gestolen portemonnees in de zak van de bisschop is nog geen rechtsgrond waarop de veroordeling van de bisschop geëist kan worden. Zo kunnen ook de in Daniël gevonden Griekse woorden niet over het lot van dit bijbelboek beslissen. Over de herkomst van de portemonnees bestond weliswaar geen twijfel, maar dr. Pursey en vele anderen betwisten wel de herkomst van de Griekse woorden. Echter, in het ene, zowel als in het andere geval, blijft de vraag bestaan: “Hoe kwamen zij terecht op de plaats waar zij werden gevonden?”

(Het verklaren van vraagstukken op deze manier, zou natuurlijk een poging kunnen zijn tot het ten onrechte opdringen van een bepaalde suggestie. Maar aangenomen – hoewel daarover geen twijfel kan bestaan – dat zo’n herziening heeft plaatsgevonden, dan kunnen we toch verwachten dat

sommige uitdrukkingen, die toen als archaisch bestempeld werden, vervangen zijn door andere, toen meer gebruikelijke woorden. Dat uitdrukkingen, die voor de Joden in Palestina vreemd en onbehouden klonken, vervangen werden door voor hen gewone woorden en dat namen, zoals Nebukadrezzar veranderd werden, om aan de toen geldende spellingsregels te voldoen? En het zogenaamde "enorme anachronisme" door het gebruik van het woord "Chaldeeën" als synoniem voor de "kaste der magistraten", zou op deze wijze eenvoudig en volledig zijn verklaard.

Wat betreft de naam Nebukadrezar is het moeilijk om gevoelens van verontwaardiging over de oneerlijkheid van de critici te onderdrukken. Zij suggereren simpelweg dat deze spelling typerend is voor het bijbelboek Daniël. Het is echter een feit dat deze naam in negen van de oudtestamentische bijbelboeken voorkomt, en in alle, met als enige uitzondering Ezechiël, in deze vorm verschijnt. In Jeremia wordt hij op beide manieren gespeld, waarmee duidelijk is bewezen dat de heden overgeleverde spelling gebruikelijk was toen het bijbelboek Daniël werd geschreven. Of anders, dat de spelling van deze naam de gehele Heilige Schrift door een zaak is van redactievoering.)

De Talmoed zegt dat Daniël, net als sommige andere delen van de canon, geredigeerd werd door leden van de Grote Synagoge – een college dat door Nehemia geïnstalleerd zou zijn en dat bleef bestaan totdat het werd vervangen door het Grote Sanhedrin. Kan dit niet de verklaring zijn voor al deze taalkundige moeilijkheden? Dit is niet bedoeld als uitwijkmanoeuvre om met een ongefundeerd vermoeden goed onderbouwde tegenwerpingen te omzeilen; het is slechts een poging om de nadruk te leggen op een belangrijke overlevering waarvan zo op het eerste gezicht, het bestaan alleen al bewijs is van de waarheid hiervan.

Toegevoegd mag worden dat, met het oog op recente ontdekkingen, er heden geen oordeelkundig geleerde is, die het argument van buitenlandse woorden in het bijbelboek Daniël niet met de nodige voorzichtigheid zou gebruiken. Feit is dat de evolutietheorie haar schaduw over dit dispuut heeft geworpen. De ontstellende eigendunk die met veel geschreeuw zijn stempel drukt op ons tijdperk, heeft ons ertoe gebracht om te geloven dat, in wat wordt beschouwd als een prehistorisch tijdperk, de mens langzaam is ontstegen aan zijn barbaarsheid; dat schriftelijke documentatie daarvan ontbreekt; en dat er tussen volkeren onderling toen geen communicatie bestond wat betreft wetenschap en handel. Heden is echter bekend dat zelfs in een veel vroegere periode de volkeren rondom de Middellandse Zee over een uitgebreide literatuur beschikten en een buitengewoon excellente beschaving genoten. Handelslieden en filosofen reisden vrij van volk naar volk, en brachten hun handelswaar en hun leringen met zich mee. En als we dit zien in verband met het argument dat de Griekse woorden in het bijbelboek Daniël zouden bewijzen dat dit geschreven is na de veroveringsperiode van Alexander de Grote, dan heeft dit argument zelfs geen schijn van wetenschap meer. Volgens professor Sayce, "bestonden er in de dagen van Hizkia Griekse koloniën op de kust van Palestina" – een eeuw voordat Daniël werd geboren; "en zij hadden daar toen al zoveel macht dat een Grieks veroveraar koning werd over Asdod. De Tel el-Amarna Tafels maakten het mogelijk om een convenant tussen Griekenland en Kanaän van nog vroeger datum te achterhalen". Hij oppert zelfs de mogelijkheid "dat tussen de Kanaänieten of Hebreëen in Palestina en de Grieken in de Egeïsche regio, al in de dagen van Mozes contacten en relaties bestonden."

Maar dit is nog niet alles. Wil de lezer wel geloven, vraag ik opnieuw met groeiende nadruk en verontwaardiging, dat de Griekse woorden op grond waarvan men oordeelt dat het bijbelboek Daniël verworpen moet worden, slechts muziekinstrumenten betreft? Als deze muziekinstrumenten afkomstig waren uit Griekenland kan men aannemen dat zij in Babel genoemd werden met de Griekse woorden uit het land van hun herkomst. Op geen enkel ander gebied zouden mensen luisteren naar wat hier, in een aanval op de Schrift, doorgaat voor bewijs. Op geen enkel ander gebied zou men zulke beuzelarij tolereren. Wat zou men denken van een jury die een beruchte inbreker zou veroordelen voor een klein diefstalletje, op grond zulke schamele bewijzen? De Perzische woorden zijn nog minder in getal. Het is een onmogelijke gedachte dat de Perzische taal onder de ontwikkelde bevolking van Babel onbekend zou zijn. Dat deze taal algemeen gekend werd, kunnen we afleiden uit het gemak waarmee

de Perzische overheersing aanvaard werd. De positie die Daniël onder hun heerschappij bereikte, maakt het uiterst waarschijnlijk dat hij zelf een Perzisch wetenschapper was. En de dagtekening van zijn laatste visioen maakt de vaststelling mogelijk dat zijn boek werd samengesteld nadat dit bestuur was gevestigd.

Maar, zo zal het weerwoord luiden, het taalkundige argument berust niet op deze punten; de kracht daarvan ligt in het algemene karakter van de taal waarin het boek is geschreven. De hier gestelde vraag, zo merkt dr. Farrar terecht op, *"behelst gevoelige vraagstukken waarop alleen onafhankelijke en waardevolle antwoorden geboden kunnen worden"* en dat door geleerden van een bepaalde en schaars gezaaide klasse.

(Dr. Farrars eigen woorden: "door een miniem handjevol geleerden" (pagina 17). Hoeveel geleerden er in een "handjevol" gaan vertelt hij ons niet en van de twee waarop hij vervolgens een beroep doet, is er één niet in leven, maar dood!)

De onderzoeker zal echter zien dat ook hun uitsluitel in geen geval eensluidend of duidelijk is. En natuurlijk moet ook hun slotwoord gezien worden in verband met andersoortig bewijsmateriaal, dat buiten hun vakgebied valt. Het grandioze werk van dr. Pusey, waarin dit gehele onderwerp met de grootste onderlegging en zorg wordt behandeld, wordt door niemand met zoveel verachting afgewezen als door dr. Farrar. Hij laat zich met minachting uit over de man die, door zijn geloof in de Bijbel, gedreven wordt tot enthousiasme. Volgens Pusey is het Hebreeuws in het bijbelboek Daniël *"precies dat wat men zou verwachten in de tijd waarin hij leefde"*.

En iemand met de hoogste autoriteit wiens uitlatingen ter verdediging van een latere datering voor het schrijven van het bijbelboek Daniël, menigmaal in dit dispuut zijn geciteerd, schrijft in antwoord op een vraag die ik hem had gestuurd: *"Ik ben nu van mening dat het voor elk gedeelte van dit boek heel moeilijk is om op basis van het taalgebruik een datering vast te stellen."* Dit is ook de mening van professor Cheyne, een vastbesloten getuige van het tegendeel. Zijn woorden zijn:

"Uit het Hebreeuws in het bijbelboek Daniël kan geen betrouwbare en belangrijke conclusie betreffende de datering ervan getrokken worden".

En tenslotte kan er een beroep worden gedaan op dr. Farrar zelf die met opvallende eerlijkheid, maar met bevreemdende inconsistentie, opmerkt dat *"er misschien niets met zekerheid kan worden geconcludeerd uit dit taalkundige onderzoek. Niet uit de Hebreeuwse, noch uit de Chaldeese gedeelten in het boek"*. En met nog meer zekerheid verklaart hij verder: *"De aard van de taal bewijst niets"*. Deze uitspraak, als een soort biecht afkomstig van een bevooroordeeld en vijandig getuige, kan in deze hele kwestie als beslissend worden gezien. Het feit dat dit ten slotte gezegd wordt, benadrukt nog maar eens dat de achterliggende motieven onbetrouwbaar en onstabiel zijn en levert het bewijs van een verbeterde wens om, goedschiks of kwaadschiks, het bijbelboek Daniël in diskrediet te brengen.

In zijn *"History of the Criminal Law"* (Geschiedenis van het Strafrecht) stelt Sir James Fitzjames Stephen dat er geen bewijssoort is, dat de proeve van hoor en wederhoor meer nodig heeft dan het bewijsmateriaal afkomstig van deskundigen. Hun plaats is de getuigenbank en niet de rechtersstoel. Als professor Driver daarom *"het vonnis over de taal in Daniël"* velt, gaat hij geheel buiten zijn eigen grenzen. De mening van de filoloog heeft recht op het hoogste respect, maar het *"vonnis"* berust bij diegenen die in de praktijk kennis hebben van de werking van wetenschappelijk bewijs. Voordat we ons van dit gedeelte van ons onderwerp afwenden, is het misschien goed om nog op één andere getuige een beroep te doen en wel iemand wiens kunde door dr. Farrar zonder enige twijfel erkend zal worden. Bovendien zijn zijn woorden en invloed van zoveel belang en waarde dat ze ver voorbij dit huidige dispuut strekken en verdienen om uiterst zorgvuldig in overweging te worden genomen door allen, die door de hoogmoedige leringen van de zogenaamde *"Hogere Schriftekritiek"* zijn gestruikeld en misleid. Het volgende citaat komt uit *"An Essay on the Place of Ecclesiasticus in Semitic Literature (Een Essay over de Plaats van "De Spreuken van Jezus Ben Sirach" binnen de Semitische literatuur)*

van professor Margoliouth: *"Mijn betreurde collega dr. Edersheim en ik, misleid door de uiterst late datering die door vooraanstaande geleerden werd toegewezen aan de bijbelboeken, hadden gewerkt onder de stilzwijgende aanname dat de taal in "Jezus Ben Sirach" de taal was van de profeten; maar in werkelijkheid werd daar de taal van de rabbi's gebruikt."* (pagina 6).

(Men moet begrijpen dat "De Spreuken van Jezus de Zoon van Sirach" alleen in het Grieks aan ons zijn overgeleverd, maar het karakter van die vertaling is zodanig, dat de reconstructie van de oorspronkelijke Hebreeuwse tekst een taak is, die alleen ligt binnen de vermogens van vakkundige wetenschappers. In het voorwoord van die vertaling, wordt de datering van het boek niet later gesteld dan ongeveer 200 vóór Christus. Maar om het voorgaande te hervatten: -)

"Als tegen 200 voor Christus het hele jargon van de rabbi's, met al zijn uitdrukkingen, frasen, idiomen en taaldeeltes ontwikkeld was, ... dan moeten er eeuwen liggen tussen "Jezus Ben Sirach" en de boeken van het Oude Testament, ja, in de meeste gevallen moeten daartussen de diepe wateren liggen van de ballingschap, de begraving van het oud-Hebreeuws en oud-Israël en de baarmoeder van het nieuw-Hebreeuws en het nieuw-Israël. Als het Hebreeuws, zoals elke andere taal, een taalgeschiedenis kent, dan moet Jesaja van Prediker gescheiden worden door een afgrond; maar een nog grotere kloof moet er gapen tussen Prediker en Jezus Ben Sirach, want in die tussenliggende periode zou een heel woordenboek van filosofische uitdrukkingen zoals we hierboven gezien hebben, spreekwoorden en gezegden, en juridische termen moeten zijn uitgevonden. Ook zou dan de structuur en grammatica van de taal weinig ingrijpende veranderingen hebben ondergaan. Mocht Ben Sirach ooit gerestaureerd worden, dan kan het zijn dat sommige onderzoekers zich zullen inspannen om van elk hoofdstuk in de Bijbel de datering zo laat mogelijk te krijgen, zodat er geen ruimte meer bestaat voor profetie en openbaring. Anderen zullen de taak op zich nemen om te zien in hoeverre de erkende boeken van na de ballingschap terug te schuiven zijn, om op die manier de verschillen te verklaren tussen het vreemde midden-Hebreeuws daarin en het rijke en elegante nieuw-Hebreeuws in Ben Sirach. Hoe dit ook zij, uitleggingen die ongeacht welk deel van de klassieke oud-Hebreeuwse Schrift, plaatsen tussen het midden-Hebreeuws van Nehemia en het nieuw-Hebreeuws van Ben Sirach, zullen toch echt enige heroverweging vereisen. In elk geval moet dit in overeenstemming gebracht kunnen worden met de taalgeschiedenis, voordat het onvoorwaardelijk aanvaard kan worden."

Deze gewichtige woorden hebben een treffende bevestiging gekregen door de recente ontdekking van de "Cairene Ecclesiasticus", een Hebreeuws manuscript dat door de meeste critici als waarheid wordt aanvaard, hoewel anderen het uitsluitend zien als een poging om de oorspronkelijk "Jezus Ben Sirach" te reconstrueren. Volgens dr. Schechter, die het document voor de Universiteit van Cambridge heeft geredigeerd, stelt een onderzoek van het taalgebruik vast *"dat de conclusie moet zijn dat in de periode waarin Ben Sirach zijn "Wijsheid" samenstelde, het Klassiek-Hebreeuws al tot het verleden behoorde en de werkelijke taal in die periode dat Hebreeuwse idioom is, dat we kennen uit de Misjna en verwante rabbijnse literatuur"*. En nog eens, nadat hij Ben Sirach ruimschoots heeft geciteerd: *"Deze voorbeelden zijn voldoende om aan te tonen dat in de tijd van Ben Sirach het Nieuw-Hebreeuwse dialect al lang bestond en al gegroeid was uit het aanpassingsstadium, dat ons bekend is uit de latere bijbelboeken. En dat het, zowel wat betreft grammatica als fraseologie, die mate van ontwikkeling had bereikt waarvan ook de Misjna getuigt."* (*The Wisdom of Ben-Sira, etc., by Schechter, M.A., Litt.D., etc. and C. Taylor, D.D., Master of St. John's College, Cambridge (Cambridge University Press, 1899.)*)

Aangezien professor Driver en zijn gelijkgestemden dit manuscript zonder voorbehoud als echt hebben aanvaard, zijn zij nu niet in de positie om te zeggen dat de echtheid ervan twijfelachtig is. En als het oordeel van professor Margoliouth, dat het een vervalsing van late datum - de tiende of elfde eeuw - is, uiteindelijk zou zegevieren, dan zou het, als poging om het Hebreeuwse origineel te reconstrueren, nog altijd een opmerkelijke bevestiging van de hierboven aangehaalde opvattingen en meningen zijn.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 5

Positief bewijsmateriaal in het voordeel van Daniël

De critici vinden dat zij deskundig genoeg zijn om te beoordelen of dit gedeelte van de bijbelse canon wel of niet geïnspireerd is, en bij het uitoefenen van deze bekwaamheid hebben zij besloten dat bepaalde passages in het bijbelboek Daniël bewijzen dat dit boek niet de Goddelijke goedkeuring kan wegdragen. Voor ons zal het belang van hun oordeel hierover zich verhouden tot onze onwetendheid wat betreft de Schrift. De eerste hoofdstukken van het bijbelboek dat in de canon volgt na Daniël, leveren wat dat betreft heel wat grotere moeilijkheden op. Maar toch blijkt het profetische karakter van het bijbelboek Hosea onbetwistbaar. We zouden nog andere schriftplaatsen kunnen citeren om dezelfde gehandhaafde ethiek te benadrukken; maar omdat deze kapsones van de critici over het algemeen door Christenen niet worden aanvaard, is er geen noodzaak om dit nog verder te bespreken.

Het argument van decaan Farrar, over de afwezigheid van verwijzingen naar het bijbelboek Daniël in de apocriefe literatuur van de Joden, kunnen we nog kortbondiger afwijzen. Feitelijk geeft hij zelf het antwoord hierop, want bij het benaderen van dit onderwerp vanuit een andere invalshoek, benadrukt hij juist de invloed die dit bijbelboek uitoefent op diezelfde literatuur. En wat betreft het zwijgen van "Jezus, de zoon van Sirach": dit argument benadrukt slechts de schaarste aan echt, zwaarwegend bewijsmateriaal. De lezer kan de passage waarnaar wordt verwezen zelf opzoeken en zijn eigen mening over deze zaak vormen. Als de weglating van iemand uit een lijst van lofredes over "beroemde figuren" moet gelden als bewijs, dan moet ook Ezra, met het bijbelboek dat zijn naam draagt, worden afgewezen.

Het volgende punt vraagt om meer aandacht. Het bijbelboek Daniël werd met toestemming opgenomen in de canon; "maar", zo wordt ons verteld, "het wordt ondergebracht bij de Ketoevim, de Geschriften, zij aan zij met boeken als Esther". De Joodse canon van het Oude Testament wordt gezien als vierentwintig boeken. Deze worden onderverdeeld in de Torah, de Neviim en de Ketoevim – respectievelijk: de Wet, de Profeten en de Geschriften. Het ingebrachte bezwaar impliceert dat alleen de Neviim, en verder niets, alles zou bevatten wat beschouwd wordt als profetie; en dat de inhoud van de Ketoevim gezien wordt als van mindere waarde dan de rest van de canon. Maar deze implicatie is misleidend. In de eerste categorie vinden we boeken als Jozua, Richteren, Samuël en Koningen. De laatste bevat minstens twee boeken, die hoger worden ingeschat dan enig ander boek in de Schrift, – de Psalmen, zo onlosmakelijk verbonden met de naam van koning David; en Esther, dat, ondanks de spot van de criticus, buitengewoon hoog in ere wordt gehouden. Dr. Driver verzekert ons dat zij "door de Joden hoog gewaardeerd worden en verhevener worden geacht dan alle andere der Geschriften." Psalmen is de koploper van deze lijst. Daarna komt Spreuken, verbonden met de naam van Salomo. Daarna Job, één van de oudste der boeken. Vervolgens de vijf Megilloth (Hooglied, Ruth, Klaagliederen, Prediker en Esther). Ten slotte Daniël, Ezra, Nehemia en Kronieken. Als men Daniël had gerangschikt vóór de Megilloth, dan had men dit boek uit het verband gehaald van die boeken, waarmee het juist direct verband houdt. Om kort te gaan, de plaats van Daniël in deze lijst is normaal en logisch.

Het Boek der Psalmen stond, zoals gezegd, als belangrijkste van de Ketoevim genoteerd en werd later de aanduiding van de gehele lijst. Want toen onze Heer sprak over "de wet van Mozes, de Profeten en de Psalmen", bedoelde Hij hiermee "de gehele Schrift". Vele van de Psalmen worden terecht gezien als profetie; maar hoewel David in hoogste instantie profeet was, wordt hij in de herinnering van het volk niet als profeet bewaard, maar als koning. Daarom werd het Boek der Psalmen als vanzelfsprekend geplaatst in het derde deel van de canon. De boeken werden natuurlijk meer gerangschikt naar hun schrijvers, dan naar de aard van hun inhoud. Dit is precies de reden waarom het boek Daniël de hem

toegewezen plaats kreeg. Want pas aan het einde van een lang leven van staatsmanschap, werden aan Daniël de visioenen over de ballingschap getoond.

Maar dat is nog niet alles. Hoewel blijkbaar blind voor de betekenis ervan, benadrukt ook dr. Farrar dat Daniël geen recht had op een profetenmantel. De profeten *"spraken als zij door de Heilige Geest daartoe gedreven werden"*. Daniël legde slechts de woorden vast, die door de engel tot hem werden gesproken en hij beschreef de visioenen die hij te zien kreeg. Men bedenke dat de vraag hier niet is wat voor gewicht onze moderne critici hieraan hechten, maar hoe de mannen die de canon hebben samengesteld hierover hebben gedacht. Ik ga er hier vanuit dat de plaats die het bijbelboek Daniël nu inneemt in de Hebreeuwse Bijbel precies die plaats is die het oorspronkelijk toegewezen kreeg. Maar dit staat zeker niet vast. Er bestaan duidelijke redenen om te vermoeden dat het de Talmoedisten waren, die het van zijn plaats in de Septuagint en in onze Engelse Bijbel verwijderd hebben, en het degradeerden naar de derde afdeling van de canon.

En nu wordt het de hoogste tijd om een vraag te stellen, die door de criticus stelselmatig wordt gemedend. Een vraag waarmee hij waarschijnlijk geen raad weet, want de "Hogere Schriftkritiek" neemt in dit dispuut een totaal verkeerde houding aan. De criticus is een specialist; en specialisten, hoewel vaak noodzakelijke getuigen, zijn spreekwoordelijk slechte rechters. Bovendien zijn er mensen die in elk passerend jaar meer ervaring opdoen in het deskundig tegen elkaar afwegen van bewijsmateriaal, dan een theoloog of een wetenschapper waarschijnlijk in zijn gehele leven zou doen. En zulke mensen kennen gevallen, waarbij een overdaad aan onmiskenbaar bewijs in één bepaalde richting scheen te wijzen, maar waar bij nader onderzoek toch werd vastgesteld dat de waarheid in totaal tegenovergestelde richting gevonden moest worden. De voorzichtigheid die deze ervaring met zich meebrengt wordt bij een criticus in het geheel niet gevonden. Het boek van dr. Farrar doet ons denken aan een persoonlijke strafvervolgung, uitgevoerd door het soort jurist wiens bezoldiging evenredig lijkt te zijn aan de felheid waarmee hij elk punt ten nadele van de beklaagde naar voren brengt. Het lijkt nooit bij hem te zijn opgekomen dat er misschien twee kanten aan deze zaak zijn. Bij hem vinden we dan ook al het mogelijke wat tégen het bijbelboek Daniël naar voren gebracht kan worden. De vraag blijft: wat kan verder nog ter verdediging ingebracht worden? Laten wij enkele getuigen oproepen.

Het eerste is dat Daniël bij herhaling, zelfs drie keer, genoemd wordt in de profetieën van Ezechiël (14:14, 14:20 en in 28:3). De critici benadrukken dat een man, zo beroemd als "de Daniël uit de ballingschap", en zoals voorgesteld in het boek dat zijn naam draagt, een grote plaats in de literatuur van zijn volk zou hebben ingenomen. Als bewijs dat deze persoon in feite helemaal niet bestaat heeft, verwijzen zij naar het zwijgen van die literatuur over hem. En dus, als naar het getuigenis van Ezechiël wordt verwezen, beweren zij dat eerder in de geschiedenis een andere Daniël, van even grote, zo niet grotere faam, tot grote hoogte is opgeklommen. Hoewel er van het bestaan van zo iemand niet de minste overlevering is overgebleven! Zo'n wijze van redeneren is moeilijk te verteren. Maar hier is dr. Farrar overmoedig genoeg om het door zijn voorgangers platgetreden pad te verlaten en zich te wagen aan een stukje onafhankelijke kritiek. Hij stelt het jaar 606 voor Christus vast als het jaartal van de wegvoering van Daniël en zijn leeftijd toen hij naar Babel werd gebracht op twaalf jaar. Hij voegt daaraan toe: *"Als Ezechiëls profetie werd uitgesproken in 584 vóór Christus, dan zou Daniël bij die gelegenheid slechts tweeëntwintig jaar geweest zijn. Werd deze profetie pas uitgesproken in 572 vóór Christus, dan zou Daniël nog maar vierendertig jaar oud geweest zijn, en daarom in Joodse ogen slechts een jongeling. Het is ongetwijfeld heel verbazend dat door Oosterlingen, die leeftijd beschouwen als het paspoort naar wijsheid, deze nog in leven zijnde jongeling als heilige wordt geplaatst tussen de Aartsvader van de zondvloed (Noach) en de Vorst van Uz (Job)."*

Mocht iemand medelijdend veronderstellen dat dit een drukfout is, de woorden van de schrijver zijn woord voor woord correct weergegeven. Want de lezer zal begrijpen dat dit ostentatieve argument op niets meer berust dan op een opvallende rekenfout. Zoals hij zelf aantoonde was Daniël zeker ouder dan vierendertig, en hij kan zelfs zesenzeventig geweest zijn toen Ezechiël deze profetie uitsprak. Als we het absurde idee opzij zetten dat Daniël niet meer was dan een kind van twaalf jaar toen hij werd

weggevoerd naar Babel, dan moet zijn leeftijd in het jaar van de profetie in elk geval op z'n minst veertig jaar zijn geweest; of *"als de profetie pas uitgesproken werd in 572 voor Christus"*, dan moet Daniël al van middelbare leeftijd zijn geweest. In elk geval had hij het toppunt van zijn vermogen en het hoogtepunt van zijn roem toen al bereikt.

Hoe liggen dan nu de feiten? Hier vinden we Daniël, in een verblindend luisterrijke en invloedrijke positie aan het hof van Nebukadnezar; op de koning zelf na, de machtigste man in het rijk. Zijn macht en faam, hoe groot ook, zullen in de ogen van de eenvoudige bannelingen aan de rivier Chebar, zeker nog groter geleken hebben dan zij al waren. Onder hen woonde en profeteerde Ezechiël. Noch *"de Aartsvader van de zondvloed"*, noch *"de Vorst van Uz"*, konden een grotere plaats innemen in de harten en in de fantasie van het volk. De naam van hun grote voorganger moet op ieders lippen zijn geweest. Zijn macht betekende voor hen bescherming tegen verdrukking. Zijn invloed moet hun hoop op terugkeer naar het land van hun vaders hebben doen ontbranden.

En dit was nog niet alles. De Raad van Chaldeese Magistraten was wereldberoemd en meer dan twintig jaar lang was Daniël *"hoofd van de magistraten"*, en dus, zowel in wijsheid als in staatsmanschap, de meest vooraanstaande figuur aan het hof van Babel. Onder Oosterlingen, en zeker onder zijn eigen volk, zal het verhaal over de gebeurtenis die hem deze positie bezorgde, en over zijn triomfen tijdens zijn bestuur als grootvizier, niet aan vertelkracht hebben ingeboet. En hoewel zijn geloof intens, levend en krachtig was, kan het niet anders of ook in dit opzicht moet zijn reputatie zijn overdreven. Zie hier de tijdgeest en de omstandigheden in de dagen van deze profetie: – bestraffende woorden voor één van de grootste vijanden van hun ras: *"Zie, gij zijt wijzer dan Daniël; zij hebben niets toegesloten voor u verborgen"*; of aanklachten over de verdorvenheid die de oordelen over Jeruzalem had gebracht: *"Ofschoon Noach, Daniël en Job in het midden deszelven waren, ... zij zouden alleen hun ziel door hun gerechtigheid bevrijden."*

De weigering om het getuigenis van Ezechiël als waardegarantie voor het bijbelboek Daniël te aanvaarden, bewijst dat men bij de sceptici tevergeefs zal zoeken naar eerlijkheid of redelijkheid. In de ogen van elk redelijk denkend mens zal in deze kwestie alleen al dit getuigenis heel veel gewicht in de schaal leggen.

Het Eerste boek der Makkabeeën is een uiterst hoogstaand werk. Het ademt een autoriteit en waardigheid als geen van de andere apocriefe boeken en zelfs Luther vond het waardig genoeg om tot de heilige boeken van de Schrift te worden gerekend. De schrijver dáárvan was inderdaad *"een vrome en begaafde Jood"*; en hoewel de veronderstelling dat hij niemand anders was dan Johannes Hyrcanus tegenwoordig wordt tegengesproken, het geschrift bewijst zijn uitnemendheid zowel in vroomheid, als in wetenschap. Eén van de opvallendste passages in dit boek – het verhaal over de laatste woorden van de stervende, bejaarde Mattathias – verwijst naar de Daniël van de ballingschap en naar het bijbelboek dat zijn naam draagt.

Ondanks alle buitengewone kennis die aan dit dispuut is bijgedragen, is er bij mijn weten aan de betekenis van dit feit tot nog toe geen aandacht besteed. Onder kenners bestaat er bewijs van, dat 1 Makkabeeën geschreven werd vóór de dood van Johannes Hyrcanus in 106 voor Christus. Laten we, terwille van het argument, de geheel onmogelijke veronderstelling aannemen dat de canon niet volledig was tot na de tijd van Antiochus. Dan nog levert het boek voldoende bewijs, waardoor de geleerden van die dagen het bijbelboek Daniël zagen als het werk van de grote prins en profeet van de ballingschap. Dat was de reden om het op te nemen in de canon. De theorie is echter zodanig uit de hand gelopen dat het door het Sanhedrin als speudepigraaf ontvangen werd. Alleen al het feit dat het ontvangen werd, bewijst de authenticiteit ervan en dat zou zwaarder moeten wegen dan heel de massa van tegenwerpingen en moeilijkheden die door tegenstanders is opgeworpen.

Als we hier ruimte genoeg hadden, zouden talloze punten van kritiek, aangevoerd door de critici, gekeerd kunnen worden tégen hun eigen argumenten. Maar we kunnen die punten veilig negeren omdat er zoveel ander bewijsmateriaal bestaat, dat veel belangrijker en inhoudelijker is.

Het was de mening van Sir Isaac Newton dat *"het verwerpen van de profetieën van Daniël het ondermijnen zou zijn van het Christelijke geloof"*. Volgens bisschop Westcott heeft géén ander boek in het Oude Testament zo'n groot aandeel gehad in de ontwikkeling van het Christendom. En om een tegenstander te citeren, professor Bevan geeft toe dat *"de invloed van het boek bijna overal duidelijk is"*. In verband daarmee voegt hij eraan toe: *"Hoe meer we beseffen, hoe uitgebreid en diepgaand de invloed van Daniël was in de tijd na de Makkabeeën, hoe moeilijker het is om te geloven dat het boek daarvoor al nagenoeg vier eeuwen bestond, zonder enige aantoonbare invloed uit te oefenen"*. Over dit laatste kunnen we de opmerking maken, ten eerste, dat het nog veel moeilijker te geloven is dat een "pseudepigraaf" zo'n uitgebreide en diepgaande invloed gehad zou kunnen hebben op de ontwikkeling van het Christendom. Zo wij dat zouden aanvaarden, zou die gedachte alleen al heel het Christelijke geloof in discredit brengen. En ten tweede, het is verbazend dat iemand niet ziet dat de invloed van het bijbelboek Daniël in de tijden na de Makkabeeën, te danken is aan de vervulling van zijn profetieën, juist in verband met die periode.

Dr. Farrar citeert, hoewel met de nodige verachting, de uitspraak van Hengstenberg, dat *"er maar weinig bijbelboeken zijn, waarvan de Goddelijke autoriteit zo duidelijk vaststaat; door het getuigenis van het Nieuwe Testament en in het bijzonder van onze Heer Zelf"*. En dus kan een bedachtzame Christen de waarheid van dit alles niet in twijfel trekken. De voorzeggingen van Paulus over de antichrist verwijzen naar de visioenen van Daniël. En met die visioenen zijn de visioenen van Johannes – de Daniël van het Nieuwe Testament – zo onlosmakelijk verweven dat, als eerstgenoemde toegeschreven worden aan fantasie, de laatstgenoemde moeten worden toegeschreven aan krankzinnigheid. Het bijbelboek Daniël en de Openbaring van Johannes staan of vallen gezamenlijk.

Maar de zaak wordt nog veel serieuzer en ernstiger als we beseffen met hoeveel zekerheid de visioenen van Daniël werden aanvaard in de onderwijzingen van Christus Zelf. Dr. Farrar denkt dat hij deze zaak kan afdoen met het hersenspindel dat de verwijzing naar *"Daniël de profeet"*, in het vierentwintigste hoofdstuk van Mattheüs, door de evangelist zelf werd toegevoegd als verklarende notitie. Maar zelfs als we deze gedachte zouden toestaan, dan nog kan elke intelligente lezer van deze passage begrijpen, dat zo'n tussenvoeging gebaseerd moet zijn op het duidelijke en onmiskenbare verband tussen de woorden van onze Heer en de visioenen van de profeet van de ballingschap.

Dit is een dilemma waaruit geen ontsnapping mogelijk is. Als de Evangeliën authentiek en de waarheid zijn, dan heeft onze Heer de visioenen in dit nu in discredit gebrachte bijbelboek, wél aanvaard en Zichzelf daarmee geïdentificeerd. Als de Evangeliën onbetrouwbaar en fictief zouden zijn, dan zijn de fundamenten van ons geloof vernietigd en is het Christelijke geloof niet meer dan bijgeloof. Naar het oordeel van de decaan van Canterbury mag deze uitspraak *"hoogst gevaarlijk, oneerbiedig en onverstandig"* zijn, maar de waarheid ervan is niettemin helder en klaar.

"Het kan niet nadrukkelijk genoeg gezegd worden, dat het Christendom een Goddelijke openbaring is. Evenmin is het nodig te ontkennen dat zonder een openbaring in de meest strikte zin van het woord, het geloof van een Christen zonder voldoende grondslag zou zijn. Het is maar al te gemakkelijk om een religieus systeem samen te stellen, gebaseerd op het onderwijs van de traditonele "Jezus Christus". Maar dit is niet veel meer dan een verchristelijkt Boeddhisme; en zeker is dit geen Christelijk geloof. Het belangrijkste feit waarop het Christendom als systeem berust is de vleeswording; en iemand die, buiten een openbaring om, gelooft in de vleeswording, is een lichtgelovig en zwak schepsel, iemand die alles zou geloven."

"De Nazarener werd algemeen erkend als de zoon van Maria. De Joden zeiden dat Hij de zoon was van Jozef. De Christenen aanbidden Hem als de Zoon van God. De stichter van Rome zou het op goddelijke wijze verkregen kind zijn van een Vestaalse maagd. En in de oude Babylonische mysteriën werd eenzelfde wijze van ouderschap toegeschreven aan de martelaarszoon van Semiramis, die officieel was aangekondigd als koningin van de hemel. Welke grond hebben wij dan, om de wonderlijke geboorte in Bethlehem anders te bezien dan deze, en nog andere aanverwante legenden uit de oudheid? Wijzen naar de opstanding uit de dood is het doorzichtig ontlopen van de gestelde vraag. Een beroep doen op

menselijke getuigenissen is ultieme dwaasheid. Hier zijn we dus beland op het punt waar we oog in oog staan met iets, wat niet bij voorbaat mogelijk is omdat menselijke getuigenissen met elkaar overeenstemmen."

De redacteur van Lux Mundi en zijn bondgenoten proberen hier hun intelligente reputatie te redden door de autoriteit van "de Kerk" naar voren te schuiven als voldoende reden voor geloof. Deze theorie is echter een plant van uitheemse oorsprong, die gelukkig geen wortel heeft geschoten in Engeland. En terwijl de decaan van Canterbury op dit punt waarschijnlijk deze lering, waarmee Pusey House zich in haar slechtste dagen vereenzelvigde, zou verwerpen, zou hij de volgende woorden ongetwijfeld beamen. Hier volgt de passage: – *"De Christelijke geloofsbelijdenis bevestigt de realiteit van bepaalde historische feiten. Uit naam van de Kerk vragen wij voor deze feiten om bijval; maar wij doen dit om redenen die tot dusverre geheel los staan van de inspiratie van de evangelische verhalen. Alles wat wij in deze fase willen aantonen, is dat deze feiten historisch zijn; niet historisch in de zin van absoluut feilloos, maar over het algemeen historisch genoeg, om betrouwbaar te kunnen zijn. Alles wat nodig is om te geloven in Christus, is te vinden in de morele neiging die vatbaar maakt voor geloof en die dat, wat geloofd moet worden, geloofwaardig en aanvaardbaar maakt. Dit, in combinatie met dezelfde aanvaarding van het algemeen historische karakter van de evangeliën en van de betrouwbaarheid van de andere apostolische geschriften, rechtvaardigen het geloof dat onze Heer werkelijk uit de Maagd Maria werd geboren,"* etc.

Zulke taal is overduidelijk. De evangeliën worden niet gezien als door God goedgekeurde waarheid. Ze zijn slechts "over het algemeen historisch" en daarom net zo geloofwaardig als geschiedschrijving in het algemeen. Daarom geven ze dus voldoende bewijs om de algemene feiten over het leven en de dood van Christus te geloven. Maar wie ontkent deze feiten dan? Zij zijn te vinden in de Koran en in de geschriften van de Rabbi's, zowel als in onze Christelijke literatuur. Op welke grond kunnen wij dan ons geloof in de geestelijke feiten rechtvaardigen, waaraan deze algemeen bekende feiten heel hun betekenis te danken hebben? *"Uit naam van de Kerk vragen wij voor deze feiten om bijval"*, is het enige antwoord dat ons wordt gegeven. Laat iemand zijn oordeel maar eens opschorten en zich buigen voor zijn Priester, en hij zal snel *"de morele neiging die vatbaar maakt voor geloof en die dat wat geloofd moet worden geloofwaardig en aanvaardbaar maakt"* ontvangen. En of het voorwerp van zijn aanbedding nu Boeddha, of Mohammed of Christus was, het resultaat zal hetzelfde blijken te zijn!

"Maar", zo roept dr. Farrar vervolgens uit, *"ons geloof in de vleeswording en in de wonderen van Christus, berust voor ons op overweldigend bewijs dat herhaaldelijk aan onderzoek is onderworpen. Buiten elke persoonlijke bevestiging of innerlijke overtuiging door de Geest om, kunnen we aantonen dat dit bewijs niet alleen wordt ondersteund door de bestaande verhalen, maar ook door myriaden onafhankelijke getuigenissen."*

Over ons geloof dat aan Daniël een engel verscheen, wordt minachting uitgegoten en ons wordt zelfs niet toegestaan om te geloven dat in de Hof van Getsemane een engel kwam om onze Heer en God te dienen. Maar als wij, als logisch gevolg van deze lering, zouden wijfelen aan de realiteit van de verschijning der engelen in Bethlehem, dan zou de verontwaardiging van deze leraar zich uiten in hysterisch en zinloos geschreeuw.

Want de kwestie die hier in feite aan de orde wordt gesteld is, of de eerste hoofdstukken van het evangeliëverhaal wel de waarheid zijn. Ik verwijs hier naar Mattheüs 1:18-25 en in het bijzonder naar het laatste vers. Voor de feiten die daar zijn vastgelegd, bestaan in heel de wereld maar twee getuigen, en de getuigenissen van Maria en Jozef komen alleen tot ons middels deze verhalen, die, zoals ons wordt wijsgemaakt, onbetrouwbaar zijn en gecorrumpeerd door fouten. Decaan Farrar wil ons echter verzekeren dat het bewijs hiervan *"overweldigend"* is, terwijl toch de woorden van onze Heer Zelf niet als authentiek moeten worden gezien. Over de realiteit van de visioenen van Jozef en de echtheid van de trouw en reinheid van Maria, worden we verondersteld onze eigen genoegdoening te vinden, ten eerste door *"persoonlijke bevestiging"*, ten tweede door *"innerlijke overtuiging door de Geest"*, ten derde door *"bestudering van de bestaande verhalen"* – precies die verhalen die hij

zo minacht –, en ten slotte door “*tienduizenden onafhankelijke getuigenissen*”! Hierover in discussie gaan is onmogelijk, want de schrijver begeeft zich hier buiten het terrein van de redelijkheid en neemt hiermee afscheid van gezond verstand.

De positie van de Christen is duidelijk. Hoewel hij gelooft in het onzichtbare en het onbewijsbare, is zijn geloof toch echt rationeel. Want, als God iets openbaart, dan is het geloven van die openbaring het verstandigste wat hij kan doen. Ik kan hier niet de redenen bespreken, waarom een gelovige zegt zo’n openbaring te hebben ontvangen. Ik constateer hier alleen het feit dat dit het houvast is van de Christen en als hij dit beaamt, dat zijn positie onaantastbaar is. Maar als de aannemelijkheid van die gedachte eenmaal is vernietigd, dan zal elke vrije denker terugvallen op scepticisme als zijnde “*de verstandigste houding van een denkende geest tegenover het bovennatuurlijke*”. Daarmee zakt het verhaal over de vleeswording opeens tot het niveau van een Galilese legende en ons Christelijke geloof tot het meest minderwaardige bijgeloof.

Het is niet zo dat het verwijderen van twijfelachtige delen uit de canon noodzakelijkerwijs moet leiden tot de vermindering van geloof in wat overblijft. Maar, zoals al eerder benadrukt, als het bijbelboek Daniël moet worden uitgewist, dan moet de Openbaring van Johannes dat lot delen en als onvermijdelijke consequentie van hun uitsluiting, moeten talloze passages in de evangeliën en de brieven worden herschreven. Sommigen zullen denken dat dit proces, in eerbiedige handen, niet hoeft te leiden tot het ondermijnen van het karakter van de Bijbel als geheel, maar allen zullen moeten toegeven dat dit onherroepelijk de Bijbel zal verzwakken. Dit pleidooi is ook geen excuus om vast te klampen aan dat wat twijfelachtig is. Het is uitsluitend bedoeld als protest en waarschuwing tegen de roekeloosheid en lichtzinnigheid van de critici.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 6

“Grove fouten”

“Een boek, dat pretendeert historisch authentiek te zijn en waarvan men beweert dat de schrijver ervan leefde in de dagen en het land waarover hij schrijft, wordt onmiddellijk afgewezen als het grove fouten bevat over zaken waarvan een in die tijd levende persoon op de hoogte moet zijn geweest.” “Dit boek kan met geen mogelijkheid geschreven zijn in de dagen van de Babylonische ballingschap.” Op deze wijze wijst dr. Farrar het bijbelboek Daniël van de hand. Aan één kant zal dit dogmatisme bij geïnteresseerden en goed geïnformeerden verrassend en zorgwekkend overkomen, maar onkundigen zullen hierdoor zonder twijfel worden overrompeld, hoewel dit deel van de Expositor's Bible waarschijnlijk bedoeld was om hen te onderrichten.

De schrijver laat werkelijk overal duidelijk zijn overtuiging doorklinken, namelijk dat allen, van Bacon tot Pusey, die het bijbelboek Daniël als authentiek aanvaardden, gebrek hebben aan hetzij eerlijkheid, hetzij aan intelligentie. En hij laat doorschemeren dat hijzelf behoort tot een reeks van geleerden die, als resultaat van onafhankelijk onderzoek, eensluidend zijn in hun afwijzing ervan. De bekendmaking dat men verborgen kleitafels met inscripties over het Babylonische hof heeft ontdekt, zal niet veel langer meer worden uitgesteld en zodra die aan het licht zijn gebracht, zullen we misschien ontdekken aan welke kant de dwaasheid ligt – aan de kant der gelovigen of aan de kant van de critici. En terwijl een onwetend lekenpubliek gemakkelijk onder de indruk wordt gebracht door een parade van quasi geleerdheid, kan iemand die deskundig is op het gebied betreffende dit dispuut over Daniël, niet anders constateren dan dat eerlijk en onafhankelijk onderzoek absoluut ontbreekt.

Het was de heidense Porphyrius die lang geleden de bal aan het rollen bracht. En na een eeuwenlange periode van stilte bracht het Rationalisme weer beweging in deze zaak. Nu Scepticisme een modetrend is geworden en “Hogere Schriftkritiek” verondersteld wordt het kenmerk te zijn van een hoger ontwikkelde cultuur, volgt de ene criticus de andere criticus na, zoals schapen over de dam. In zijn laatste bijdrage aan dit dispuut, voegt deze schrijver zich in die rij, totaal onkundig van het feit dat de “grove fouten” die hij aan de schandpaal nagelt, slechts bestaan in de kortzichtigheid van degenen die ze veroordelen. En we zoeken tevergeefs naar maar één enkele bladzijde, waarop we het bewijs kunnen vinden van een eerlijk en onbevooroordeeld onderzoek.

De criticus zal ons evenwel vertellen dat de tijd voor onderzoek voorbij is, het zou geen open vraag meer zijn. *“Er bestaat geen schaduw van twijfel meer in de gedachten van geleerden zoals Driver, Cheyne, Sanday, Bevan en Robertson Smith.”* Deze lijst van namen is bedoeld als de climax van de pretentieuze gedeelten die daaraan voorafgaan. Maar dit samen brengen van de levenden en de doden smaakt eerder naar een anti-climax. Hebben deze auteurs het monopolie op de wetenschap in Engeland? Of mag deze lijst alleen de vertegenwoordiging zijn van autoriteiten die het bijbelboek Daniël vijandig gezind zijn?

Het lijkt misschien ongenadig om hieraan toe te voegen, dat geen enkele van deze gerenommeerde heren ooit heeft bewezen toegerust te zijn voor een zo moeilijk en ingewikkeld onderzoek. En wat betreft de verhandeling die hier wordt besproken, daarvan bewijst elk gedeelte een absolute ongeschiktheid voor die taak. Het is gemakkelijk om een verdachte te veroordelen, als al zijn getuigen zijn afgewezen en niet mogen worden gehoord, terwijl zijn eigen woorden en daden verkeerd worden voorgesteld en verminkt. En toch is de hier voorgestelde behandeling precies die, welke het bijbelboek Daniël ten deel valt. Aan geen enkele geloofsheld wordt toegestaan om te spreken. En de uitleg die van de profetische gedeelten van het boek wordt gegeven, zou door elke scherpzinnige student in de

profetieën als travestie worden afgedaan. En het zal zeker niet zelden zijn, dat de doorzichtige misvatting en de dwaasheid van de ideeën van de criticus, ook voor een doorsnee lezer duidelijk zullen zijn.

Laten we de Zeventig Weken eens als voorbeeld nemen. Door het aanvaarden van wat hij noemt de *"Hypothese over Antiochus"* van de Sceptici, wordt de criticus geconfronteerd met het feit dat *"die niet precies overeenkomt met controleerbare dateringen"*. *"Het is waar"*, zegt hij dan, *"dat van 588 tot 164 voor Christus slechts 424 jaren zijn in plaats van 490 jaren."* Maar dit probleem doet hij af met de verklaring dat *"nergens in de Heilige Schrift de nadruk wordt gelegd op nauwkeurige berekeningen"*. En hij voegt daaraan toe: *"voor zulke alledaagse en puur bijkomstige zaken als het berekenen van jaartallen, tonen de Joodse geschiedschrijvers zich overduidelijk totaal onverschillig."* Geen enkele uitspraak kan onhoudbaarder zijn. Een *"nauwkeurige berekening van de jaartelling"* is bijna de specialiteit van *"Joodse geschiedschrijvers"*. Geen andere geschriften kunnen wat dit betreft met die van hen vergeleken worden. Maar laat ons eens horen waar de criticus naartoe wil.

Hij maakt de volgende opmerking: *"Dat er wat betreft de berekening van de zeventig jaren van Jeremia al in de tijd van de ballingschap verschillen bestonden, wordt voldoende aangetoond door de uiteenlopende gezichtspunten betreffende het einde ervan, zoals we zien in Kronieken (2 Kronieken 36:22), waar 536 voor Christus wordt vastgesteld, en in Zacharia (Zacharia 1:1) waar de datering bepaald wordt op ongeveer 519 voor Christus."* Dit is zijn enige verwijzing naar de Schrift en, zoals ik al heb aangetoond, is dit niet meer dan een domme blunder, ontstaan uit de verwarring van de verschillende tijdperken, namelijk die van *"Dienstbaarheid"*, *"Gevangenschap"* en *"Verwoesting"*. Dr. Farrar doet daarna een beroep op *"precies gelijksoortige berekeningsfouten"* in Josephus en hij maakt de volgende opsomming: –

- "1. In zijn "Joodse Oorlogen" (Vi. iv. 8) zegt hij, dat tussen het tweede jaar van Kores en de verwoesting van de tempel door Titus (in 70 na Christus) 639 jaar liggen. Hier wordt een vergissing gemaakt van meer dan 30 jaar."*
- "2. In zijn "Oude geschiedenis van de Joden" (XX. x.) zegt hij, dat er 434 jaar liggen tussen de terugkeer uit de ballingschap (536 voor Christus) en de regering van Antiochus Eupator (164-162 voor Christus). Hier wordt een vergissing gemaakt van meer dan 60 jaar."*
- "3. In zijn "Oude geschiedenis van de Joden", XIII. xi. I, berekent hij 481 jaar tussen de terugkeer uit de Gevangenschap en de tijd van Aristobulus (105-104 voor Christus). Hier vinden we een vergissing van zo'n 50 jaar."*

Deze "vergissingen" vragen om een zorgvuldig diepteonderzoek. In het eerste aangehaalde gedeelte, berekent Josephus voor de periode tussen de fundering voor de eerste tempel door Salomo en de verwoesting door Titus, 1130 jaar, 7 maanden en 15 dagen. *"En vanaf de tweede bouw ervan, uitgevoerd door Haggai, in het tweede jaar van Kores de koning"*, was de tussenliggende periode 639 jaar en 45 dagen. Dit moet, als we het goed begrijpen, als bewijs dienen dat men voor *"exacte berekening"* niet bij Joodse geschiedschrijvers moet zijn! De opsomming tot en met zelfs het aantal dagen, geeft ons echter de verzekering dat Josephus chronologische tabellen voor zich had liggen van absolute precisie. Bij het berekenen van het tweede bovengenoemde tijdperk, verwijst hij naar de profeet Haggai die, in het tweede jaar van Darius Hystaspes, samen met Zacharia, voorstander was van de bouw van de tweede tempel. Zoals deze historicus op een andere plaats Artaxerxes benoemt als Kores, zo spreekt hij hier ook over Darius onder zo'n zelfde titel. De periode was daarom (volgens onze chronologie) van 520 voor Christus tot 70 na Christus – dat is 589 jaar – dat is ongeveer 50 jaar minder dan Josephus berekent. In het derde voorbeeld van dr. Farrar verschijnt ditzelfde overschot van ongeveer 50 jaar; en als we in zijn tweede voorbeeld de twijfelachtige versie 434 jaar vervangen door 424 jaar, bereiken we precies hetzelfde resultaat.

Wat moeten we hieruit concluderen? In elk geval niet dat de Joden in de oudheid onzorgvuldig en onverschillig omsprongen met chronologie, want dat is pertinent niet waar; maar wel dat hun chronologische tafels, hoewel vastgelegd met uiterste precisie, toch worden gemarkeerd door

onjuistheden die oplopen tot een surplus van zo'n vijftig jaar, precies vallend in de periode waartoe het tijdperk van de zeventig weken moet worden gerekend.

Hier vinden we dan een duidelijke en adequate oplossing voor de enige serieuze tegenwerping die de criticus te berde kan brengen voor het van toepassing brengen van deze profetie op de Messias. Over deze toepassing schrijft dr. Farrar: – *“Ten slotte wordt dit in discredit gebracht door het feit dat noch onze Heer, noch Zijn apostelen, of enig ander van de vroegste Christelijke geschiedschrijvers, ook maar één keer een beroep heeft gedaan op het bewijs in deze profetie, die, volgens de denkwijze van Hengstenberg en dr. Pusey, zo beslissend zou zijn geweest! Als zo'n bewijsstuk zo voor de hand lag – chronologisch en beslissend bewijsmateriaal – waarom hebben zij dit dan opzettelijk links laten liggen?”*

Het antwoord is luid en duidelijk. Omdat enig beroep daarop zou zijn afgewezen en als bewijs geweigerd zou zijn, omdat (zoals Josephus ons laat zien) dit in de tijd waarin men leefde, als de chronologie werd opgevat. Maar welk mogelijk excuus zou er kunnen zijn voor hen, die met het volle licht van de geschiedenis over deze heilige bladzijden, niet alleen het onderwijs daarvan verwerpen, maar die met uiterste vindingrijkheid proberen te verduisteren en te veruïneren! *“Vanaf het bevelschrift voor de herbouw van Jeruzalem tot op de Gezalfde (of “de Messias”), de Vorst”* – is, om dr. Farrars eigen woorden aan te halen, de beschrijving van de periode waarover wij het hebben. Dat de Heilige Stad werd herbouwd is zonder enige twijfel. Dat deze herbouw het gevolg was van een bevelschrift van Artaxerxes I is niet aan twijfel onderhevig. Het jaartal van dit bevelschrift is algemeen bekend. Vanaf dat jaar tot op *“de Messias, de Vorst”*, was precies de periode die door de profetie was bepaald.

Maar dr. Farrar wil ons vertellen dat dit tijdsgewricht niet begon bij het bevelschrift voor de herbouw van Jeruzalem, maar bij de catastrofie waardoor Jeruzalem in puin werd gelegd. *“Het is duidelijk”*, zo zegt hij na het opsommen van *“gezichtspunten van de rabbi's en voorvaderen”*, *“dat niet één van hen het eens is met de toespelingen die in het verhaal voorkomen, behalve met die, welke de verwoesting van de tempel tot beginpunt nemen”*. Voor hen die trachten profetie van God toe te passen op gebeurtenissen waarnaar zij denken dat zij verwijst, is zulk soort geklets al erg genoeg. Maar de gedachte hier is zelfs, dat een *“vrome en begaafde Chassied”*, schrijvend in het jaar 164 voor Christus, met het geschiedenisboek geopend voor zich, *de verwoesting van Jeruzalem* beschrijft als *“een bevelschrift tot herbouw van Jeruzalem”* en dan zou schrijven dat een periode van 424 jaar, een periode van 490 jaar is?! En tegen het einde van de negentiende eeuw van het Christelijke tijdperk worden deze kinderachtigheden van de sceptici in alle ernst nagepraat door de decaan van Canterbury, tot verlichting van Christelijk Engeland! In absurditeit vervallen, omdat men moeilijkheden wil vermijden, is hetzelfde als zelfmoord plegen om aan gevaar te ontkomen!

Andere geschiedschrijvers vertellen ons dat de periode van zeventig weken begon bij de Goddelijke belofte die is vastgelegd in Jeremia 29:10. En hoewel dit standpunt niet kan worden beschuldigd van absurditeit, kan het toch geen nauwkeurig onderzoek doorstaan. Er wordt daar geen *“bevel”* gegeven om Jeruzalem te herbouwen, maar slechts een belofte gedaan over de toekomstige herbouw. Bovendien smaken al deze theorieën naar rechtsverkachting en casuïstiek, gezien het feit dat de Schrift zo duidelijk over een *“bevel”* spreekt, als gevolg waarvan Jeruzalem ook werkelijk werd herbouwd.

Het was ook niet zonder betekenis dat de profetische periode dateerde vanaf het herstel onder Nehemia. De Tijden van Dienstbaarheid werd beëindigd bij de troonsbestijging van Kores, en de zeventig jaar van Verwoesting van Stad en Tempel waren al verlopen in het tweede jaar van Darius. Maar de Joden hadden toen nog steeds geen staats- of kerkelijk recht. In één woord, hun toestand was toen bijna hetzelfde als die van vandaag*. (*Noot van de vertaler: dit boekje is geschreven aan het einde van de 19e eeuw.) Het was het decreet in het twintigste jaar van Artaxerxes dat de zelfstandigheid van Juda als natie herstelde.

En er kan ook een zekere en verrassende precedent in worden gevonden, om het geloof te rechtvaardigen dat dit tijdperk niet eerder kon beginnen, omdat het bestaan van Juda als natie toen nog latent was.

Ik zinspeel hiermee op de 480 jaar van 1 Koningen 6:1, berekend vanaf de Exodus tot de tempelbouw. Als de critici een klein deel van de tijd en energie, die zij hebben gependend om die passage te kunnen afwijzen als bedriegerij of blunder, hadden gewijd aan het zoeken naar de verborgen betekenis hiervan, dan zou hun arbeid misschien lonend zijn geweest. Dat de chronologie van die periode op de juiste wijze bekend was, is duidelijk uit het dertiende hoofdstuk van Handelingen, die ons in staat stelt om deze zelfde periode te berekenen op 573 jaar. Hoe dan kan de schijnbaar missende periode van 93 jaar verantwoord worden? Het is precies de optelsom van de verschillende Tijden van Dienstbaarheid. De eindconclusie moet duidelijk zijn, namelijk dat "het 480ste jaar" betekent het 480ste jaar van het bestaan van Israël als natie, met de verantwoordelijkheden daarvan. En als dit principe wordt toegepast op een blijkbaar historisch tijdperk, dan kunnen we er bij voorbaat op voorbereid zijn om te ontdekken dat het gaat om een mystieke en profetische periode.

(Handelingen 13:18-21 spreekt over 40 jaren in de woestijn, 450 jaren onder de Richteren en 40 jaren voor de regeringsperiode van Saul. Daaraan moet worden toegevoegd de 40 jaren van de regering van David en de eerste drie jaren van Salomo, want hij begon in zijn vierde jaar met de bouw van de tempel. De perioden van Dienstbaarheid waren: aan Mesopotamië 8 jaar, aan Moab 18 jaar, aan Kanaän 20 jaar, aan Midian 7 jaar, en aan de Filistijnen 40 jaar. Zie Richteren 3:8 en 14; Richteren 4:2 en 3; Richteren 6:1; Richteren 13:1. Nu, 8 + 18 + 20 + 7 + 40 is precies gelijk aan 93 jaar. Om te denken dat dit op zuiver toeval berust zou wel erg veel van ons geloof vergen.

Handelingen 13:20 is een van de vele passages waar de herzieners van het Nieuwe Testament de tekst hebben gecorrumpeerd door het verwaarlozen van de algemeen bekende principes die door de experts worden gehanteerd in geval van tegenstrijdig bewijs. Het staat vast dat, noch de apostel heeft gezegd, noch de evangelist heeft geschreven, dat Israël maar 450 jaar van het land zou kunnen genieten, of dat er vóór het tijdperk van de Richteren al 450 jaar verlopen was. De tekst die in de Revised Version is opgenomen is daarom duidelijk fout. Decaan Alford beschouwt dit "als een poging om de moeilijke chronologie in het vers te corrigeren" en hij voegt eraan toe, "als we de woorden nemen zoals ze er staan, kan er geen andere betekenis aan worden gegeven dan dat de periode van de Richteren 450 jaar duurde". Hij legt uit dat dit niet betekent dat de Richteren 450 jaar regeerden – in dat geval zou de vierde naamval zijn gebruikt, zoals in vers 18 – maar, zoals het gebruik van de derde naamval aanduidt, dat de periode tot op Saul werd gekarakteriseerd door de regering van Richteren en dit duurde 450 jaren. De punctuatie van deze passage in de Bagster's Bible misvormt de betekenis. Die dienstbaarheid had alleen betrekking op de stammen aan de andere zijde van de Jordaan.)

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 7

“Het Boek over Daniël het bewijs van de canon” van professor Driver

Sommigen zullen deze reactie op dr. Farrars *“Book of Daniel”* (Boek over Daniël) misschien beschouwen als een goedkope en schrale overwinning. Want, zo zullen zij benadrukken, als deze aanval was toevertrouwd aan kundiger handen, dan zouden de tegenwerpingen anders zijn geweest. Deze gedachte houdt geen steek. Terwijl elk jaar dat voorbijgaat nieuw bewijsmateriaal aan het licht brengt dat de authenticiteit van het bijbelboek Daniël bevestigt, raakt de schatkist van de criticus almaar verder uitgeput. Zij hebben geen bekwamer of meer vertrouwd voorvechter dan Professor Driver uit Oxford; maar toch vinden we in zijn *“Introduction”* geen enkel punt van kritiek van zijn formidabele aanklacht tegen het bijbelboek Daniël, dat niet ook gevonden wordt in zijn apparatus criticus. En nu, in zijn *“Boek over Daniël”*, na een stilte van tien jaar, heeft hij deze zelfde voorraad van moeilijkheden en tegenwerpingen herhaald en voor het grootste gedeelte met dezelfde woorden.

Het boek dient ertoe om gevoelens van schok en teleurstelling op te wekken. Een *“Inleiding op de literatuur van het Oude Testament”* kan misschien wel terecht citeren wat Duitse sceptici aangaande het bijbelboek Daniël hebben geschreven. Het is echter betreurenswaardig dat een commentaar, dat op *“scholen en universteiten”* wordt gebruikt en is geschreven door de pen van een Engels geestelijk leider, een geleerde met een hoogstaande reputatie en zittend op een leerstoel aan de Universiteit van Oxford, slechts een aangepaste reproductie is van wat het Duitse Rationalisme benadrukt over slechts één kant van het lopende dispuut. We hadden toch in elk geval een indicatie van onafhankelijk onderzoek en zelfstandig denken verwacht, maar daarnaar zoeken we tevergeefs. Precies dezelfde kritiek, aan elkaar geregen door dr. Farrar, wordt weer eens van stal gehaald.

Van al deze punten van kritiek is er slechts één die van vitaal belang is. Als er, zoals de critici ons verzekeren, géén invasie in Juda heeft plaatsgevonden en géén deportatie van Joodse gevangenen in het derde jaar van Jojakim, dan is de historische basis, waarop het bijbelboek Daniël rust, vernietigd en is het bijbelboek compleet ongeloofwaardig geworden. Voor dit punt van kritiek vraag ik dan ook de volledige en ernstige aandacht van de lezer. Als hij besluit dat dit punt van kritiek steek houdt, dan kan hij het dispuut afsluiten. Maar als hij besluit dat dit punt van kritiek door de Schrift wordt ontkracht en wordt bewezen onjuist te zijn middels een strenge chronologische test, dan kan hij de critici als geblameerd beschouwen.

(Deze pagina's zouden op dit punt een afdoend antwoord aan dr. Farrar moeten zijn. Maar omdat dr. Driver blindelings hetzelfde valse spoor volgt, en zelfs niet de blunder aangaande de reis dwars door de woestijn van Karchemish naar Babel vermijdt, voeg ik over dit onderwerp nadere uitleg toe. Zie Appendix 1, pagina 45.)

Wat de rest van de punten van kritiek betreft: dat wat professor Driver zegt over een deel ervan, geldt voor al deze kritiek. Zij zal onze mening beïnvloeden: *“in overeenstemming met de mate waarmee de criticus zichzelf ervan heeft overtuigd, dat het boek het werk is van een latere auteur of dat het is geschreven door Daniël zelf”*. Als daarom van één van de visioenen van Daniël kan worden aangetoond dat het een Goddelijke profetie is, dan is daarmee bewezen dat het bijbelboek authentiek is. En hiervan kan inderdaad volledig en ontegenzeggelijk bewijs naar voren gebracht worden, door de vervulling van het visioen over de Zeventig Weken.

De studie die me tot deze resultaten leidde, begon een kwart eeuw geleden onder druk van de twijfel of

de Bijbel bestand zou zijn tegen de aanvallen van de sceptische beweging die bekend staat als de "Hogere Schriftkritiek". Zoals mijn gewoonte is, ging ik er voor zitten om deze zaak te testen door het sterkste punt van de critici te onderzoeken. Want hun aanklacht tegen het bijbelboek Daniël werd verondersteld onweerlegbaar te zijn, en ik moet ook bekennen dat zij mij in eerste instantie totaal overweldigend leek. Maar niemand met veel ervaring in justitieel onderzoek, zal verbaasd zijn als hij ontdekt dat een zaak die ex parte wordt gepresenteerd, overtuigend overkomt, maar dat diezelfde zaak onder wederhoor in duigen valt en door tegengesteld bewijs wordt verbijzeld. En dit geldt nadrukkelijk voor de sceptische aanval op Daniël. Laten wij niet vergeten dat het huidige onderzoek volledig gerechtelijk is. De onderhavige vraag is van precies dezelfde aard, als die waarover dagelijks wordt beslist in onze gerechtshoven. Eén van de rechters van hare majesteit zou, samen met een goede "speciaal samengestelde jury", een geschikter tribunaal zijn om deze kwestie af te handelen, dan een gezelschap van filologen, hoe vooraanstaand ook. Aan het bewijs dat naar voren gebracht zou worden door deskundigen, zou natuurlijk het nodige belang worden gegeven. Maar bij de uitspraak zou niet worden vergeten dat het getuigenis van deskundigen het minst meetelt, want hun oordeel wordt vaak vervormd door hun gewoonte om een onderwerp slechts van één kant te bezien.

De critici houden vol dat de zekerheid van de voorspellingen van Daniël te danken is aan het feit dat het boek geschreven werd ná de voorspelde gebeurtenissen; en verder dat de "visioenen" eindigen bij de regering van Antiochus Epiphanes. De belangrijkste kwesties waarover tijdens een dergelijk proces een beslissing genomen moet worden, zijn daarom de volgende:

(1) Bestond het bijbelboek Daniël al voor de dagen van de Maccabeeën? en

(2) Werd ook maar één van zijn visioenen in latere tijden vervuld? Als onderschillig welke van deze kwesties zou blijken het tegendeel van de beweringen van de critici te bewijzen, dan zou hun hele zaak verbijzeld worden. De ontdekking van Neptunus was te danken aan het feit dat de astronomen redenen vonden om aan te nemen dat zo'n planeet bestond. Als het bijbelboek Daniël verloren was gegaan, zou ware kritiek uitgaan van de aanwezigheid van een Daniël aan het hof van Babylon. Want anders zou het verhaal van de ballingschap en de terugkeer van de Joden alleen begrijpelijk zijn, door het veronderstellen van wonderen zoals die, die de Exodus kenmerken. En bovendien, als de voorstanders van de theorie dat het bijbelboek Daniël een pseudepigraaf is, getraind waren in de kennis over wetenschappelijk bewijs, dan zouden zij zien dat volgens hun eigen hypothese, de aanwezigheid van het boek in de canon bewijs is van het bestaan van de man. Want het Sanhedrin zou het nooit hebben geaccepteerd, tenzij zij kennis hadden van de historische feiten waarop het is gebaseerd.

Hoewel het bestaan van Daniël onbetwistbaar was toen dr. Driver zijn "Inleiding" schreef, was dit nog slechts "waarschijnlijk" toen hij aan zijn Boek over Daniël begon – een betreurenswaardige sprong van echte kritiek naar "Hogere Schriftkritiek", en van beredeneerd geloof naar onberedeneerd scepticisme. Hierover heb ik al het getuigenis van Ezechiël aangehaald; en dat getuigenis is afdoende, tenzij de critici er een adequaat antwoord op kunnen vinden. Het enige antwoord dat zij geven is niet eens redelijk. Wat betreft het bestaan van het bijbelboek Daniël, hiervoor geldt dezelfde opmerking, zij het in iets andere vorm, als over het getuigenis in 1 Makkabeeën 2.

Zelfs als de uitspraken van deze getuigen geheel op zichzelf stonden, dan nog zouden zij bij elke onpartijdige rechtbank zegevieren. Maar, wanneer we nu de kwestie wat betreft de canon in het algemeen in overweging nemen, dan wordt de kracht van het bewijs overweldigend. Afgezien van de verontrustende invloed die er van deze controversie uitgaat, zou geen redelijk mens de heldere en klare overlevering afwijzen, dat de voltooiing van de canon van het Oude Testament het werk was van de mannen van de Grote Synagoge. In een tijd waarin scepsis van een uitzonderlijk oppervlakkige soort is toegestaan om oproer te kraaien, wordt het mode om deze overlevering te verwerpen vanwege de mythes en legenden die zich daaraan gehecht hebben. Maar een nuchtere wetenschapper zou ten eerste erkennen dat juist dit element bewijs is van de oudheid ervan en van de invloed die hij in vroeger tijden uitoefende op de Joodse gedachtewereld; en ten tweede dat, als historische feiten op deze grond worden genegeerd, de gehele bulk van antieke geschiedenis zal moeten krimpen tot zeer kleine proporties. Maar het enige

waar ik mij hier mee bezig wil houden is het vaststellen dat de canon compleet was vóór het tijdperk van de Makkabeeën. Op dit punt, als het enige getuigenis, zou ik bijna de zaak kunnen laten rusten.

Zoals in een eerder hoofdstuk gezegd, Jezus Ben Sirach werd niet later geschreven dan ongeveer 200 vóór Christus. Het onderwerp van het boek wordt aldus verklaard door de kleinzoon van de schrijver, die het niet later dan in 132 vóór Chr. naar het Grieks vertaalde: "Zo is mijn grootvader Jezus, nadat hij zichzelf zeer veel had begeven tot het lezen, zowel van de wet en de profeten als van andere boeken onzer voorvaderen, en in deze nu een genoegzame ervaring verkregen had, bewogen geworden ook zelf wat te beschrijven van hetgeen tot onderwijzing en wijsheid behoort". Wel, zelfs door vijandige critici wordt erkend dat de woorden "de wet en de profeten en andere boeken onzer voorvaderen" of, zoals hij ze eveneens noemt "de rest van de boeken", verwijzen naar de heilige geschriften en dat deze woorden het in die dagen bestaan van een erkende canon impliceren.

(Het boek van dr. Ryle bevat een eerlijke uiteenzetting van de argumenten ten gunste van een late datum. Eenieder die eraan gewend is onze rechtbanken te bezoeken, zal de verwantschap van die argumenten herkennen met rechtszaken die worden aangespannen tegen aanspraken op normatieve of oude rechten. Voor andersoortige verhandelingen, lees in elk geval het artikel van dr. Alexander over de "Canon" en van dr. Ginsburg over de "Grote Synagoge" in Kitto's Cyclopaedia; en ook Les VI. in "Daniël de Profeet" van Pusey.

Het bewijsmateriaal wijst duidelijk op een eerdere datum voor zowel het boek als de vertaling ervan. Maar aangezien ik alle "secundaire vraagstukken?" wil vermijden, neem ik omwille van het argument de data aan die door de critici worden geaccepteerd. Zie echter ook het artikel van Dr. Ginsburg in Kitto's Cyclopaedia, en ook "Life and Times of the Messiah", van Edersheim, deel. 1. blz. 26 ev.)

"Ik vind het ongelooflijk", zegt dr. Ryle, "dat de driemaal herhaalde formulering een uitvinding van de Griekse vertaler zou zijn, en niet veeleer de onder de Joden algemeen gebruikte term voor de Hebreeuwse Geschriften". De Wet, de Profeten en de Geschriften - deze zelfde woorden staan op de titelpagina van de Joodse Bijbel van vandaag, en geen eerlijk en competent tribunaal zou aarzelen om te constateren dat die titel al meer dan drieëntwintig eeuwen de aanduiding is van dezelfde reeks van boeken.

Ben Sirach was "een poëtische beschrijver" van het Oude Testament, en zijn boek staat vol met gedeelten waarin hij de canonieke schrijvers imiteert. En, "omdat duidelijke voorbeelden van dergelijke imitatie van alle canonieke boeken worden gevonden, met als twijfelachtige uitzondering het bijbelboek Daniël, moeten deze boeken als geheel bekend geweest zijn bij Ben-Sirach. Daarom moeten zij uit een veel vroegere periode komen dan hij." Deze woorden komen uit de "Inleiding" van dr. Schechter die we al eerder hebben aangehaald, en ze worden onderbouwd door een lijst van de passages waarnaar wordt verwezen. Die lijst bevat drie citaten van Daniël; echter, deze worden natuurlijk verworpen door de critici.

Nu, ik blijf vol vertrouwen volhouden dat op basis van al het bewijsmateriaal, elke onpartijdige rechtbank zou concluderen dat de canon voltooid was vóórdat Ben-Sirach schreef. Maar, omwille van het argument, aannemend dat de opname in de canon van het bijbelboek Daniël misschien onterecht is, is het volgende toch een feit: - er wordt toegegeven:

- (1) dat de canon compleet was in de tweede eeuw voor Christus; en
- (2) dat er geen enkel boek in werd opgenomen dat niet al bestond in de dagen van Nehemia.

De eis, waardoor een boek in de canon kon worden opgenomen, was de zekerheid dat het geïnspireerd was; en het Sanhedrin was van mening dat Goddelijke inspiratie na de profeten gestopt was en dat er geen "profeet" - dat wil zeggen, geen door God geïnspireerde leraar - meer in Israël was verschenen na het tijdperk van Nehemia. Wanneer Josephus dus beweert dat de Schriften "terecht als Goddelijk werden beschouwd" en dat de Joden bereid waren "vrijwillig daarvoor hun leven te geven", legt hij niet

slechts de mening van zijn tijdgenoten vast, maar de vaste, traditionele geloofsovertuiging van zijn volk. Hoe kunnen de critici dan hun hypothese, wat betreft de oorsprong van het bijbelboek Daniël, in overeenstemming brengen met de opname van dit bijbelboek in de canon?

Wat betreft punt (1) zoals hierboven vermeld: dit is het getuigenis van de bisschop van Exeter en zijn autoriteit geeft aan de vijandige uitspraken van deze getuige speciaal gezag. "Als", zegt hij, "alle boeken van "de Ketoeviem" bekend waren en geaccepteerd in de eerste eeuw na Christus; en als, zoals wij denken, de omstandigheden van het Joodse volk in de eerste eeuw vóór Christus het vrijwel onmogelijk maakten om veranderingen in, of aanvullingen aan de canon te accepteren, dan concluderen wij dat "de omstreden boeken" in de laatste twee of drie decennia van de tweede eeuw vóór Christus erkend zijn, toen John Hyrcanus regeerde en de Joden nog welvarend waren".

Dit zou dan de hele kwestie moeten beslissen. Want let op wat dat betekent. De critici willen ons doen geloven dat, na de dood van Antiochus, één of andere Joodse Chassied over de regeringsperiode van John Hyrcanus een verhaal heeft geschreven, als historische roman en gegoten in de vorm van profetieën die al honderden jaren eerder zouden zijn uitgesproken; en dat deze roman werd aanvaard als Goddelijk geïnspireerde Schrift in een periode dat het opgeschrevene nog in de herinnering leefde, en toen werd opgenomen bij de Psalmen van David in de Heilige Schrift van het Hebreeuwse volk!

Denk eraan, we zouden hier te maken hebben met handelingen, niet van wilden in een barbaarse tijd, maar van de religieuze leiders van de Joden in historische tijden. En deze zaak in kwestie had te maken met de meest serieuze en belangrijke van al hun plichten. Bovendien, het Sanhedrin was in de tweede eeuw voor Christus samengesteld uit mannen van hetzelfde type als John Hyrcanus; mannen, befaamd vanwege hun vroomheid en wetenschap; mannen die de erfgenamen waren van alle trots en tradities van de Joodse godsdienst; zonen en opvolgers van de edele helden van de opstand der Makkabeeën. En toch wordt ons gevraagd om te geloven dat deze mannen, met hun extreem strikte kijk op Goddelijke inspiratie en hun intense eerbied voor hun Heilige Schrift; dat deze mannen – het meest gewetensvolle en conservatieve religieuze genootschap dat de wereld ooit heeft gekend – hun gezag gebruikten om een boek in de heilige canon te smokkelen dat een vervalsing was, een literaire fraude, een religieuze roman van recente datum. Zo'n verzinsel is zijn heidense schrijver waardig, maar is volkomen onwaardig voor Christelijke mannen in de positie van Engelse geestelijken of professoren. En ware het niet vanwege het prestige van hun namen, dan zou het niet de moeite waard zijn er aandacht aan te besteden. Maar ons respect voor de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders in onze dagen, mag ons niet doen vergeten wat wij schuldig zijn aan de herinnering van hoogwaardigheidsbekleders uit vroeger dagen. Mannen, die door hun trouw aan het Woord Gods, het pand waarover zij van Godswege als schatbewaarders waren aangesteld, de dankbaarheid en de bewondering van de Kerk van alle tijden hebben verworven. Bovendien was hun geschiktheid, om de echtheid en authenticiteit van het bijbelboek Daniël te beoordelen, oneindig veel groter dan kan worden gezegd van degenen die zich voegen bij deze lage en dwaze laster aan het adres van hun eigen intellect en waarheidszin. Want als deze critici gelijk hebben, dan, en ik herhaal, waren deze van Godswege aangestelde schatbewaarders van de Hebreeuwse Geschriften, en van wie de Christelijke Kerk deze heeft overgeleverd gekregen, geen haar beter dan schurken en dwazen. Laat niemand struikelen over dit taalgebruik, want het is geen greintje te heftig. Ze zouden volslagen dwaas zijn als ze door een literaire vervalsing uit hun eigen dagen zouden zijn misleid; ze zouden schaamteloze schurken zijn, als zij deel uitmaakten aan een complot om fraude te plegen. Laten wij voortdurend in het oog houden, dat geen enkel boek zo hoog geacht zou worden, tenzij men dacht dat het antiek was. De theorie dat het bijbelboek Daniël zogenaamd "een fictie" is, is even absurd als kinderachtig. Als het boek niet echt was, dan was het een vervalsing die kan worden toegeschreven aan het Sanhedrin. En zoals bij al zulk soort vervalsingen moet er een manuscript van "ontdekt" zijn. Het "ontdekken" van zo'n boek in die periode van de geschiedenis van het volk, zou een ongeëvenaard interessante en belangrijke gebeurtenis zijn geweest. Waar is dan het verslag ervan? Wanneer het hen goed uitkomt, maken de critici intensief gebruik van het argument van het zwijgen van getuigen; maar in dit geval, waarbij dit argument overweldigende kracht zou hebben, negeren ze het volkomen.

Bovendien, de veronderstelling van de critici, dat het Sanhedrin een boek in de canon opnam op dezelfde manier als het bestuur van een bibliotheek een boek opneemt in haar catalogus, is volkomen dwaas. "Ze hebben nooit besloten om een boek canoniek te noemen, in de zin van dat zij het in de canon introduceerden. In alle gevallen waar gezegd wordt dat een geschrift werd opgenomen in de canon, bestond dit geschrift al vele generaties en werd al generaties lang beschouwd als canoniek. Lang voordat er vragen over konden ontstaan. En in alle gevallen werd er niet beslist dat een boek nu waardig was in de verzameling van Heilige Geschriften te worden opgenomen, maar dat bewezen en aangetoond was dat het altijd al als een deel van die verzameling werd beschouwd."

(Stel je een vergadering voor van de Generale Synode, bijeengeroepen om het voorstel te bespreken om het boek van dr. Farrar, "Life of Christ" (Het leven van Christus) aan de canon van het Nieuwe Testament toe te voegen! Net zo absurd en belachelijk is de gedachte dat in de tweede eeuw voor Christus het Joodse Sanhedrin erover zou hebben nagedacht om "een verheffende roman", geschreven in hun eigen tijdperk, toe te voegen aan de canon van het Oude Testament.)

Nog één punt. Hoewel belangrijke en beroemde bijbelboeken, zoals Ben Sirach en 1 Makkabeeën, met grote beslistheid van de canon werden uitgesloten, en zelfs bij boeken die daarin wel waren opgenomen, zoals Spreuken, Prediker en zelfs Ezechiël, vraagtekens werden gezet, **"is het recht van het bijbelboek Daniël op zijn plaats in de canon, door de Oude Synagoge nooit in twijfel getrokken"**.

In hun minachting voor het bijbelboek Daniël leggen de critici de nadruk op de opvallende toevoegingen die kenmerkend zijn voor de versie in de Septuagint. Maar het is door hun gebrek aan ervaring in het omgaan met bewijsmateriaal, dat zij niet begrijpen welk overduidelijk bewijs dit juist naar voren brengt van de antiquiteit van het boek. De critici geven zelf toe dat de Griekse versie van het bijbelboek Daniël bestond vóórdat 1 Makkabeeën werd geschreven. Volgens hun eigen woorden moeten daarom de oudere leden van het Sanhedrin zich het interval, tussen het verschijnen van het boek en de vertaling ervan in het Grieks, nog kunnen herinneren. En toch verwachten ze van ons dat wij geloven dat hoewel gedurende dit interval in overweging werd genomen om het bijbelboek in de canon op te nemen, er zo slordig mee werd omgesprongen dat deze toevoegingen en beschadigingen konden gebeuren. De versie in de Septuagint bewijst juist dat het bijbelboek Daniël uit de tijd vóór de Makkabeeën komt. De beschadigingen die de tekst in die versie kenmerken, bewijzen dat het boek al lang voor het tijdperk van de Makkabeeën bestond.

(Er bestaat een sterk vermoeden dat de versie in de Septuagint al bestond in het jaar dat de critici toeschrijven aan het bijbelboek zelf. Maar ook hier, zoals op elk ander punt, bestrijd ik deze kwestie op basis van redenen die door de critici zelf worden aanvaard.)

Gezien dit alles, is het niet verwonderlijk dat zelfs een schrijver zo voorzichtig en zo eerlijk als kanunnik Girdlestone, ons verzekert dat "er geen schijn van grond is voor de veronderstelling dat ook maar één van de bijbelboeken of gedeelten daarvan, waaruit het Oude Testament bestaat, het werk was van mannen uit die periode". "Van één ding", zo voegt hij eraan toe, "mogen we heel zeker zijn: In de "Heilige Bibliotheek" zou niets worden opgenomen, waarvan niet werd geloofd dat het "profetisch" was en daarom in zekere zin Goddelijk. En hoewel er in de dagen van Nehemia zo nu en dan mannen opstonden met semi-profetische gaven, hebben de Joden hen nooit als profeten erkend". ... "We zoeken tevergeefs tussen de restanten en tradities van de Hebreeuwse geschiedenis vanaf de dagen van Nehemia tot het Christelijke tijdperk, naar de verschijning van ook maar iemand die het zou aandurven om iets toe te voegen aan, of af te doen van de Heilige Bibliotheek der Canon die al in de dagen van Nehemia bestond."

Ik eis daarom een beslissing ten gunste van het bijbelboek Daniël. Ik zal nu verdergaan met te vermelden om welke redenen ik met evenveel vertrouwen zo'n oordeel claim over punt twee.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 8

Het visioen over de "Zeventig Weken" Het profetische jaar

Omdat de oplossing van het probleem van de Zeventig Weken mijn persoonlijke bijdrage is aan het dispuut over het bijbelboek Daniël, wil men mij wel verontschuldigen dat ik hier dat onderwerp gedetailleerder behandel, hoewel dit enige herhaling met zich meebrengt. Dit is bovendien des te meer noodzakelijk, daar professor Driver in zijn meest recente werk de verwoede pogingen van de buitenlandse sceptici heeft overgenomen om de verwijzing naar de Messias uit dit visioen te ontwijken. Werkelijk, zijn uiteenzetting van dit gedeelte doet ons denken aan een soort droom, waarin woorden geen logische betekenis hebben en gebeurtenissen altijd op onverwachte wijze plaatsvinden.

In het negende hoofdstuk van Daniël speelt het tafereel zich af in Babel en de aanleiding is het naderende einde van "de Verwoesting", een tijdperk dat de critici zonder uitzondering verwarren met of "de Dienstbaarheid" of "de Wegvoering". "Ik Daniël", zo vertelt ons de schrijver, "merkte in de boeken, dat het getal der jaren, van dewelke het woord des HEEREN tot den profeet Jeremia geschied was, in het vervullen der verwoestingen van Jeruzalem, zeventig jaren was". Daarna volgt het verhaal van zijn gepassioneerde en ernstige gebed namens zijn stad en zijn volk, waarop hem een antwoord wordt gebracht door de engel. Hier volgt de tekst van Daniël 9:24-27 (Statenvertaling):

"Zeventig weken zijn bestemd over uw volk, en over uw heilige stad, om de overtreding te sluiten, en om de zonden te verzegelen, en om de ongerechtigheid te verzoenen, en om een eeuwige gerechtigheid aan te brengen, en om het gezicht, en den profeet te verzegelen, en om de heiligheid der heiligheden te zalven. Weet dan, en versta: van den uitgang des woords, om te doen wederkeren, en om Jeruzalem te bouwen, tot op Messias, den Vorst, zijn zeven weken, en twee en zestig weken; de straten, en de grachten zullen wederom gebouwd worden, doch in benauwdheid der tijden.

En na die twee en zestig weken zal de Messias uitgeroeid worden, maar het zal niet voor Hem zelve zijn; en een volk des vorsten, hetwelk komen zal, zal de stad en het heiligdom verderven, en zijn einde zal zijn met een overstromenden vloed, en tot het einde toe zal er krijg zijn, en vastelijk besloten verwoestingen. En hij zal velen het verbond versterken een week; en in de helft der week zal hij het slachtoffer en het spijsoffer doen ophouden,"

Terecht kunnen professor Driver en decaan Farrar hier commentaar leveren op de hopeloze verschillen in "de verwarrende massa uitleggingen" die ons wordt aangeboden door de talloze verklaarders van deze passage. Maar voor de intelligente lezer bestaat er geen enkele reden waarom zij deze vooraanstaande critici zouden navolgen, die, in hun "verwarring", zelf de meest belachelijke verklaring ooit hebben aangenomen. Want werkelijk, het idee dat een vrome Jood – of het nu een profeet in ballingschap was, of een Zeloot uit de Makkabeeën, doet er niet toe – op deze wijze "de volkomen verlossing van Israël" kon voorzien, zonder de verwachting van de Messias, is belachelijk. Het staat onomstotelijk vast dat het visioen wijst naar de komst van Christus, en elke andere visie is werkelijk "wanhopige draaijerij".

Mag ik nu mijn lezer uitnodigen mij te volgen op het pad dat ikzelf bewandeld heb bij het zoeken naar de uitleg van dit visioen? Laten wij alle mystieke en verwrongen uitlegkunde over boord gooien en erop toezien dat de woorden in hun meest eenvoudige en voor de hand liggende betekenis worden aanvaard. Dat zij met behulp van een sleutel, die, hoewel lang over het hoofd gezien, onder handbereik ligt, worden verklaard, zodat een heldere en duidelijke oplossing wordt gevonden voor dit schijnbaar hopeloze raadsel.

Hier vinden we een man, onderlegd in de Schriften, zoekend naar de Messias door Wiens komst zijn volk en zijn stad rijk gezegend zouden worden. Maar zijn volk was in ballingschap en zijn stad lag in puin. En daar hijzelf al op leeftijd was, had hij de hoop opgegeven dat hij de periode van de door Goddelijk oordeel gebrachte Verwoesting zou overleven, waarvan er nog zeventien jaren moesten verlopen. Dus smeekte hij om inzicht; hij kreeg het volgende antwoord: de beloofde Messiaanse zegeningen waren uitgesteld tot het einde van een periode van zeven keer de zeventig jaren van Verwoesting – niet zeventig jaren, maar “zeventig weken van jaren”.

Bovendien waren deze zeventig weken aldus verdeeld: 7 + 62 + 1. De periode “*tot op Messias de Vorst*” zou zijn “*zeven weken en tweeënzestig weken*”; en aan het eind van de middelste periode – “*na de tweeënzestig weken*” – zou de Messias “*uitgeroeid*” worden. Met andere woorden, vanaf het einde van zijn periode, tot de presentatie en de afwijzing van de Messias, zouden nog 69 jaarweken ofwel 483 jaar, te gaan zijn.

De eerste belangrijke vraag is nu, uit wat voor soort van jaren is deze profetische periode samengesteld. Hier heeft uitlegger na uitlegger en criticus na criticus de sleutel tot dit hele probleem in handen gehad, maar heeft die ongebruikt weer weggegooid. Voor de Joden was het natuurlijk gevolg van hun Wet, “dat zij het woord “week” konden interpreteren als een week van dagen, maar even vanzelfsprekend als een week van jaren. De algemeenheid van dit woord zal dit effect zeker gehad hebben. Daarom is het gebruik ervan om de laatste periode van de profetie aan te duiden, niet louter willekeurige symboliek, maar het gebruik van niet onbekende en gemakkelijk te begrijpen taal.” - Smith’s Bible Dictionary, artikel “Week”.

Allen zijn het erover eens dat de “zeventig weken” van vers 24, zeven keer de zeventig jaar van vers 2 zijn; indien de duur van de zeventig jaar van Verwoesting kan worden vastgesteld, dan is het probleem opgelost.

Zeventig weken waren bestemd voor de duur van de Dienstbaarheid aan Babel. Maar de koppige weigering van het volk om zich aan dit oordeel te onderwerpen, of om te leren uit de daaropvolgende kastijding die acht of negen jaar later over hen kwam, namelijk die der Wegvoering, bracht uiteindelijk de verschrikkelijke plaag der Verwoesting. Het belangrijkste gevolg van dit laatste oordeel was niet alleen de verwoesting van de steden, maar ook een, door een oorlogszuchtige vijandelijke invasie, troosteloos en verlaten land. De daaropvolgende effecten waren voortdurende honger en pestepidemieën, als tekenen van Gods aanhoudende ongenoegen. De Verwoesting wordt dus gerekend vanaf de dag dat de hoofdstad belegerd werd, op de tiende dag van de tiende maand in het negende jaar van Zedekia. Dit was het begin van de periode van het oordeel, zoals aan de profeet Ezechiël in ballingschap geopenbaard werd. Het was een dag die meer dan vierentwintig eeuwen lang, door de Joden overal ter wereld, als vastendag in acht werd genomen. Als er tussen het begin van het tijdperk van Dienstbaarheid en dat van de Verwoesting een interval is van 17 jaar, dan zal de tweede periode die eerste met zeventien jaar overschrijden. Dit verklaart het schijnbaar onbegrijpelijk feit, dat een aantal recalcitrante Samaritanen de uitvoering van het uitdrukkelijk in het Edict van Kores opgedragen werk konden verstoren. Totdat het tijdperk van de Verwoesting zijn beloop had gehad, sprak het Goddelijk oordeel, dat nog op het land rustte, Zijn veto uit over de herbouw van de heilige Tempel.

Precies zoals het begin van die periode met absolute zekerheid is vastgesteld, zo is dat ook met het einde ervan het geval. Zij eindigde op de vierentwintigste dag van de negende maand in het tweede jaar van Darius Hystaspis van Perzië. Hier doet de lezer er goed aan om de profetie van Haggai en het eerste hoofdstuk van Zacharia door te nemen. Ik zal van beide slechts één regel aanhalen: “*Toen antwoordde de Engel des HEEREN, en zeide: HEERE der heirscharen! hoe lang zult Gij U niet ontfermen over Jeruzalem, en over de steden van Juda, op welke Gij gram geweest zijt, deze zeventig jaren?*” “*Stelt er toch uw hart op, van dezen dag af en opwaarts; van den vier en twintigsten dag der negende maand af, van den dag af, als het fundament aan den tempel des HEEREN is gelegd geworden, stelt er uw hart op ... Ik zal van dezen dag af zegenen.*”

De datum op de Juliaanse kalender van de 10de dag in de 10de maand in het negende jaar van Zedekia was: 15 december 589 vóór Christus; de datum van de 24ste van de 9de maand in het tweede jaar van Darius Hystaspis was: 7 december 520 vóór Christus. De daar tussenliggende periode moet precies negenenzestig jaren zijn. Negenenzestig jaren bestaande uit 25.200 dagen, wat het precieze equivalent is van zeventig jaren van 360 dagen. Omdat het tijdperk van de Verwoesting een Goddelijk oordeel over Juda was, moet het duidelijk zijn dat deze periode werd gemeten met alle accuraatheid van een gerechtelijk vonnis.

Zelfs als dit bewijs op zichzelf stond, zou dit alleen al voldoende zijn. Maar ons wordt bovendien uitdrukkelijk verteld dat het tijdperk van Verwoesting was vastgesteld op zeventig jaren, vanwege het negeren van Sabbatsjaren. We mogen daarom verwachten dat een periode van 70×7 jaar, gemeten vanaf het einde van het tijdperk der Verwoesting, ons terug voert naar de tijd dat Israël haar volledige privileges als natie aanvaardde, en daarmee ook haar verantwoordelijkheden. En dit blijkt dan ook werkelijk het geval te zijn. Vanaf het jaar na de wijding van de Tempel van Salomo, tot het jaar vóór de fundamentlegging van de tweede tempel, is een periode van 490 jaren van 360 dagen.

Maar zelfs dit is nog niet alles. Niemand betwijfelt dat de visioenen in Openbaring verwijzen naar de visioenen van Daniël, en om die reden kunnen ze samen worden gelezen. En daar vinden we een gedeelte over deze profetische periode die is onderverdeeld in de dagen waaruit ze is samengesteld. De helft van een week in het visioen wordt tweemaal beschreven als 42 maanden en tweemaal als 1260 dagen. 1260 dagen is precies gelijk aan 42 maanden van dertig dagen, of aan drieënhalve jaren van 360 dagen.

In Engelse oren lijkt de suggestie misschien te fantastisch dat een chronologisch tijdperk zo moet worden berekend in luni-zonnejaren. Maar dit was niet het geval voor diegenen aan wie de profetie werd gegeven. Het staat redelijk vast dat deze vorm van jaartelling toen in Babel, zowel als in Jeruzalem, in gebruik was. Dit was in feite ook de in gebruik zijnde jaartelling in de dagen van Noach. De overlevering getuigt dat ook Abraham, thuis, in Chaldea, met deze jaartelling op de hoogte was en dat die later door zijn familie in gebruik werd gehouden. Sir Isaac Newton verzekert ons dat:

"voordat de juiste lengte van een zonnejaar bekend was, alle volkeren de maanden berekenden aan de hand van de maancyclus en de jaren door middel van zomer en winter, lente en herfst; en voor het maken van kalenders voor hun feesten, rekenden zij dertig dagen voor een maand, en twaalf maanmaanden voor een jaar, waarbij zij gebruik maakten van de dichtst benaderende afgeronde cijfers. Vandaar de verdeling van de eclipsen in 360 graden."

En Sir G.C. Lewis verwijst naar deze uitspraak en zegt:

"Alle geloofwaardige getuigen en alle aanwijzingen uit de oudheid maken het waarschijnlijk dat een zonne-jaar, bestaande uit twaalf maanmaanden, vastgesteld binnen bepaalde foutenmarges, in de oudheid algemeen door de volkeren rondom de Middellandse Zee erkend werd."

Gezien deze hele massa aan zich opstapelend bewijs, kan de volgende conclusie gezien worden als verheven boven elke vorm van tegenspraak of twijfel, namelijk dat het profetische jaar niet een Juliaans jaar is van 365+ dagen, maar een jaar van 360 dagen dat in de oudheid gebruikelijk was.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 9

De vervulling van het visioen over de "Weken"

Gezien het bewijs dat in het vorige hoofdstuk is aangevoerd, kan het nu wel als bewezen feit aanvaard worden dat het profetische tijdperk van de Zeventig Weken wordt gemeten in de luni-solar jaren uit de antieke wereld. Ons volgende onderzoek moet gericht zijn op het vaststellen van het begin van dat tijdperk.

De taal van het visioen is eenvoudig en duidelijk: "*van den uitgang des woords, om te doen wederkeren, en om Jeruzalem te bouwen, tot op Messias, den Vorst, zijn zeven weken, en twee en zestig weken;*" We nemen toch aan dat tenminste hierover geen vragen kunnen bestaan. Maar bij professor Driver, die de leidraad van de meest wilde en de slechtsten onder de buitenlandse sceptische uitleggers navolgt, verandert "*de uitgang des woords om Jeruzalem te bouwen*", in een profetie dat Jezuzalem herbouwd zou worden;

"*Messias, de Vorst*" verandert in "Kores, koning van Perzië"; en door foute interpunctie, die de zin in het midden verdeelt, worden de twee en zestig weken de periode waar de stad al voor zou zijn hersteld. Ik doe een beroep op de lezer om deze nachtmerrieachtige manier van interpreteren te verwerpen en om de vroege voorvaderen en de beste onder de uitleggers na te volgen, door de woorden in hun duidelijke en natuurlijke betekenis te aanvaarden.

Wat was het "woord", of het edict, of firman om Jeruzalem te herbouwen? Het bijbelboek Ezra beschrijft in verband met de Joden, drie verschillende verordeningen van Perzische koningen. In de openingsverzen wordt ons verteld over het edict van Kores, dat aan de bannelingen toestemming gaf om terug te keren. Maar in dit bevelschrift wordt alleen gesproken over de tempel en niet over de stad; bovendien gaat het over het tijdperk van de Dienstbaarheid, en niet over dat van de Verwoesting, terwijl Daniël dit laatste op het oog had. Het zesde hoofdstuk vertelt over een edict, uitgevaardigd door Darius Hystaspis, dat het edict van Kores bevestigt, maar dit edict verruimt in geen geval de strekking van het eerdere edict. Het zevende hoofdstuk vertelt over een derde edict, in het zevende jaar uitgevaardigd door Artaxerxes Longimanus, maar ook dit edict hield slechts alleen verband met de tempel en haar eredienst. In het boek Ezra zoeken we dus tevergeefs naar dat waarnaar we op zoek zijn, maar in het daaropvolgende boek vinden we het volledig en heel uitdrukkelijk vermeld.

Het bijbelboek Nehemia begint met ons te vertellen dat, terwijl Nehemia in Susan was, waar hij als schenker (een niet geringe en eervolle positie in Perzië) in dienst was van de koning, dat hij van enkele broederen die zojuist uit Jeruzalem waren gekomen, hoorde dat de Joden aldaar "*in grote ellende en in versmaadheid*" waren en dat "*Jeruzalems muur verscheurd, en haar poorten met vuur verbrand*" waren. Het volgende hoofdstuk vertelt ons dat, terwijl hij de plichten van zijn hoge ambt uitoefende, Artaxerxes zijn bedroefde gezicht opmerkte en om een verklaring vroeg. "*De koning leve in eeuwigheid!*" antwoordde Nehemia, "*hoe zou mijn aangezicht niet treurig zijn, daar de stad, de plaats der begrafenissen mijner vaderen, woest is, en haar poorten met vuur verteerd zijn?*" "*Wat verzoekt gij nu?*", vroeg de koning. Waarop Nehemia antwoordde, "*dat gij mij zendt naar Juda, naar de stad der begrafenissen mijner vaderen, dat ik ze bouwe.*" Vervolgens gaf Artaxerxes op dit verzoek zijn goedkeuring en vaardigde een edict uit om het in werking te stellen. Dit vond plaats in het begin van een nieuw Joods jaar en voor het Loofhuttenfeest, in de zevende maand, was Jeruzalem weer een stad, door wallen en poorten omsloten.

Natuurlijk moeten er, sinds de eerste terugkeer van bannelingen naar Jeruzalem, veel straten met

bewoonde huizen in de stad geweest zijn. Maar, zoals dr. Tregelles terecht zegt: "het bestaan van de plaats als stad, was afhankelijk van zo'n edict" zoals dat in het twintigste jaar van Artaxerxes werd uitgevaardigd. In een eerdere periode was het een keer gebeurd dat het werk, waarmee de Joden bezig waren, op bevel van Kores werd stilgelegd onder de valse aantijging dat het hun bedoeling was om de stad te herbouwen. Jeruzalem had bewezen "een boze stad" te zijn, zo vertelden de lokale ambtenaren aan de koning en zij voegden daaraan toe, "zo dezelve stad zal worden opgebouwd, en haar muren voltrokken, zult gij daardoor geen deel hebben aan deze zijde der rivier". Het bevel van Kores was in overeenstemming met de algemene politiek van tolerantie, waarvan ook inscripties getuigen. Maar het waren toch wel twee totaal verschillende dingen: Nehemia toestemming te geven het volk terug te laten keren tot haar oude staatsvorm onder de Richteren; of om aan het overwonnen volk toestemming te geven om Jeruzalem met al haar versterkingen te herbouwen. Dit laatste edict was het herleven van het politieke bestaan van Juda; en daarom was deze gebeurtenis zonder twijfel het Goddelijk gekozen begin van de profetische periode van Zeventig Weken. Het staat bovendien vast dat dit edict van Artaxerxes het enige "woord, om Jeruzalem te bouwen" is, dat in de geschiedschrijving voorkomt en dat op dit bevel Jeruzalem ook inderdaad herbouwd werd. Omdat anders het eerder aangehaalde nachtmerrie-systeem van interpretatie zou domineren, moeten we wel accepteren dat de Zeventig Weken berekend moeten worden vanaf de datum van uitvaardiging van dit edict. Niet als plausible theorie of een gelukkige gok, maar als vaststaand feit.

De datum wordt door Nehemia uitdrukkelijk vastgelegd. Het edict werd uitgevaardigd bij de aanvang van het Joodse nieuwjaar in het twintigste jaar van de regering van de koning. En de Juliaanse datum van de 1ste Nisan in het twintigste jaar van Artaxerxes is gelijk aan 14 maart 445 vóór Christus.

Laat mij hier de woorden van het visioen nogmaals aanhalen. "Van den uitgang des woords, om te doen wederkeren, en om Jeruzalem te bouwen, tot op Messias, den Vorst, zijn zeven weken, en twee en zestig weken; ... En na die twee en zestig weken zal de Messias uitgeroeid worden". Als dit visioen een Goddelijke profetie is, dan zou een tijdperk van "negen en zestig weken", dat is 483 profetische jaren, gerekend vanaf de 14de maart 445 voor Christus, moeten eindigen met het openbare optreden en de dood van "Messias den Vorst".

Elke onderzoeker van de evangeliën kan niet anders dan inzien, dat het laatste bezoek van de Heer aan Jeruzalem niet zomaar een voorval was, maar dat dit opzettelijk en doelbewust het beslissende moment van Zijn Dienstwerk was. Vanaf het moment dat de over het volk aangestelde leiders zijn aanspraken op het Messiasschap hadden verworpen, had Hij alle publiekelijke erkenning daarvan vermeden. Maar nu had Hij Zijn getuigenis ten volle volbracht en het doel van zijn binnengaan in de hoofdstad was om Zichzelf openlijk als de Messias te openbaren en om Zijn noodlot te ondergaan. Zelfs aan Zijn discipelen had hij keer op keer opgedragen dat zij Hem niet bekend zouden maken. Maar nu aanvaardde Hij de samenzang van "al de menigte der discipelen". Toen de Farizeeën protesteerden, bracht Hij hen tot zwijgen met de verontwaardigde terechtwijzing: "Ik zeg ulieden, dat, zo deze zwijgen, de stenen haast roepen zullen". Deze woorden kunnen alleen maar betekenen dat de door God vastgestelde tijd voor de openbare aankondiging van Zijn Messiasschap was aangebroken en dat dit Goddelijke doel niet kon worden gedwarsboemd.

De volledige betekenis van de volgende woorden gaat verloren in onze Authorized Version. Terwijl het uitroepen van "Hosanna den Zone Davids! Gezegend is de Koning van Israëel, Die komt in den Naam des Heeren!" door de discipelen werd aangemoedigd, keek Hij neer op de Heilige Stad en riep uit: "Och, of gij ook bekendet, ook nog **in dezen uw dag**, hetgeen tot uw vrede dient! Maar nu is het verborgen voor uw ogen". Het volk had hem al verworpen, maar dit was de noodlottige dag waarop hun besluit onherroepelijk zou zijn. En ons wordt uitdrukkelijk verteld dat dit de vervulling was van de profetie "Juich, gij dochter Jeruzalems! Ziet, uw Koning zal u komen,". Het is de enige gelegenheid waarbij Hij Zijn aanspraak op het koningschap openlijk bekend maakte. Er is geen andere dag tijdens geheel zijn Dienstwerk, die zo aan de woorden van het visioen van Daniël voldoet.

De datum van die eerste "Palmzondag" kan met zekerheid worden vastgesteld. Er is geen jaar op het

gebied van de hele antieke geschiedenis, die met meer zekerheid kan worden aangewezen, als het jaar dat onze Heer aan Zijn openbare Dienstwerk begon. Volgens de evangelist was het "het vijftiende jaar van Tiberius Caesar". Wel, dat de regering van Tiberius begon op 19 augustus in het jaar 14 na Christus, was in de tijd van Lukas net zo bekend als in onze dagen het begin van de regeringsperiode van koningin Victoria. Bovendien gaat de evangelist, die blijkbaar een profetisch voorgevoel had van de doortraptheid van "uitleggers" en "alverzoeners", verder met het noemen van zes prominente gezagsdragers met specifieke posities in het vijftiende jaar van Tiberius. En van elk van hen is bekend dat zij ook werkelijk de positie hebben ingenomen, die hen voor het jaar in kwestie was toegewezen. Daarom, als het eerste Pascha van de Heer tijdens zijn Dienstwerk, in de maand Nisan in het jaar 29 was, dan is dus ook de datum van zijn dood en opstanding door de Schrift Zelf vastgesteld. Het is niet nodig om te bewijzen dat de kruisiging plaatsvond vlak voor het vierde Pascha tijdens Zijn Dienstwerk. Onze Heer ging, volgens de Joodse gewoonte, naar Jeruzalem op de 8ste Nisan, die zoals we weten, dat jaar op een vrijdag viel. Nadat Hij de Sabbat had doorgebracht in Bethanië, ging Hij de daarop volgende dag de Heilige Stad binnen, zoals in de evangeliën is vastgelegd.

De Juliaanse datum van die 10de Nisan is zondag 6 april in 32 na Christus. En wat was ook weer de lengte van de periode tussen de uitvaardiging van het edict om Jeruzalem te herbouwen, en deze openbare verschijning van "Messias de Vorst"? – Tussen de 14de maart 445 na Christus en de 6de april in 32 na Christus? **De tijdsruimte was precies en tot op de dag nauwkeurig 173.880 dagen, ofwel 69 x 7 profetische jaren van 360 dagen.**

Van 445 v.Chr. tot 32 n.Chr. = 476 jaren = 173.740 dagen (476 X 365) + 116 dagen voor schrikkeljaren. En van 14 maart tot 6 april (berekend op de Joodse wijze) is 24 dagen. Dus 173.740 + 116 + 24 = 173.880. En 69 X 7 X 360 = 173.880.

Men moet wel bedenken dat bij het berekenen van een aantal jaren van vóór Christus tot na Christus, er altijd één jaar wordt weggelaten; want tussen 1 voor en 1 na Christus is niet twee jaren, maar één jaar. In feite zou 1 vóór Christus genoemd moeten worden 0 vóór Christus; astronomen beschrijven het ook zo, bij hen is 445 v.Chr. = 444 v.Chr. (Zie Appendix 5, pagina 54). En nogmaals, aangezien het Juliaanse jaar 11 minuten en 20.46 seconden, of ongeveer het 129ste deel van een dag, langer is dan het gemiddelde zonnejaar, heeft de Juliaanse kalender drie schrikkeljaren te veel op elke vier eeuwen. Deze fout wordt gecorrigeerd door de Gregoriaanse hervorming, die drie seculiere jaren op vier rekent als gewone jaren. Bijvoorbeeld, 2700, 1800 en 2900 waren gewone jaren, en 2000 zal een schrikkeljaar zijn.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Hoofdstuk 10

Samenvatting en eindconclusie

Voor de intelligenten en bedachtzamen zal het duidelijk zijn dat hiermee een einde is gekomen aan het dispuut over Daniël, tenzij de conclusies die zijn opgetekend in het vorige hoofdstuk op één of andere manier weerlegd kunnen worden of uitgeschakeld. De lezer zal daarom geïnteresseerd zijn naar het antwoord dat professor Driver hen te bieden heeft.

Nadat hij notitie heeft genomen van de oplossing van de kwestie over de Zeventig Weken, zoals uitgelegd door Julius Africanus, de vader van alle Christelijke tijdrekenkundigen, vervolgt hij "Deze zienswijze is onlangs, in een iets aangepaste vorm, nieuw leven ingeblazen door dr. Robert Anderson, volgens wie het "jaar" dat wordt gebruikt in Daniël, het antieke luni-solar jaar van 360 dagen is; als we dan 483 jaren (= 69 "weken") van elk 360 dagen berekenen vanaf de 1ste Nisan in 445 voor Christus, de datum van het edict van Artaxerxes, dan komt dr. Anderson uit op de 10de Nisan in het 18de jaar van Tiberius Caesar, de dag waarop onze Heer zijn openlijke intocht in Jeruzalem deed. (Lukas 19:37 e.v.) Echter, zelfs als we afzien van de bezwaren tegen 445 voor Christus als eindpunt a quo, dan nog blijft de zeventigste week "onverklaarbaar".

Hij verwijst naar The Coming Prince, of The Seventy Weeks of Daniel, 5de editie. De eerste editie van het boek verscheen in 1880: heden loopt de negende editie. Deze berekening is dus al vele jaren bekend bij het publiek; en gedurende deze periode is elk detail ervan onderworpen aan het meest kritische onderzoek. Hier, zowel als in Amerika. Maar men heeft geen fouten of mankementen kunnen ontdekken.

Deze tegenwerping van professor Driver is, zelfs al zou hij goed onderbouwd zijn, irrelevant. In feite behandelt het boek waarnaar hij zijn lezers verwijst, de volledige Zeventigste Week heel gedetailleerd. Eén van de grote fouten binnen dit hele geschil is de veronderstelling dat het tijdperk van de Zeventig Weken moet eindigen bij de komst, ofwel bij de dood van Christus. Hier spreekt Daniël duidelijke taal: de periode: "tot op Messias de Vorst" zou niet zijn zeventig weken, maar negenenzestig weken. De kruisiging is de gebeurtenis die het einde van de negenenzestig weken markeert; de zeventigste week eindigt met het herstel van de Joden, hun zegening en voorspoed. Degenen die die laatste week als geannuleerd beschouwen, nemen een begrijpelijk standpunt in. Hetzelfde kan zijn gezegd over degenen die beweren dat deze week nog steeds op vervulling wacht. Maar het verzinsel dat de verwerping en ondergang van de Joden, de vervulling was van de profetie over hun stoffelijk en geestelijk welvaren, is één van de krankzinnigste bokkesprongen van interpreteren.

Nog zo'n bokkesprong van dezelfde soort is dat Daniël 9:27 zou betekenen, dat onze Heer bij de aanvang van Zijn Dienstwerk een soort zevenjarig verbond sloot met de Joden en dat dit verbond werd verbroken door Zijn dood. Zie The Coming Prince, hoofdst. 14 en in het bijzonder de pagina's 182 en 183.

Drie verschillende opinies hebben op dit punt de overhand.

Sommigen verwerpen het herstel van de Joden en noemen het een poëtische Hebreeuwse droom. Anderen vinden dat de aan de Joden gedane beloften tenslotte door hen werden verspeeld door het afwijzen van de Christus, en dat die nu toebehoren aan de Kerk uit de heidenen. En weer anderen zijn brutaal genoeg om te geloven dat God elke belofte en elke profetie die de Bijbel bevat zal vervullen, maar dat die vervulling met de verschillende zegeningen voor het uitverkoren volk, uitgesteld zijn tot

het einde van onze bedeling der heidenen. Ik schaam mij niet om mijzelf in de derde categorie onder te brengen; om de leer te volgen van de voor-Niceense vaders – want dit is het soort kwestie dat binnen de apostolische traditie hoogst waarschijnlijk niet gecorrumpereerd is – en voor waar te houden dat de Zeventigste Week en alle gebeurtenissen die daarmee samenhangen, tot de toekomst behoren.

Maar wat heeft dit alles te maken met het punt waar het om gaat? De vraag is hier of het visioen over de Zeventig Weken slechts een menselijke voorspelling was, of een Goddelijke profetie. De algemene gedachte over deze zaak schijnt te zijn dat, als de eerste komst van Christus werd verwacht rond de tijd waarop Hij ook werkelijk verscheen, dan was er met de chronologische voorzegging van die gebeurtenis niks mis. Maar dit brengt een rare misvatting en verwarring van denken aan het licht. Het is waar dat de verwachting van hun Messias een algemeen gekoesterde hoop was bij de Joden – een feit dat, zoals ik al benadrukt heb, de dwaasheid en misvatting bewijst van het ontkennen van de Messiaanse betekenis van het 9de hoofdstuk van Daniël. Als zijn komst al 19 eeuwen geleden verwacht werd, dan was die hoop gebaseerd juist op deze visioenen. Want verder vindt men in de Schrift nergens ook maar enige aanwijzing van een tijdslijmiet waarbinnen deze komst plaats moest vinden. Zonder het bijbelboek Daniël, was de gedachte dat op dat moment het ochtendgloren van het zevende millennium van 's werelds geschiedenis zou aanbreken, heel plausibel – een tijdperk dat op de Joodse kalender zelfs nu nog in de verre toekomst ligt. Maar hier hebben we een bijbelboek dat heel precies de datum van de komst en van de dood van Christus aangeeft en deze voorzegging is vervuld. Zou de voorzegging in vervulling zijn gegaan in precies het voorzegde jaar, dan zou dit resultaat heel goed verbijsterd ongeloof teweeg gebracht kunnen hebben. Als de foutmarge een maand was geweest, dan zou dat duidelijk de verklaring zijn, waarom Nehemia dag en maand waarop het edict werd uitgevaardigd niet heeft vermeld. Maar de voorzegging werd daadwerkelijk, met absolute nauwkeurigheid, tot de de dag vervuld.

Laten we een moment de discussie over het jaartal van het bijbelboek Daniël vergeten – of het in de tweede of in de zes eeuw voor Christus werd geschreven – en onze aandacht beperken tot deze simpele vraag: Kan deze voorspelling slechts het giswerk geweest zijn van één of andere geleerde en vrome Jood? Leggen we deze vraag voor aan een rekenkundige, dan zal hij vragen welke gegevens er waren om mee te werken; en als hij verneemt dat die er niet waren, zal hij ons vertellen dat de kans op juistheid zo klein is en de waarschijnlijkheid van een vergissing zo groot, dat noch het één, noch het ander in cijfers uitgedrukt kan worden. Die berekening zou zich verliezen in oneindigheid.

Ik zou niet willen dat iemand denkt dat ik dit wil benadrukken. Ik neem aan dat het edict werd ondertekend tijdens het banket dat op nieuwjaarsdag plaatsvond. Nehemia begon met de bouw van de muren op de derde dag van de vijfde maand. (Nehemia 6:15) De reis van Ezra vanuit Babel naar Jeruzalem nam precies vier maanden in beslag (Ezra 7:9) en volgens "the unchanging east" (De Onveranderlijke Oriënt*) (*: titel van een boek geschreven door Robert Barr, een tijdgenoot van Sir Anderson) zal Nehemia's reis vanuit Susa ook zo lang hebben geduurd. Ik trek daarom de conclusie, dat hij in het begin van de maand Nisan vertrok.

En aangezien de zaken zo liggen, zal elke poging om de feiten en cijfers, die in het vorige hoofdstuk uiteengezet zijn, weg te wuiven als een samenloop van toevalligheden, geen intelligent scepticisme zijn, maar grof ongeloof, dat niet meer is dan pure goedgelovigheid.

En dit brengt ons weer terug naar de vraag: wat is de aard en wat zijn de geloofsbrieven van het bijbelboek dat dit wonderbaarlijke visioen bevat? De critici zelf geven toe dat de autoriteit van het bijbelboek Daniël minstens tweeduizend jaar lang onbetwistbaar was, voor zowel Joden als Christenen. Het is niet zo dat de vragen die het opriep wat betreft de inhoud, nooit zijn gesteld; want Porphyrius, de neoplatonist, wijdde aan dit onderwerp een van zijn verhandelingen tégen de Christenen. De aanval van Porphyrius riep bij de Christenen geen reactie op, totdat het moderne Duitse ongeloof begon met haar kruistocht tegen de Bijbel. De visioenen van Daniël gaven een onweerlegbaar getuigenis van de realiteit van hun Goddelijke Inspiratie en deze stem moest tot zwijgen worden gebracht. Het maakt niet uit welk jaartal aan het 53ste hoofdstuk van Jesaja wordt toegeschreven, de sceptici zouden de Messiaanse uitleg ervan sowieso afwijzen.

Als bewezen kan worden dat de visioenen van Daniël geschreven zijn in de zesde eeuw voor Christus, dan is scepticisme een onmogelijk vol te houden denkwijze. Daarom werd er een propagandacampagne bedacht die de Bijbel moest degraderen naar het niveau van een door mensenhanden geproduceerd boek en om te bewijzen dat Daniël geschreven werd na de gebeurtenissen, die het beweert te voorspellen.

Om dit te bewijzen werden alle vooraanstaande wetenschap en al het fijnzinnig geduld, waarvoor de Duitse wetenschap terecht bekend staat, zonder voorbehoud verkwanseld; deze aanval van de afvalligen was zodoende voor het offensief van ongelovigen een enorme stap voorwaarts. "Afvalligen" zeg ik met opzet, want de oorsprong en het doel van deze beweging was in feite anti-Christelijk. Natuurlijk werden er in de loop van de tijd mensen, hoewel ze geen sympathie hadden voor de doelstelling van de rationalisten, echter toch bewogen tot het aanvaarden van hun conclusies; en in onze dagen bestaat het gevaar dat de duistere oorsprong van deze beweging vergeten wordt. Het ligt nog vers in ons geheugen dat er onder Engelse geleerden van goede naam recruten werden geronseld.

Ten eerste hebben we dan het feit dat het bijbelboek Daniël, dat als een klassieker wordt beschouwd, een werk is van het meest hoogstaande karakter en dat de aanval erop voortkwam uit de ideeën van het moderne rationalisme. Ten tweede, de critici geven toe, want dit feit staat buiten kijf, dat het bijbelboek Daniël meer verweven is met het Nieuwe Testament dan enig ander gedeelte van de Hebreeuwse Geschriften. En als zij niet zonder voorbehoud toegeven dat het tot ons komt met uitdrukkelijke goedkeuring van onze Heer Zelf, dan is dit omdat de "Hogere Schriftkritiek" alleen op vernieling uit is en daarom van tijd tot tijd de principes schendt waarop alle ware kritiek gestoeld moet zijn. Maar of zij dit nu erkennen of niet, dit staat niettemin vast. Zoals Keil terecht opmerkt: "Dit getuigenis van onze Heer is de Goddelijke verzegeling en bevestiging van het uiterlijke en innerlijke bewijsmateriaal, dat de echtheid van het boek bewijst". En als Hebreeuwse geleerden het met elkaar eens zouden zijn, dat de taal ervan niet uit de zesde eeuw voor Christus is, maar uit een latere periode, dan zouden oprechte critici, gezien het overweldigende bewijs van de echtheid ervan, zoeken naar een verklaring voor dit feit. Maar zelfs Hebraïsten die het bijbelboek verwerpen, spreken elkaar op dit punt voortdurend tegen; en dus valt professor Driver terug op de veronderstelde aanwezigheid van twee Griekse woorden in de tekst, alsof dit in deze hele kwestie uitsluitel geeft. Onder de gegeven omstandigheden is dit een karikatuur van oprechte kritiek en bewijst het niets, behalve het gebrek van de criticus aan praktische ervaring wat betreft de kunst van het sorteren en afwegen van bewijsmateriaal. Nu de zaak van de filoloog aldus instort, beschadigt de criticus ons vertrouwen nog meer, door een zijsporging te maken en het koeterwaals van de Duitse rationalisten te lenen om allerlei tegenwerpingen op kleinere punten te maken. Sommige daarvan blijken bij nader onderzoek puur blunders of muggenzifterij te zijn. De meeste ervan zijn zo onbeduidend, dat geen enkele competente rechtbank ernaar zou luisteren, laat staan ze, door gebrek aan bewijs, het benoemen waardig zou achten.

Ik zeg dit niet om te klagen. Omdat hij het bijbelboek beschouwt als niets meer dan een klassieker, behandelt hij het natuurlijk als zodanig. Ik onderken het verschil tussen wat hij over dit onderwerp heeft geschreven en producties als b.v. het artikel in "Hasting's Dictionary of the Bible", waarvan hij één van de redacteuren is; of het artikel in professor Cheyne's rationalistische Encyclopaedia Biblica. Mocht Porphyrius weer opstaan uit de dood, dan zou hij zonder voorbehoud onder die artikelen zijn naam zetten en bij menig ander artikel in deze beide werken ook. Als dit het soort voeding is dat tegenwoordig aan godsdienststudenten wordt gegeven, dan is het geen wonder dat velen onder hen ofwel vervallen in het rationalisme, ofwel hun toevlucht nemen in de bijgelovigheid van pure religie.

Mocht iemand denken dat ik in mijn weerwoord aan professor Driver deze kleinere punten van kritiek te gemakkelijk heb afgedaan, dan geef ik hetzelfde advies dat ooit werd gegeven door een groot advocaat: negeer altijd de onbeduidende details van het bewijsmateriaal van je opponent, als je zijn zaak op een essentieel punt kunt vernietigen. Er is niet een van deze moeilijkheden en tegenwerpingen die ik niet met volle aandacht en oprecht overwogen heb, en het antwoord erop is te vinden op deze bladzijden. Maar ik herhaal nog maar eens, ik ben bereid om de heel deze zaak van Daniël in te

zetten op de twee punten die ik heb behandeld, namelijk de opname van het bijbelboek in de canon, en de vervulling van het grote en centrale visioen over Messiaanse tijden. Dit tegen de achtergrond van het feit – wat op zichzelf voor een Christen voldoende moet zijn – dat het boek de uitdrukkelijke imprimatur heeft van onze Heer en God.

Verder hebben we het feit dat de visioenen onlosmakelijk verweven zijn met de Christelijke Openbaring en met het gehele schema van de onvervulde profetieën. Maar dit laatste onderwerp bespreek in nu niet. Deze bladzijden zijn niet bedoeld voor onderzoekers van de profetie, want geen onderzoeker van de profetieën zal twijfelen aan de echtheid van het bijbelboek Daniël. Maar profetie die is uitgekomen heeft iedereen iets te zeggen; en aangezien de verhandeling van professor Driver gericht is tot mensen die de wereld slechts vanuit hun eigen standpunt bezien, heb ik hier afstand gedaan van het voordeel van mijn uitkijkpost op spirituele waarheid, en slechts een beroep gedaan op het oordeel van alle eerlijke en redelijke mensen.

De astronoom Ptolemeüs was een "Hogere Schriftcriticus". De gedachte dat de zon het centrum is van onze stelsel had heel lang de overhand; maar hij had er geen enkele moeite mee om aan te tonen dat dit traditionele idee onhoudbaar was. Toen hij eenmaal de mensen aan het denken had gezet over hun eigen standpunt, konden allen inzien dat het absurd was om te veronderstellen dat de aarde waarop zij leefden en zich bewogen, als een kermisattractie rond de zon vloog. En niets meer was er voor nodig om hun gedachten te richten op de vele schijnbare moeilijkheden in de hypothese waartegen hij had geageerd; waarbij elke gedachte over de weinige, maar onoverkomelijke moeilijkheden van de theorie die hij propageerde werd uitgesloten. Professoren en deskundigen raakten overtuigd, de menigte volgde en meer dan duizend jaar lang hadden de kinderachtigheden van het systeem, bedacht door Ptolemeüs, de overhand. Met goedkeuring van de onfeilbare wetenschap en met de zegen van de onfeilbare Kerk.

De allegorie is eenvoudig. Er bestaat ook zo'n "Ptolemeïsche manier" voor het bestuderen van de Bijbel, een manier die heden worstelt om de overhand. Laten wij, net als de rationalisten, ons inspannen om God buiten te sluiten en om de Bijbel alleen vanuit menselijk standpunt te behandelen. Dan hoeven wij onze hersens niet te breken bij het nadenken over schijnbare moeilijkheden van de ene soort, terwijl we de overweldigende moeilijkheden van een andere soort gewoon negeren. Dan zal de overwinning van het valse systeem verzekerd zijn. Want het vermogen om beide kanten van een geschil eerlijk te overwegen is schaars en de gewoonte om dit daadwerkelijk te doen is zeldzaam. De beste rechter is daarom ook niet een juridisch deskundige, maar een geduldig, ruimdenkend arbiter, die rustig beide kanten van een zaak zal horen en daarna zonder vooroordeel of persoonlijke gevoelens zal oordelen. Dit brengt mij tot mijn eindpleidooi; en ik richt mij hierbij in het bijzonder tot degenen die in wat voor hoedanigheid dan ook, gewend zijn deel te nemen aan de gang van zaken in onze gerechtshoven. Nogmaals verzoek ik hen eraan te denken, dat de kwestie hier ter discussie, in feite een zaak is voor een gerechtelijk onderzoek. Als zij ervaring hebben in zulke onderzoeken, dan is hun geschiktheid voor deze taak beter, dan gewoonlijk gezegd kan worden van juridische wetenschappers, hoe prominent ook. Gerenommeerde filologen zullen hen vertellen dat het bijbelboek Daniël een vervalsing is. Andere, even gerenommeerde filologen, zullen hen verzekeren dat het echt is. Laat hen de mening van de ene groep deskundigen tegenover de mening van de andere groep zetten; en laat hen dan, door de zaak op ruimere gronden te bezien en niet beïnvloed door het prestige van sommige namen, onbevreesd zelf een beslissing nemen.

De religieuze opstand in de zestiende eeuw redde de Bijbel van de priesters: God geve dat de twintigste eeuw een opstand brengt die Hem zal redden van professoren en deskundigen.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 1

De eerste invasie van Nebukadnezar in Judea

Het openingsvers van het bijbelboek Daniël hebben we hier met nadruk gekozen om twee redenen. Ten eerste, de aanval erop zou men ernstig kunnen nemen, mits die goed kon worden onderbouwd. En ten tweede, de belangrijkste reden: dit is namelijk een typisch voorbeeld van de methode van de critici; en dit onderzoek kan de lezer misschien overtuigen van hun onbekwaamheid om met bewijsmateriaal om te gaan. Ik wil hier niet de wet voorschrijven, maar ik zoek naar bewijsmateriaal waaruit de lezer zijn eigen mening kan vormen.

Daniël 1:1 luidt als volgt: *"In het derde jaar des koninkrijks van Jojakim, den koning van Juda, kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, te Jeruzalem, en belegerde haar."* De Duitse rationalisten wijzen deze uitspraak van de hand als een grove blunder. Hun nederige volgelingen, de Engelse sceptici, aanvaardden deze conclusie en reproduceren blindelings hun argumenten. Dr. Driver volgt (zoals zijn gewoonte is) een middenweg en noemt deze openingszin "twijfelachtig". Ik stel voor om te laten zien dat deze uitspraak historisch juist is en dat de juistheid ervan wordt bewezen door de strenge proeve der chronologie.

Voor een volledige en uitgebreide analyse van de chronologie, verwijs ik naar "The Chronological Treatise" in The Coming Prince.

Een verwijzing naar Five Great Monarchies (Vijf Grote Monarchieën; deel 3, pagina's 488-4940) van Rawlinson, en naar Fasti Hellenici van Clinton, zal aantonen hoe uiterst consistent de gewijde geschiedenis over deze periode in de ogen van een historicus of een chronoloog is, en hoe volledig deze overeenkomt met de geschiedschrijving van Berosus. Jeruzalem werd voor de eerste keer door de Chaldeeën veroverd in het derde jaar van Jojakim. Zijn vierde jaar kwam overeen met het eerste jaar van Nebukadnezar (Jeremia 25:1). Dit is eensluidend met de uitspraak van Berosus, dat de eerste veldtocht van Nebukadnezar plaatsvond voordat hij werkelijk op de troon zat. (Josephus, Apio, 1, 19) Dan volgt de verklaring hiervoor aangehaald op pagina 26. Hier moeten we echter onderscheid maken tussen het verhaal van Josephus zelf, dat vol met fouten zit, en het citaat van Berosus, wat vast en zeker staat. Dr. Driver vertelt ons dat, toen Nebukadnezar tijdens deze veldtocht Karchemis bereikte, hij daar geconfronteerd werd met het Egyptische leger, dat overwon, en dat hij, horend over het sterven van zijn vader, zich dwars door de woestijn naar huis haastte. Dat Duitse rationalisten vervallen in een potsierlijke blunder zoals deze, bewijst hun blinde kwaadaardigheid en hun noeste ijver om Engelse geleerden te bewegen dit als bewijs te aanvaarden. Men kan dit dan ook niet zien als een onafhankelijke mening zoals die als bijdrage aan een dispuut kan worden aangedragen. Wat Berosus zegt is dat, toen Nebukadnezar hoorde over de dood van zijn vader, "hij de zaken van Egypte en van alle andere gebieden op orde bracht en de gevangenen die hij had genomen uit de Joden, Feniciërs en Syriërs, en uit de volken die tot Egypte behoorden, overdroeg in de handen van enige van zijn vrienden, terwijl hij met haast door de woestijn naar Babel ging." Zullen de critici ons vertellen hoe hij Joodse gevangenen had kunnen hebben als hij Judea niet was binnengevallen? Hoe hij Egypte bereikt kon hebben, zonder door Palestina te marcheren? Hoe hij naar Babel kon terugkeren door de woestijn als hij vanuit Karchemis aan de Eufraat vertrok?

De ene fout leidt tot de andere, en dus moet dr. Driver ook de juistheid van Jeremia 46:2 betwisten (waar staat dat de slag bij Karchemis plaatsvond in het vierde jaar van Jojakim), en moet hij een potje maken van de chronologie van de regeringsperiode van Jojakim door die periode te laten beginnen in Tisjri – een blunder die wordt aangetoond door de Mishna. (Treatise Rosh Hashana / Verhandeling Rosh Hasjana) De regeringsjaren van Joodse koningen worden altijd geteld vanaf Nisan.

Volgens de Canon van Ptolemeüs begon de regering van Nebukadnezar vanaf 604 voor Christus, dat betekent dat zijn regering begon in het jaar, beginnend op de 1ste Thoth (wat viel in januari), 604 voor Christus. De Wegvoering echter begon in het achtste jaar van Nebukadnezar (zie 2 Koningen 24:12); en in het zevenendertigste jaar van de Wegvoering zat de opvolger van Nebukadnezar op de troon (2 Koningen 25:27). Dat laat aan Nebukadnezar een regeringsperiode van minstens vierenveertig jaren, terwijl hij volgens de canon (en Berosus bevestigt dat) slechts drieënveertig jaren geregeerd zou hebben. Hieruit volgt dus, dat de Schrift de aanvang van zijn regering vroeger dateert en zijn regeringsperiode berekent vanaf 605 voor Christus. (Clinton, F., deel 1, pagina 367) Dit kan verklaard worden door het feit dat de Joden hem al vanaf dat jaar als regent erkenden. Maar men heeft over het hoofd gezien, dat dit ook kan worden verklaard door de regel in de Mishna, die regeringsjaren berekent van Nisan tot Nisan. In het jaar 604 voor Christus viel de eerste Nisan op 1 april, en volgens die regel in de Mishna, zou het tweede jaar van de koning beginnen vanaf diezelfde dag, ongeacht hoe recent hij de troon had bestegen. Dus het jaar dat begon op de eerste Nisan in 605 voor Christus, was het vierde jaar van Jojakim en het eerste jaar van Nebukadnezar (Jeremia 25:1); en het derde jaar van Jojakim, toen Jeruzalem werd veroverd en de Dienstbaarheid begon, was het jaar dat begon met Nisan in 606 voor Christus. Deze einduitkomst wordt bevestigd door Clinton, die de zomer van 606 voor Christus vaststelt als het jaartal van de eerste veldtocht van Nebukadnezar. En dit wordt treffend bevestigd door een uitspraak in Daniël, die voor de critici aanleiding is voor gekibbel: Daniël was drie jaar in opleiding, voordat hij tot de directe omgeving van de koning werd toegelaten; en toch verklaarde hij de droom van de koning in diens tweede jaar (Daniël 1:5; 2:1). De verklaring daarvoor is simpel. Terwijl de Joden in Palestina de regering van Nebukadnezar op hun eigen wijze berekenden, hanteerde Daniël, die inwoner van Babel en een hoveling was, natuurlijk de wijze van berekenen die in zijn omgeving gebruikelijk was. De profeet ging in ballingschap in 606 voor Christus, zijn driejarige proefperiode eindigde in 603 voor Christus, terwijl het tweede jaar van Nebukadnezar, gerekend vanaf zijn troonsbestijging, duurde tot de vroege maanden van 602 voor Christus.

Het jaar 561 voor Christus was het zevenendertigste jaar van de Wegvoering (2 Koningen 25:27). De Wegvoering dateerde van het jaar dat ligt tussen Nisan 598 en Nisan 597. Dit was (volgens de Joodse manier van berekenen) het achtste jaar van Nebukadnezar (2 Koningen 24:12). Zijn regering dateerde daarom vanaf het jaar Nisan 605 tot Nisan 604. Het eerste beleg van Jeruzalem en het begin van de Dienstbaarheid gebeurden in het jaar daarvoor, 606-605. Zeventig jaar was de vastgestelde periode voor de Dienstbaarheid (niet voor de Wegvoering). De Dienstbaarheid eindigde in het eerste jaar van Kores, 536 voor Christus. Deze moet daarom zijn begonnen in 606 voor Christus (het derde jaar van Jojakim), zoals het bijbelboek Daniël ook vermeldt. Dat jaartal is dus de spil waar heel deze chronologie om draait. Op welke grond betwist dr. Driver dit dan? Wil men wel geloven dat de enige reden die daarvoor naar voren wordt gebracht is, dat in 2 Koningen 24, waar Daniël zo stellig wordt bekrachtigd, het beoogde jaar niet specifiek wordt genoemd en dat Jeremia 25 en 36 zwijgen over de invasie die in dat jaar plaatsvond?

Laat me eens kijken. Ik sla Jeremia 25 op en vind deze woorden: *Het woord, dat tot Jeremia geschied is ... in het vierde jaar van Jojakim, ...* (dit was het eerste jaar van Nebukadnezar, koning van Babel); Nu, Jeremia was al meer dan 20 jaar profeet, en toch noemt hij tot het vierde jaar van Jojakim nergens Nebukadnezar; maar in dat jaar stelt hij een jaartal vast met verwijzing naar diens regering.

Hoe is dit te verklaren? De verklaring ligt voor de hand, namelijk dat door de verovering van Jeruzalem, in het jaar daarvoor en zoals opgetekend in Daniël 1 en in 2 Kronieken 36:6-7, Nebukadnezar regent was geworden. En toch vertelt professor Driver ons dat "de invasie van Judea door Nebukadnezar, en de drie jaar durende onderwerping van Jojakim, moeten vrijwel zeker geplaatst worden na het vierde jaar van Jojakim – hoogstwaarschijnlijk zelfs tegen het einde van zijn regering". (Daniël, pagina 2)

Ik wend me nu tot Jeremia 36. Dit hoofdstuk bevat profetieën over het vierde en vijfde jaar van Jojakim (vers 1 en 9) en het is waar dat daarin niet wordt gesproken over een invasie, die in de jaren daarvoor had plaatsgevonden. Maar de criticus heeft hoofdstuk 35 over het hoofd gezien. Dit hoofdstuk behoort tot dezelfde groep als het hoofdstuk dat erop volgt en moet natuurlijk worden toegewezen aan een

jaartal niet later dan het vierde jaar van de koning. De aanwezigheid in dit hoofdstuk (vers 2) van de Rechabieten in Jeruzalem wordt verklaard door het feit dat de invasie van Nebukadnezar hen uit hun huizen verdreven had. Ook dit hoofdstuk bevat dus een opvallende bevestiging van het bijbelboek Daniël. De critici zijn daarom, natuurlijk, van mening dat dit handelt over het einde van de regering van Jojakim. Als we vragen "waarom moet deze geschiedenis op deze manier zo op zijn kop worden gezet?; dan antwoorden zij: "omdat de profetieën over de vroegere jaren van zijn regering zwijgen over deze invasie"! Dit is een illustratie van hun logica en hun methoden typeert.

Ik wil er alleen aan toevoegen dat het zwijgen van een getuige voor een expert een bekend verschijnsel is, die daar een, voor een bureaucraat, soms vreemde verklaring voor heeft. Het behoeft niet daaraan te liggen dat men met een gebeurtenis niet bekend is, maar juist dat die gebeurtenis heel algemeen bekend is en in de gedachten van de betrokkenen vanzelfsprekend is.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 2

De dood van Belsazar

Het volgende is professor Sayce's weergave van het (ontcijferbare) slotgedeelte van de analytische inscriptietafel van Kores: *"Op de veertiende dag van de maand werd Sippara zonder strijd veroverd; Nabonidus vluchtte. Op de zestiende dag kwamen Gobryas (Ugbaru), de gouverneur van het land Koerdistan (Gutium), en de soldaten van Kores zonder strijd Babel binnen. Naderhand werd Nabonidus gevangen gezet, nadat hij in Babel gebonden was. Aan het einde van de maand Tammuz bewaakten speerwerpers uit Koerdistan de poorten van E-Saggil; de diensten in E-Saggil werden niet stilgelegd, noch in de andere tempels en er werd geen speciaal festijn gehouden. Op de derde dag van de maand Marchesvan (oktober) deed Kores zijn intrede in Babel. Meningsverschillen werden in zijn aanwezigheid opgelost. Kores bracht vrede in de stad; Gobryas, zijn gouverneur, riep vrede uit voor heel de provincie Babel. Hij benoemde gouverneurs in geheel Babylonië. Vanaf de maand Chisleu tot de maand Adar (november tot februari) keerden de goden van het land Akkadië, die Nabonidus naar Babel had laten brengen, terug naar hun eigen steden. Op de elfde dag van de maand Marchesvan, verbleef Gobryas gedurende de nacht aan de oever van de rivier.*

De vrouw van de koning stierf. Van de zevenentwintigste dag van Adar tot de derde dag van Nisan was het land Akkadië in diepe rouw; alle mensen sloegen zich op het hoofd. Op de vierde dag leidde Kambyses, de zoon van Kores, de begrafenis in de Tempel van de Scepter der Wereld. De priester van de Tempel van de Scepter van Nebo, die de scepter (van Nebo in de tempel van de god) opheft, gekleed in een Elamitisch gewaad, nam de handen van Nebo, . . . de zoon van de koning (Kambyses) (offerde) vrijwillige offeranden, tot tien keer het volledige (gebruikelijke bedrag). Hij bracht het beeld van Nebo tot de tempel E-Saggil. (Hij offerde het gebruikelijke aantal) slachtoffers in het aangezicht van Bel, tot tien keer toe." Natuurlijk zal de lezer zich verbazen als hij hoort dat deze inscriptietafel zo verminkt en gebrekkig is, dat de tekst hier en daar moest worden gereconstrueerd en dat het bovenstaande, pretenderend een vertaling te zijn, in feite een reconstructie is. Ik zal me hier echter beperken tot één punt van groot belang.

Ik wil hier mijn erkentelijkheid uitspreken aan eerwaarde John Uquhart, de schrijver van "The Inspiration and Accuracy of the Holy Scriptures" (De Inspiratie en Nauwkeurigheid van de Heilige Schrift) voor het mij ter beschikking stellen van deze brief.

De heer Theo. G. Pinches, door wie deze inscriptietafel voor het eerst aan het licht werd gebracht, is er volkomen duidelijk over dat de lezing "de vrouw van de koning stierf" niet kan worden volgehouden. Hij schrijft het volgende (ik laat de karakters in spijkerschrift weg): "Professor Sayce heeft een suggestie van professor Schrader overgenomen. De betekenis van de karakters kan niet "en de vrouw van" zijn, maar moet zijn of ... "en" (zoals ik het in het begin las) of ... "en de zoon van". Deze laatste verbeterde manier van lezen stelde ik ongeveer vier jaar geleden voor en de eerwaarde C.J. Ball en dr. Hagen, die de tekst samen met mij hebben onderzocht, namen dit standpunt over. Dr. Hagen schreef over dit onderwerp in Delitzsch's Beitrage, deel 1. Natuurlijk, of we nu lezen "en de koning stierf" of "en de zoon van de koning stierf", komt op de hetzelfde neer, aangezien beide uitdrukkingen kunnen verwijzen naar Belsazar, die, nadat zijn vader gevluht was, natuurlijk het hoofd van zaken zou zijn."

Het volgende uittreksel is van dhr. Pinches uit zijn artikel "Belshazzar" in de nieuwe editie van Smith's Bible Dictionary:

"Zoals algemeen bekend is, werd Belsazar, volgens Daniël 5, gedood gedurende de nacht. En Xenophon

vertelt ons (Cyropaedia 7, 5,3) dat Babel in de nacht door Kores ingenomen werd, terwijl de bewoners uitbundig aan het feesten waren en dat de koning werd gedood. In de Babylonische kronieken, alinea's 22-24, vinden we de uitspraak dat *"In de nacht van de 11de Marchesvan, Ugbaru (Gobryas) (overviel?) tegen (Babel?) en de koning stierf. Van 27 Adar tot 3 Nisan werd er in geheel Akkadië geweest. Alle mensen liepen met het hoofd gebogen."* Het meest onduidelijke karakter in het bovenstaande uittreksel is het karakter dat het woordje "en" betekent. Het betreffende karakter is aangezien voor één karakter uit een hele groep die dat woord kunnen aanduiden. Een nader onderzoek van het origineel toont echter aan dat het mogelijk is dat er twee karakters staan in plaats van één – namelijk, het kleine karakter voor "en" en het karakter "tur", dat in dit verband zou betekenen *u mar*: "en de zoon van". In dat geval zou deze alinea als volgt gelezen moeten worden: *"en de zoon van de koning stierf"*. Het geweest in Akkadië over Belsazar is nu precies dat wat verwacht zou worden, als we bedenken dat hij daar vele jaren met zijn leger aanwezig was en dat hij zichzelf populair had gemaakt door zijn liberale houding ten opzichte van de Akkadische tempels. Maar zelfs als we veronderstellen dat de oude manier van lezen de juiste is, is het desondanks toch mogelijk dat deze passage op Belsazar slaat; want Berossus vertelt dat het leven van Nabonidus, toen hij zich overgaf aan Kores, werd gespaard en dat aan hem een vorstendom of landgoed in Carmania werd gegeven, alwaar hij overleed. Het is daardoor in elk geval mogelijk dat Belsazar door de Babyloniërs als koning werd beschouwd, zeker nadat zijn vader zich had overgegeven. Door de verbeterde lezing van de Babylonische tekst kan men niet anders dan Gobryas identificeren met Darius de Meder. (Als we in elk geval aannemen dat het laatste vers van het 5de hoofdstuk van Daniël ook werkelijk bij dat hoofdstuk hoort en niet, zoals in de Hebreeuwse tekst, deel uitmaakt van hoofdstuk 6.) Hij wordt in de Babylonische kronieken ook in direct verband gebracht met de dood van de koningszoon (of van de koning, hoe dat ook moge zijn). Deze identificatie, hoewel niet probleemloos, wordt enigermate door Daniël 6:1 ondersteund, waar staat *"het dacht Darius goed, dat hij over het koninkrijk stelde honderd en twintig stadhouders"*, een handeling die parallel loopt met de Babylonische kronieken, waarin staat "dat nadat Kores vrede beloofd had aan Babel, zijn gouverneur Gobryas gouverneurs aanstelde in Babylonië".

Over ditzelfde onderwerp ben ik dank verschuldigd aan de heer St. Chad Boscauwen voor de volgende opmerking: – "Tengevolge van de gehavende toestand van het laatste gedeelte van de inscriptietafel, is het extreem moeilijk om de volgorde van de gebeurtenissen vast te stellen en in sommige gevallen ook om de precieze betekenis van de zinnen goed te begrijpen. Voorzover ik kan zien is de loop der gebeurtenissen als volgt. Sippara werd ingenomen op 14 Tammuz, en twee dagen later volgde Babel. Nabonides was gevlucht, maar hij werd door de meerderheid van het volk nog steeds als koning erkend, vooral door rijke handelsgemeenschappen zoals de firma Egibi, die haar contracten bleef dateren in de jaartelling van zijn regering. Het lijkt erop dat in Sippara de bevolking Kores eerder als haar koning erkende dan in Babel, omdat de inscriptietafels over zijn troonsbestijging, alle uit Sippara afkomstig zijn, met één uitzondering, waarvan de herkomst onbekend is. Op 3 Marchesvan maakte Kores zijn intree in Babel en maakte Gobryas (de prefect van Gutium), tot "prefect der prefecten" (pikhat-pikhate) over Babel; en hij (Gobryas) benoemde de andere prefecten. Het op deze manier lezen van deze alinea is volledig gerechtvaardigd. Kores schijnt zich alleen bemoeid te hebben met het herstellen van het religieuze systeem en met het naar hun tempels terugbrengen van de naar Babel getransporteerde goden. Hierna volgt een opmerkelijke passage. Sayce leest "de vrouw van de koning stierf"; maar Hagen leest "de zoon van de koning stierf". Ik heb deze inscriptietafel zelf onderzocht en hoewel de tafel hier gebroken is, denk ik dat de meest waarschijnlijke lezing moet zijn "de zoon", en niet "de vrouw".

"In Daniël 6 lezen we *"Darius de Meder nu ontving het koninkrijk, omtrent twee en zestig jaren oud zijnde"*. In een tweede passage echter, wordt dit aangepast. We lezen, *"In het eerste jaar van Darius, de zoon van Ahasveros, uit het zaad der Meden, die koning gemaakt was over het koninkrijk der Chaldeeën"* (9:1); en ook in 6:2: *"Het dacht Darius goed, dat hij over het koninkrijk stelde honderd en twintig stadhouders, die over het ganse koninkrijk zijn zouden;"*. Dit komt exact overeen met de zaak van Gobryas. Gobryas was een Manda – onder wie ook de Meden werden gerekend, want Astyages, zonder twijfel een koning der Meden, heerser over de hoofdstad der Meden Ecbatana, wordt ... een soldaat uit de Manda, of barbaren genoemd. Hij werd aangesteld op 3 Marchesvan in 538 voor Christus –

nadat hij op 16 Tammuz het koninkrijk had ontvangen – tot “prefect der prefecten” en hij stelt andere prefecten over het koninkrijk aan. Zijn regering duurde niet meer dan een jaar en eindigde in of Adar 538, of vroeg in 537 voor Christus. Het slot blijft duister, door de breuken in de Tafel.”

“Als Gubaru of Gobryas voordat hij Babel veroverde in 538 voor Christus, prefect was in Gutium, dan kan er geen bezwaar worden gemaakt tegen het feit dat hij een Meder was; en als Astyages tijdens een opstand werd afgezet, waarbij hij in handen viel van de rebellen en werd overgegeven aan Kores” (Chronicle Inscr.), dan is het zeer waarschijnlijk dat Gobryas de leider van deze samenzwering was. Hij schijnt mij werkelijk in alle opzichten aan de eisen te voldoen om Darius de Meder te zijn ... Het benoemen van de satrapen lijkt niet exorbitant belangrijk en deze mogen ook niet worden verward met de satrapieën van het Perzische rijk.

En ten slotte, in zijn Boek over Daniël (pagina 30) citeert professor Driver het bovenstaande uittreksel van de inscriptietafel en leest de cruciale alinea aldus: – “Op de 11de dag van Marchesvan, gedurende de nacht, viel Gubaru aan en doodde de zoon des konings”. En op de pagina’s 60 en 61 schrijft hij: “Nadat Gubaru en Kores hun intrede hadden gedaan in Babel, werd hij (Belsazar), zegt men (gelezen op de meest waarschijnlijke wijze), door Gubaru gedood “gedurende de nacht”, d.i. (blijkbaar) bij één of andere nachtelijke aanval op de versterking of het paleis waarin hij zich had teruggetrokken.”

Ik wil hier alleen nog aan toevoegen dat, gezien de verklaringen van deze door en door kundige en onpartijdige getuigen, het niet gemakkelijk is om een gevoel van verontwaardiging te bedwingen over de onbeschaamdheid (om geen sterker woord te gebruiken) van Professor Sayce’s taal op de pagina’s 525 en 526 van zijn boek.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 3

De interpunctie in Daniël 9

De Masoretische interpunctie van Daniël 9:25 wordt door decaan Farrar en professor Driver aanvaard, maar zij begrijpen niet dat dit fataal is voor hun pseudepigraaf-theorie over Daniël. Deze passage, gelezen op deze wijze, beperkt de periode waarin Jeruzalem een bewoonde stad zou blijven tot 62 "weken"; en het is vrijwel zeker dat geen enkele Jood, schrijvend "in de dagen van de Seleucidische tiran, met de bedoeling om zijn landgenoten in hun lijden te bemoedigen en troost te bieden", woorden zou gebruiken die alleen maar konden betekenen dat de vernietiging van hun heilige stad op handen was. Uitgaande van de echtheid van het bijbelboek Daniël, heeft de interpunctie van de Revised Version de betekenis van deze passage nog onduidelijker gemaakt, maar kan dit niet veranderen; want als $7+62+1$ samen 70 is, dan is het evident dat de genoemde kleinere perioden onderverdelingen zijn van de 70 weken van de profetie. Het is dus duidelijk dat de 62 weken volgen op de 7 weken, en dat het sterven van de Messias (volgens vers 26) aan het einde van de 69e week zou plaatsvinden.

"De heilige geschriften - Thora, Profeten en Geschriften - werden in archaïsche stijl geschreven, de letters waren niet voorzien van klinkers of leestekens... De accenten en het klinkersysteem zijn een integraal onderdeel van de Massorab." En verder: "Het Ontvangene, of, zoals het gewoonlijk wordt genoemd, de Masoretische tekst van de oudtestamentische geschriften, is tot ons gekomen in manuscripten die niet van zeer hoge ouderdom zijn en die alle tot dezelfde soort of recente datum behoren" (Voorwoord, Revised Version). Zoals de woorden "van zeer hoge ouderdom" kunnen worden uitgelegd als "niet meer dan ongeveer duizend jaar oud", zo kan de lezer ook een uitspraak van professor Margoliouth inschatten, namelijk deze: "dat we het Oude Testament bezitten in een gedeeltelijk anti-christelijke recensie". Als een valse interpunctie van Daniël 9:25 voldoende is om de Messiaanse verwijzing in deze passage te verdonkeremen, maar niet vernietigen, dan kunnen de Joodse redacteuren mogelijk geprobeerd hebben om op dezelfde wijze de kracht van het bewijs, dat door Daniël wordt geleverd over de waarheid van het Christendom, af te zwakken.

Maar we kunnen de Joodse redacteuren van deze aanklacht vrijwaren, zij het ten koste van het Gezelschap van Revisoren van het Oude Testament. Leestekens (zoals wij de term begrijpen) bestaan in het Hebreeuws niet. Maar de Hebreeuwse accenten dienen tot op zekere hoogte hetzelfde doel. Het volgende uittreksel uit de Hebreeuwse grammatica van Gesenius-Kautzsch (er bestaat geen hogere autoriteit) zal de lezer in staat stellen om zelf een oordeel te vellen over deze zaak:—

"Het ontwerp van de accenten is in de eerste plaats bedoeld om de muzikale uitspraak (de zang) van de heilige Tekst te reguleren; en dus zijn ze in de eerste plaats een soort muziknoten.... Aan de andere kant, door hun oorspronkelijke ontwerp hebben ze ook een tweeledig gebruik, dat nog steeds van het grootste belang is voor de grammatica - namelijk hun waarde (a) als markering van de toon; (b) als leestekens." En hieraan wordt een voetnoot toegevoegd met de uitleg: "dat de waarde van het accent als leesteken altijd relatief is". Dus bijvoorbeeld "*Athnah*, kan, wat de logische opbouw van een zin betreft, de ene keer wijzen op een zeer sterke cesuur (zoals in Genesis 1:4); een andere keer op één die bijna onmerkbaar is (zoals in Genesis 1:1)."

Nu is het de aanwezigheid van dit accent *Athna*, dat de revisoren ertoe gebracht heeft Daniël 9:25 te verdelen met een dubbele punt. Volgens hetzelfde principe en om dezelfde reden zou men Genesis 1:1 moeten vertalen als: "In den beginne God schiep: de hemel en de aarde." In het Hebreeuws is de volgorde van de woorden: "In de beginne schiep God:" en de kracht van de *Athna* is om de lezer te laten pauzeren bij deze heilige naam, opdat de toehoorders de plechtige betekenis van de woorden

zouden begrijpen. Daarom moet in elk geval de context uitmaken of het accent in de Engelse versie moet worden "vertaald" door het invoegen van een dubbele punt. De revisoren hebben echter, met meerderheid van stemmen en ondanks het protest van het Amerikaanse Gezelschap van Revisoren, Daniël 9:25 op deze wijze gecorrumpeerd. Het is één van de mankementen in de Revised Version van het Oude Testament, die over het algemeen vrij is van zulke "schooljongensvertalingen", die wel zo vaak typerend zijn voor de Revised Version van het Nieuwe Testament. Ik zal besluiten met te herhalen dat, als hun interpunctie hier correct is, dit het bewijs is dat Daniël niet werd geschreven in het tijdperk van de Makkabeeën.

Sinds ik het voorgaande heb geschreven, is mijn aandacht gevestigd op de aanwezigheid van de Athna in vers 2 van ditzelfde hoofdstuk. Als de critici gelijk hebben, zouden ze dit moeten vertalen met: "Ik, Daniël, begreep uit de boeken: het aantal jaren", &c. Maar hun standpunt is in feite volkomen onhoudbaar. Prediker 12:5 is een opmerkelijk voorbeeld hiervan. De prachtig versluisde verwijzing die door de "kappertjesbes" wordt geïmpliceerd, wordt in onze Authorised Version uitstekend en respectvol vertaald met "en dat de lust zal vergaan". In de Revised Version lezen we "en de kappertjesbes zal bezwijken". Dit is niet meer dan een schooljongensvertaling en absoluut zonder enige betekenis voor de Engelse lezer.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 4

De Joodse kalender

Volgens de Mishna (Zie Verhandeling Rosh Hashanah): "Voor de berekening van de regeringsperiode van koningen of voor feesten, is de 1ste Nisan het begin van een nieuw jaar". Waaraan de Joodse redacteuren van de Engelse vertaling van de Mishna de volgende kanttekening toevoegen: "De regeringsperioden van Joodse koningen, op welk tijdstip zij ook op de troon waren gekomen, werden altijd berekend vanaf de daaraan voorafgaande maand Nisan; dus als bijvoorbeeld een Joodse koning met regeren begon in de maand Adar, dan werd de volgende maand Nisan gezien als het begin van het tweede jaar van zijn regering. Deze regel werd gehanteerd voor alle juridische overeenkomsten, waarin altijd het regeringsjaar van de heersende koning werd genoemd." Ik wil daaraan toevoegen, dat deze regel de verklaring is voor wat Christelijke uitleggers en de critici zo graag noemen de "fouten" in de chronologische uitspraken van de Schrift met betrekking tot Joodse regeringsjaren. Volledige informatie wat betreft het huidige Joodse jaar, kan men vinden in Lindo's Jewish Calendar en in de Encyclopaedia Britannica, 9e druk, artikel "Hebrew Calendar".

Maar hoewel hun kalender nu met astronomische nauwkeurigheid is vastgesteld, was dat in vroegere tijden niet het geval. En er is niets met zekerheid bekend over het embolistische systeem dat toen werd gebruikt om het maanjaar aan te passen aan het zonnejaar. Maar het getuigenis van de Misjna is duidelijk dat het grote kenmerk van het heilige jaar, zoals verordend in het Mozaïsche tijdperk, is in Messiaanse tijden niet veranderd; namelijk, dat het jaar begon bij de eerste verschijning van de Paasmaan. De Misjna verklaart dat het Sanhedrin bewijs vereiste van twee oordeelkundige getuigen, dat zij de nieuwe maan hadden gezien. Bedenk dat die getuigen soms van ver moesten komen en daardoor "een nacht en een dag" onderweg waren. De reis en het verhoor van de getuigen kunnen voor het Sanhedrin een vertraging opgeleverd hebben tot een dag of twee na de eerste fase van de maan. Zodat de 1ste Nisan soms enkele dagen na de echte nieuwe maan viel. (Zie Clinton, Fasti Rem., deel 2, pagina 240.)

Alle schrijvers dus, die bijvoorbeeld het jaartal van de kruisiging vaststellen in een jaar waarin de Paasvollemaan viel op vrijdag, hebben het duidelijk verkeerd. Redenen voor twijfel zijn: (1) het tijdstip van de fase; (2) het verschijnen van de nodige getuigen; (3) de regels die voorkomen dat de feesten op ongeschikte dagen vielen; en (4) het van kracht zijnde embolistische systeem, waarover wij niets zeker weten. Het gebruik van de Metonische cyclus bij het vaststellen van de Joodse kalender dateert pas uit de vierde eeuw na Christus; en omdat, om Pasen te regelen, de oude achtjarige cyclus bij de vroege Christenen in gebruik was, is de veronderstelling dat dit was overgenomen van de Joden. Laat me dit illustreren aan de hand van 32 na Christus, het jaar dat de Schrift zelf markeert als het jaar van de kruisiging. De echte nieuwe maan viel toen laat in de nacht (10 uur en 57 minuten) van 29 maart. De proclamatie van het Sanhedrin moet daarom natuurlijk op de 31e hebben plaatsgevonden. Maar, zoals hierboven uitgelegd, dit kan zijn uitgesteld tot 1 april; en in dat geval had de 15e Nisan moeten vallen op dinsdag 15 april. Maar volgens het schema van de achtjarige cyclus, werd de embolistische maand ingevoegd in het 3e, 6e en 8e jaar; een onderzoek van de kalenders van 22 tot 45 na Christus laten zien dat 32 na Christus het 3e jaar van zo'n cyclus was. Omdat het verschil tussen het zonnejaar en het maanjaar 11,5 dag is, zou het verschil in drie jaren 33,75 dagen zijn en de toevoeging van een 13e maand (Ve-Adar) van 30 dagen zou een nog resterende periode van 3,75 dagen overlaten. En daar de "kerkelijke maan" zoveel voor de "echte maan" viel, moet het Paasfeest op vrijdag (11 april) zijn gevallen. Ik heb deze kwestie zeer uitgebreid behandeld in *The Coming Prince*, pagina's 99-105.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 5

Het twintigste jaar van Artaxerxes

De maand Nisan in het twintigste jaar van Artaxerxes is het begin van het profetische tijdperk van de Zeventig Weken. Het is daarom bij de behandeling van dit onderwerp van vitaal belang om die datum vast te stellen, en ik heb deze zaak uitputtend behandeld in een uitweiding (App. II., Noot A), toegevoegd aan *The Coming Prince*, waarheen ik de lezer dringend verwijs. Hier zal ik slechts één uittreksel geven: "Volgens Clinton (F.H., deel 2, pagina 380), stierf Xerxes (Ahasveros) in juli 465 voor Christus, en in februari 464 voor Christus nam Artaxerxes plaats op de troon. Artaxerxes negeerde natuurlijk de heerschappij van de usurpator, die in die tussentijd aan de macht was geweest, en berekende zijn eigen heerschappij vanaf de dag van zijn vaders dood. Nehemia, die een hofbeambte was, volgde natuurlijk deze zelfde berekening. Had hij de heerschappij van zijn meester vanaf februari 464 berekend, dan hadden Chisleu en Nisan niet in hetzelfde regeringsjaar kunnen vallen (Nehemia 1:1; 2:1). Dat had ook niet mogelijk geweest als hij, volgens Joodse regels, gerekend had vanaf Nisan."

Omdat ik echter niet tevreden was met mijn eigen onderzoek, deed ik een beroep op de auteur van *The Five Great Monarchies* (De Vijf Grote Monarchieën) en Rawlinson gaf aan mij de voorkeur met het volgende antwoord: "Je mag gerust zeggen dat chronologen het er nu over eens zijn dat Xerxes stierf in het jaar 465 voor Christus. De Canon van Ptolemeüs, Thucidides, Diodorus en Manetho stemmen daarmee in, de enige autoriteit die tegen is, is Ctesias, die nogal onbetrouwbaar is".

Verder, wat betreft de Juliaanse datum van 1 Nisan 445 voor Christus (Nehemia 2): terwijl mijn boek al op de drukpers lag, begon ik te vrezen dat mijn eigen maanberekeningen om het Joodse Nieuwjaar vast te stellen (zie bijlage IV, ante), misschien onbetrouwbaar zouden blijken te zijn en daarover schreef ik naar de toenmalige Koninklijke-Astronoom, Sir George Airy, die als volgt antwoordde: "Ik heb door een van mijn assistenten de plaats van de maan laten berekenen aan de hand van de Tafels van Largeteau en aanvullingen op de *Connaisance des Temps*, 1846, en twijfel niet aan de juistheid ervan. De plaats die berekend wordt voor - 444, 12 maart, 20 uur, Franse berekening; of 12 maart 8 uur P.M., lijkt op de genoemde tijd voor de Nieuwe Maan ongeveer 8 uur 47 minuten te kort te komen, en daarom vond de Nieuwe Maan plaats om 4 uur en 47 minuten A.M., op 13 maart, Parijse tijd." De Nieuwe Maan vond daarom in Jeruzalem plaats op 13 maart, 445 voor Christus (-144 astronomical) om 7.00 uur, 9.00 minuten A.M. De volgende dag, de 14e maart, was de 1e Nisan.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 6

De datum van de kruisiging

Wat betreft de data van Dienstwerk en Dood en Opstanding, maakt Lukas 3:1, voor ieder die dit nachtmerrieachtige systeem van interpreteren van de Schrift verwerpt, een einde aan alle controverse. Het 15e jaar van keizer Tiberius is een met net zoveel zekerheid vastgestelde datering als het 15e jaar van koningin Victoria. Hij begon zijn regering op 19 augustus in 14 na Christus. "En er is en kan nooit, iets worden opgeworpen, waardoor de regeringsjaren van Tiberius in enig opzicht op een andere manier berekend kunnen worden."

Gibbon vertelt ons, dat "de Romeinse keizers hun beoogde opvolger zo'n groot deel van hun macht ter beschikking stelden, dat zij in staat gesteld werden om na het overlijden van hun voorganger, de rest over te nemen zonder het rijk de dupe te laten worden van de verandering van leiderschap. Augustus verkeeg voor zijn geadopteerde zoon (Tiberius) censurele en tribunale macht en verordende een wet waardoor aan de toekomstige prins gezag werd verleend over de provincies en de legers, gelijk aan zijn eigen gezag. Aldus installeerde Vespasianus... Titus met de volle macht van de keizerlijke waardigheid". (Decline and Fall, I. ch. 3).

Dit wordt als excuus gebruikt om "een potje te maken" van de chronologie, door hen die, ondanks het duidelijke getuigenis van de Schrift, erop staan de kruisiging te dateren in 29 of 30 na Christus. Ze laten de regering van Tiberius beginnen enkele jaren voor de dood van Augustus en maken van zijn 12e jaar zijn 15e jaar jaar. Sanclementi, ziende "dat nergens in zijn tijd, noch op monumenten of munten, een aanwijzing wordt gevonden van een dergelijke manier om de jaren van deze keizer te berekenen," lost deze moeilijkheid op door het jaartal in Lukas 3 te gebruiken om te verwijzen naar de Dood en Opstanding! Browne neemt dit in aangepaste vorm over. Hij zegt "het is tot op het hoogst onwaarschijnlijk", dat Lukas, die speciaal voor een Romeinse officier schreef en in het algemeen voor heidenen, dat hij zich op zo'n wijze zou hebben uitgedrukt dat hij er zeker van kon zijn door hen verkeerd begrepen te worden. Daarom, hoewel de verklaring van de evangelist botst met zijn jaartal voor de Dood en Opstanding, erkent hij zijn verplichting om dit te accepteren.

De chronologie van de evangelist weerlegt de traditionele datum belichaamd in de valse Acta Pilati, al eerder in deze controverse geciteerd en in geschriften van bepaalde kerkvaders - "door sommigen omdat zij de datum van de doop verwarden met de datum van de Dood en Opstanding; door anderen, omdat ze beide veronderstelden te zijn gebeurd in één jaar; door anderen, omdat zij overgeschreven hebben van hun voorgangers zonder eigen onderzoek". (Fynes Clinton, Fasti Rom., 29 na Christus).

De voorstanders van deze valse chronologie vertrouwen in de eerste plaats op een verkeerde gevolgtrekking uit de verklaring van de evangelist, dat de Heer "toen Hij begon (te leren) ongeveer dertig jaar oud was" (Lucas3:23). Maar, zoals Alford zegt, dit laat "een aanzienlijke breedte toe, maar slechts in één richting, namelijk meer dan dertig jaar". En, ten tweede, op het verzinsel dat de Dood en Opstanding amoet hebben plaatsgevonden in een jaar waarin de Paasmaan op een vrijdag vol was. Maar dit is een blunder. Johannes 18:3 maakt duidelijk dat het Pascha in het jaar van de kruisiging niet bij volle maan was. Want in dat geval zouden er geen "lantaarns en fakkels" zijn geweest, vooral niet in betrekking tot Lucas 22:2. Zie Appendix IV; en ook Clinton's Fasti Rom., vol. ii. P. 240, over tot onmogelijkheid om te bepalen in welk jaar het Pascha op vrijdag viel. De hele kwestie is volledig behandeld in The Coming Prince, cli. 8.

Daniël in de Leeuwenkuil van de Critici

Sir Robert Anderson

Appendix 7

De aanklacht tegen Daniël van professor Driver

HET volgende is een korte samenvatting van de aanklacht van professor Driver tegen het bijbelboek Daniël.

Hij somt onder negen hoofden "feiten van historische aard" op, die wijzen op een auteur die later leefde dan Daniël (pagina's 27-35).

Dit zijn :-

1. De positie van het Boek in de Joodse Canon.
2. Het weglaten van zijn naam in Ecclesiasticus.
3. Het Boek der Koningen zwijgt over de belegering genoemd in Daniël 10:1.
4. Het gebruik van de term "Chaldees".
5. Belsazar wordt genoemd als koning en als zoon van Nebukadnezar.
6. De vermelding van Darius de Meder als koning van Babylon.
7. De vermelding van "de boeken" in Daniël 9:2.

Het woord sepher betekent gewoon boekrol. Het duidt vaak een boek aan; vaak een brief (zoals bijvoorbeeld Jeremia 29:1, of Jesaja. 37:14.) En dan weer Jeremia 36:1 en 2, waar vermeld wordt dat de profetieën van Jeremia tot die tijd zijn opgetekend in een "boek". En tien jaar later werd er nog een "boek" van hen naar Babel opgestuurd (Jeremia 51:60 en 61). Of, als iemand volhoudt dat "de boeken" hier een erkende canon moeten zijn, waar zit de moeilijkheid? De verklaring dat er geen "collectie" bestond in 536 voor Christus, is één van die lichtzinnige beweringen die in deze controversie overvloedig voorkomen. Er kan met vaste overtuiging en "veilig worden bevestigd" dat de boekrollen van de wet bij elkaar werden bewaard. En er was geen mens op aarde met meer recht om ze in bezit te houden, dan deze grote profeet en prins van de Ballingschap.

8. "De onjuiste uitleg van de naam Bel-Sazar in 4:8." Daardr. Driver dit zelf als "twijfelachtig" beschrijft, heb ik het niet nodig geacht er acht op te slaan.
9. De "onwaarschijnlijkheid" dat strenge Joden een positie zouden aanvaarden onder "de magistraten", en andere soortgelijke "onwaarschijnlijkheden". (Daar dr. Driver er zelf toe overgaat om toe te geven dat deze onwaarschijnlijkheden geen gewicht in de schaal leggen en "met reserve moeten worden bekeken", heb ik er niet bij stilgestaan.)

Zijn tweede reden om aan te vallen is de taal die gebruikt wordt in het bijbelboek. Dit is volledig besproken op deze pagina's (Hoofdstuk 4).

De derde reden is "de theologie van het boek". Na het onder deze noemer afkeuren van de "overdrijvingen van de "rationalisten", vervolgt hij: "Het valt niet te ontkennen dat het denkbeeld over het toekomstige Koninkrijk van God, en de leringen over engelen, over de opstanding en over een oordeel over de wereld, in een meer ontwikkelde vorm in Daniël voorkomen dan elders in het Oude Testament." Het zij verre van mij om dat te ontkennen! Het is grotendeels juist daarom dat de Christen het boek

zo waardeert. Omdat hij zich juist herinnert, wat professor Driver negeert, dat al deze leringen in alle opzichten definitief zijn overgenomen en ontwikkeld in het Nieuwe Testament. En als hij ontdekt dat de latere Joodse apocalyptische literatuur in sommige opzichten op dit bijbelboek lijkt, heeft hij geen moeite om deze gelijkenis uit te leggen.

Ik geef de criticus het hele argument onder het kopje "de theologie van het boek" cadeau, uitgezonderd drie punten. En het zijn punten waarop een Engelse Christelijke schrijver nooit zou hebben aangedrongen, mits onder de invloed van het Duitse ongelooft.

1. Het is niet waar dat het belang van dit bijbelboek haar hoogtepunt vindt in de geschiedenis over Antiochus. Hoewel alle Christelijke uitleggers dit met eensluidende stem volhouden, het hoogtepunt ligt in de profetie over de komst en dood van de Messias. En zoals alle onderzoekers van de profetie zullen erkennen, strekt het zich uit tot de tijd van de Antichrist, van wie Antiochus slechts een type was.
2. Daniëls hartstochtelijk oprechte gebed, opgetekend in hoofdstuk 9, is een volmaakt antwoord op de uitspraak dat hij "weinig interesse had in het welzijn en de vooruitzichten van zijn tijdgenoten".
3. Ons wordt verteld dat ook "de nauwkeurigheid van de voorspellingen, die zelfs kleine, bijzondere gebeurtenissen in de verre toekomst omvatten" niet in overeenstemming is met de analogie van de profetie". Als men dit zou volhouden, dan zou dat het boek als geheel niet aantasten, maar alleen dienen om de suggestie te accrediteren die door sommige schrijvers wordt benadrukt, dat een deel van hoofdstuk 9 een interpolatie is. Maar gezien de feiten is deze bewering even vreemd als die onder (2) supra, en even zovele andere in het boek van professor Driver. Hoe zit het dan met de kleine voorspellingen, verspreid over heel het Oude Testament, met betrekking tot de Geboorte en de Dood en Opstanding? En de laatste acht hoofdstukken van Ezechiël bevatten een massa voorspellingen die nog op vervulling wachten, zo klein als wat dan ook in het bijbelboek Daniël.

Dit is alles wat de Hogere Kritiek tegen het bijbelboek Daniël heeft aangevoerd.